SZENTEK ORSZÁGA

REGINA SANCTORVM

CORONA SANCTORVM

S. PETRVS

S. PAVLVS

S. BENEDICTVS

S. STEPHANVS

DR. MESZLÉNYI ANTAL

NÉRI SZENT FÜLÖP ÉLETE

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT KIADÁSA

NÉRI SZENT FÜLÖP ÉLETE

IRTA

Dr. MESZLÉNYI ANTAL

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST

Nihil obstat.

Dr. Nicolaus Töttössy
censor dioecesanus.

Nr. 1530.

Imprimatur.

Strigonii, die 21. Maii 1926.

Julius Machovich
vic. generalis.

Kiadja a Szent István-Társulat.
Stephaneum nyomda és könyvkiadó r. t. Budapest.
Nyomdaigazgató: Kohl Ferenc.

BEVEZETÉS.

A történelmi háttér.

A reneszánsznak újjá éledt pogány lelke a XVI. században ülte igazi diadalát, amikor a lelkek hitvilágában is kitört a forradalom, hogy rommá zúzza a kősziklára alapított Krisztus-Egyházat. A protestantizmus hadüzenete volt ez Róma ellen. Lázadó szelleme végigsüvített Európa országain s itt is, ott is megtépdeste az Anyaszentegyház tizenöt századdal dacoló fájának koronáját; de törzsét nem birta átrágni, amint isteni alapítója szerint a pokol minden erőssége sem tudja keresztbetörni.

A reformátor elvek állítólag az ókereszténység reneszánszát akarták, valójában pedig megszülték az egységes keresztény katholikus hit szétbomlását s az erők szerteforgácsolását. Megtámadták az Egyház hagyományait és törvényeit, detronizálni akarták Krisztus földi helytartóját s dogmatikus és morális világnézetüket kizárólag a Szentírás individuális magyarázatából vezették le. Ez a protestantizmus felkorbácsolta a lelkeket, ahelyett, hogy közelebb hozta volna Istenhez, messze eltávolította; kioltotta az igazi hitnek, a mély vallásosságnak a fáklyáját. Az akarat determinizmusával nagy szerepet juttatott a véletlennek. Nem törték magukat az emberek az égi haza után, hiszen a predestináció szerint ennek semmiféle értelme sem volt. Az egész em-

beri lényt degradálta, amikor csak tehetetlenséget, szennyet s bűnt látott benne. S ha mégis megtisztulhatott és megigazulhatott, ez kizárólag csak Krisztus érdemei által, egyedül a hittel, a jócselekedetek szükségességének a kizárásával történhetett. Megfosztotta a hívőket a kegyelmektől is, hisz a szentségeket is tagadásba vette, csupán kettőt, illetőleg hármat, t. i. a keresztséget, az úrvacsorát s a penitenciát ismerte el, míg a többi négyet „pápista" találmánynak minősítette. Az új tanítás szerint az átlényegülés skolasztikus koholmány, a kehely megvonása istentelen zsarnokság s a mise nem áldozat. Krisztus sincs már mindig jelen az Oltáriszentségben, hanem Luther szerint csupán a vételkor, Zwingli szerint szimbolikusan, míg Kálvin már csak az égi erejét hagyta meg. Nem ismerte el az Egyház látható társaságát, annál kevésbbé látható fejét. Demokratizmust akart belevinni, függetlenítette magát a pápától s ugyanakkor megalapította a maga legzsarnokibb cezarópapizmusát.

Nem kellettek neki a mi kath. hittételi és erkölcsi kategorikus imperativuszaink. Búcsúk, búcsújárások, elégtételi jócselekedetek, bőjtök, fogadalmak mind fölöslegessé váltak az új vallásban. A protestantizmusnak a szentekre sem volt szüksége, mert más közbejárót, mint Krisztust, nem volt hajlandó elfogadni. Elvetette a purgatóriumba való hitet is s a tisztítótűzben szenvedő lelkekről, mint nemlétezőkről nem is vett tudomást.

Az embert tehát megfosztotta minden pozitivumtól. Hitrendszere kietlen és sivár lett, nem volt benne semmi öröm, boldogság és vigasz. Az egyéni akarat megszünt s ehelyett a sors szeszélye űzte az emberrel goromba játékait s ellenük hiába küzdött. Ez a sötét negáció legurította az embert az

ideálok magaslatáról és vagy a pesszimizmusba kergette vagy pedig a epikureisták szerint csak a mának élt. Az erkölcsiségnek az elaszticitása meglazította a fegyelmet, eldurvította a lelkületet, megteremtette a szabadosságot, a szilajságot, a féktelenséget. Éket ütött az emberek közé s a vallásháborúk vérözönével borította el az öreg Európát.

A XVI. század valóban pusztító villámok cikázásában született meg. Sátáni ciklonok süvöltöttek végig a hitéleten s borzalmas rombolást eredményeztek. Jólehet a protestantizmusnak komor a lelkiképe s kietlen az élete, mégis sokakat szegődtetett magához, mert mindenki számára tartogatott egy kis szépségflastromot. Nemcsak Európa északi és nyugati országai hódoltak be neki, hanem az Alpesek levezető csatornáin már Itáliába s a többi déli országokba is kezdett beszivárogni. Az embereknek ugyanis tetszett, hogy most feszülés, akarat és erő nélkül lehet üdvözülni. Nincs szükség a középkor aszketizmusára, hiszen az újítók szerint a hit egymagában is üdvözít.

Karjaiba döntötte mindazokat, kik az Egyház törvényeit és rendszabályait elviselhetetlen igának tartották, kik örök ellentétet láttak hitük és életük között. A mardosó ellentéttől most egy könnyűnek látszó hitszegéssel megszabadulhattak. A celibátus feloldása a papság bizonyos percentjét tette renegáttá. S a pásztor nélküli nyáj örök sorsa ekkor is a szétzüllés volt. Jöttek tehát a prédikátorok s ezek karámjukba terelték.

A megtévedt papság mellé sorakoztak a feudális főurak. Ezeknek a „cuius regio eius religio" elvével kedveskedett. A főurak a protestantizmusban lelki függetlenséget kaptak a maguk számára. Ezért is csatlakoztak hozzá. Zsarnoki erőt nyer-

tek, hiszen, mint jobbágyaiknak korlátlan urai nemcsak teste, de külsőleg még lelke felett is diszponáltak. A jobbágy lelki sorsa, vallási hovátartozása teljesen tőlük függött. Oda kellett mennie, ahova ura parancsolta, azt a hitet vallania, amit gazdája jónak látott. S a lelkek mentek, de nem mind a lelki megújhodás vágyától, hanem sokan a kényszertől üzetve.

Komor időszaka volt ez az Egyháznak. Mint legjobb anya siratta az ő hitehagyott gyermekeit s fájdalmát csak az enyhítette, hogy a renegátok helyébe jöttek jobbak, igazabbak és szentebbek, kik által szebb, frissebb és illatosabb hajtások sarjadtak ki a régiek helyén. Szent Péter székét is méltó utódok foglalták el. A harcias, politikus, irodalom- és művészetbarát pápákat a lelkiélet pápai váltották fel, kik a humanizmus, a reneszánszkor hibáit s a reformációütötte sebeket erős kézzel orvosolták. Sorukat III. Pál (1534—1549) nyitotta meg s őt követték a Krisztus szellemű Piusok és Sixtusok, Kelemenek és Gergelyek. Ezek már tisztán az Anyaszentegyház érdekeinek éltek s a keresztény világ lelki hasznát szolgálták. Fáradozásuk megteremtette a tridenti zsinatot (1545—1563), a lelki megújulás igazi kútforrását. Korszakalkotó eredményeivel megállították a reformációt s megindították a hatalmas méretű ellenreformáció munkáját. Élesen körvonalazták a dogmatikus tételeket s fölényesen és végérvényesen megcáfolták a protestánsok tanrendszerét. Fegyelmi szabályzatokkal az Egyház erkölcsi életébe is új vérkeringést hoztak. A lutheri rombolást felváltotta tehát a tridenti alkotás.

A Szentlélek Úristen nem hagyta elsorvadni Anyaszentegyházát. Mintha hirtelen a földből nőt-

tek volna ki, oly egymásutánban jelentkeztek a nagy pápák mellett a nagy szentek, kiváló szerzetalapítók és hős férfiak is. Ezek szent lelkesedéssel, mélységes tudománnyal s csodás életszentséggel segítették hegeszteni az Egyház testén azokat a sebeket, melyeket Germánia, Svájc, Anglia, Skócia stb. hitszakadásai okoztak. Spanyolországban Loyola szent Ignác alakja tünt fel, aki Jézus-Társaságával mérhetetlen csapást intézett a protestánsok ellen. Mellette működött a hitvallók emberfeletti munkájával Alkantarai szent Péter, Villanovai szent Tamás, Istenes szent János, Keresztes szent János, Kalazanci szent József s a misztika doktora, szent Teréz. Franciaországban De Paule szent Vince védelmezte és ápolta az igaz hitet. Mellette tündökölt Szalézi szent Ferenc genfi püspök, aki egymaga százezer eretneket térített vissza Krisztus Egyházába. Németországban szent Kaniziusz Péter állt ki a porondra, hogy felfogja s visszaverje a protestáns támadásokat. Nálunk Magyarországon Pázmány Péter és jezsuitatársai örökítették meg nevüket halhatatlanul a visszakatholizálás történetében. Olaszország pedig V. szent Piust, Borromei szent Károlyt, Emiliáni szent Jeremost, szent Kajetánt és szent Kamillt adta e válságos időkben az Anyaszentegyháznak. Ezek voltak a XVI. és XVII. század katholikus hitének új pionirjai, akik a kikezdett és megtámadott kath. hitet ismét acélossá tűzesítették a lelkekben.

Ebbe a fényes galériába tartozott a halhatatlan lelkek szerelmese, az emberek legjobb barátja s az élet legmosolygósabb szentje, Néri szent Fülöp is. Működése szinteréül a keresztény világ szívét, Rómát választotta, hogy szent Péter székénél őrködjék a hit egysége, az emberiség boldogsága felett. Sokat

tanult, még többet imádkozott s csak így megerősödve indult hittérítő és prófétai hivatására. Tevékenysége felölelte mindazokat a kérdéseket, melyek a lélek mélyébe vágnak. Helyreállította a reformáció által megbomlott lelki egyensúlyt. Helyes mértékkel szabályozta az ember viszonyát Istenhez, önmagához s embertársaihoz. A meghamisított és megcsonkított hit- és erkölcstani tételeket visszahelyezte a maguk eredeti tisztaságába. Az Annalesekben megiratta az Anyaszentegyház történetét, melyet a protestánsok szintén meghamisítottnak bélyegeztek s bebizonyította, hogy igenis a római Egyház Krisztus igaz és egyedül üdvözítő Egyháza, mely sértetlenül és teljességgel őrizte, tanította s magyarázta az Úr Jézus tanát. A hit fáklyáját újra felgyujtotta, mely számtalan embernek adta viszsza megrablott lelki békéjét. Az elmosódott Isten képét közel vitte az emberi szívekhez, újból világosodott nekik, mert megtanulták ismerni, szeretni, neki szolgálni s így célt talált életük, mely ismét a mennyországot kereste.

Néri sz. Fülöp az emberi élet legszebb programmját tűzte ki maga elé és valósította meg. Hogy célját minél eredményesebben elérhesse, néhány lelkes barátjával összeállt, társulatot alapított, hogy közös munkával dolgozzanak Isten dicsőségére, az Anyaszentegyház felmagasztalására s a lelkek javára. Nem sajnált időt, még kevésbbé fáradságot, ha arról volt szó, hogy az eltévedt bárányokat viszsza kell vezetni Isten aklába vagy a tékozló fiúkat hazavezetni a mennyei Atyához. Várta őket, hogy jöjjenek, de ha nem jelentkeztek, ő maga ment utánuk a jó Pásztor példájával. Ennek a buzgalmának köszönhette számtalan zsidó és eretnek, hogy az igazi boldogságot, a kath. hitet megtalálta.

Ez már a jövő pasztorációjának volt a kezdete. Az úttörő munka az ő érdeme volt. A protestánsok hiába vagdalóztak a szentmise s a szentgyónás ellen, az egész csak levegőverdesés volt. Az emberek már nem hittek nekik, kiábrándultak tévtanaikból, hiszen az oratorianus iskola az apostolok erejével mélyítette bennük a kath. hitet. Naponkint gyóntattak, tanítottak és prédikáltak az atyák. S a hívők csak úgy özönlöttek hozzájuk. A vallási apály után kezdett bekövetkezni a dagály. A gyóntatószékek megteltek bűnbánó bűnösökkel, az áldozók száma meggyarapodott, a szentmiséken ezren és ezren vettek részt, hogy annak végtelen kegyelmeiben részesülhessenek. Ismét köztudattá vált, hogy az üdvösségre nem elég csupán hinni, hanem a parancsolatokat is meg kell tartani s jót kell cselekedni. A búcsú, a búcsújárás, a böjt s a jócselekedetek ismét eleven erővel lüktettek a keresztény életben. A szentek tisztelete újból fellendült, a kegyhelyek meglátogatása ismét szép szokása lett a keresztény hívőknek. Sorra zarándokolták a szentek helyeit, hogy ott esedezzenek közbenjárásukért. S mindebben maga szent Fülöp adott jó példát.

Tevékenysége olyan volt, mint a jótékony eső; mind szélesebb és mélyebb rétegre terjedt ki. Keze alatt nemcsak az ember, hanem ezzel párhuzamosan a társadalom képe is megváltozott. A felszabadított ösztönöket visszaszorította s helyreállította az akarat uralmát. Ez az isteni kegyelemmel karöltve elég erős volt, hogy a megmételyezett és beteg közéletet kigyógyítsa. Hangsúlyozta a tekintélytisztelet elvét s ez úgy hangzott jóságos ajkáról, mint egy rég elfeledett muzsika. Mindenki szépnek s a katholikus élet elengedhetetlen alap-

jának tartotta. Megszüntette a lázadás szellemét s helyébe a kölcsönös tiszteletet és szeretetet hirdette. Újra életbeléptette a helyes alá- és fölérendeltség viszonyát.

Nemesveretű példaképe volt a szeretetnek, aki nemcsak hirdette, hanem gyakorlatilag meg is valósította azt. Minden embert Isten gyermekének, következőleg saját testvérének vallott. Gyűlölni senkit sem tudott, szeretni mindenkit. Szíve ennek a szeretetnek volt határtalan kincses bányája. Úgy ontotta magából, miként a déli nap melegítő erejét. Amerre csak járt, mindenütt jót tett. A kórházakban a betegeket ápolta, az elhagyatottakat gyámolította, a szegényeket segélyezte, az utasokat szállásolta, a zarándokoknak menedékhelyet nyujtott. Élete az irgalmasság testi és lelki cselekedeteinek volt szakadatlan láncolata. Az emberek nemcsak szavából, hanem példájából is megtanulhatták ezt az evangélium-szellemű felebaráti szeretetet.

Mindez apostoli munka volt; s hogy ezt tehette apostoli életet is kellett élnie. S valóban a Krisztus-követők lángja lobogott benne. Lelke mindig a magasban szárnyalt, de azért nem volt megközelíthetetlen, akit csak csodálni lehet, de követni nem. Itt élt a véges világban, de szeme állandóan abba a titokzatos végtelenbe tekintett, ahonnan az Úr hívó szava integet felénk. Ő ezt megértette, követte s ezért lett szent és halhatatlan. Nem ismerte a vétket, az erény útját járta. S bármerre ment, nyomában mindenütt a jobb, szebb és nemesebb élet tavasza, derűje, mosolya fakadt. Nemcsak szavával, hanem életével is prédikált s ez a valóság erejével vonzotta az embereket a mennyei hajnalhasadás felé.

Ez az élet tehát egyszerű kereteiben is fönségesen nagyszerű, minden részleteiben tökéletesen kidolgozott, a legkisebb rezgéseiben megkapó s a maga teljességében vonzó. Tanítva is gyönyörködtet s játszva nemesít. Igazi tükörkép, mely minden vonásában visszatükrözi a tökéletes ember követésreméltó ideálját.

Néri szent Fülöp születése és gyermekkora.

A XVI. század katholikus regenerátorainak ez a kiváló tagja a történelmi nevezetességű Mediciek városában, Firenzében született 1515 július 21-én, Mária Magdolna vigiliáján. A szentkeresztségben kettős nevet nyert: Fülöpöt és Romuluszt. Az előbbit nagyatyja neve után kapta, az utóbbit pedig azért, mivel szent Romulusz nagy tiszteletben állott a firenzeiek előtt. Szülei nemcsak származásilag voltak nemesek, hanem lelkileg is. Így megvolt az alapfeltétel, hogy a kis gyermek lelkében szunnyadó bimbócskák egykoron pompás erényrózsákká bontakozzanak ki s a kicsi jó „Pippóból", mint ahogy nevezni szokták, Isten kedves szentje legyen.

Édesatyja, Ferenc, közbecsülésnek örvendett az egész városban. Ügyvédi irodája a becsületnek és a tisztességnek volt a színhelye, ahová bátran fordulhattak a kliensek. Nagyon tisztelte a szerzeteseket, főleg pedig a dominikánus atyákat. Felesége az ő tiszta lelkének volt a hasonmása. Gyengéd hitves, szerető anya, a háznak igazi őrangyala. Frigyüket a jó Isten négy gyermekkel áldotta meg: két leánnyal, Katalinnal és Erzsébettel s két fiúval, Antallal és Fülöppel. Köztük kis szentünk volt a legifjabb s bátyja korai halála után az egyetlen Benjamin s így természetes, hogy a család kedvencévé vált. De rá is szolgált, hiszen kicsi kis egyé-

nisége tele volt a názáreti Jézuska kedves vonásaival, melyek révén rá is illettek a Szentírás szavai: Növekedett nemcsak testben, hanem bölcseségben és kedvességben Isten és az emberek előtt. (Luk. 12. 52.)

A természet korán megajándékozta a test és a lélek szépségeivel. Mosolygós arcocskájával, nyilt és őszinte tekintetével, élénk és vidám lelkületével mindenkit magába igézett. A szeméből kibuggyanó ártatlanság fénye önkénytelenül is az égi angyalkákra emlékeztetett. E nemes vonásokat azután a gondos szülői nevelés a legtökéletesebb életté formálta, mert Fülöp atyjától és édesanyjától mindig csak jót látott, hallott és tanult.

Erényei közül már gyermekkora küszöbén jelentkezett az imádság szeretete. Ártatlan kezecskéi gyakran kulcsolódtak össze s átlelkesült arcocskájáról le lehetett olvasni, hogy boldogan fürdik az Isten-beszélgetésben. Imatárssá szegődött hozzá nővére, Erzsébet is; megtanulták kívülről Dávid király néhány zsoltárát s vele magasztalták a magasságok királyát. Játéka is főleg vallásos színezetű volt. Nővérével kápolnácskát épített, oltárt emelt s szent komolysággal utánozta a látott templomi tényekedéseket. A jó Isten szeretettel nézett kis szolgájára s csodás módon viselte gondját. Mint élénk gyermek, nyolc- vagy kilencéves korában egyik nap szamarat vett észre udvarukon. Nem kellett neki sok biztatás; fogta magát s felugrott a hátára. A lusta állat azonban most nem volt rest, úgy látszik, nem szívelte új gazdáját a hátán, ugrott vele egyet s azután belezuhant egy mélyedésbe, de oly szerencsétlenül, hogy ő maradt felül, Fülöp pedig alul s csupán keze látszott ki. Jajveszékelésére segítségére sietett egy asszony s rémülve látta a borzasztó jelenetet. Azt hitte, hogy

az állat halálra nyomta s csak amikor nagynehezen kihúzta alóla, akkor tűnt ki, hogy semmi baja sem esett. Talán azoknak az öntudatlan kis imádságoknak s templomi játékoknak volt ez az égi jutalma.

Amikor öntudatosabb lett, az Isten háza vált második otthonává. A dominikánusok Szent Márk-temploma volt a legkedvencebb helye. Órákhosszat tudott itt tartózkodni, hogy hallgathassa az atyák szentbeszédeit. Meleg szeretettel vonzódott hozzájuk, hisz vallásos oktatását szülei után másodsorban tőlük nyerte. Azt szokta mondani: ami jó volt bennem ifjúságomban, azt a szent Márk atyáinak köszönhetem. Különösen P. Servans és P. Zenobius voltak rá nagy hatással. Tiszta szívecskéjét közel vitték az Úr Jézuséhoz s ő már ekkor titokban eljegyezte magát vele. Jövőjének sugarai tehát innen vetődtek ki s világították az ő életútját a magasságok felé. Az Úr Jézus volt mindene. Törhetetlen szeretettel s bizalommal ragaszkodott Hozzá. Megtörtént, hogy egyszer hazamenet elveszített egy nyakéket. Nem esett kétségbe, hanem ehelyett térdreborult s úgy kérte a mindentudó Istent, hogy vezérelje az ék megtalálására. Kérése meghallgatást nyert s az ékszer, legnagyobb örömére, megkerült.

A mennyei Atya után legjobban szerette földi atyját, édesanyját és testvéreit. Atyja a feltétlen tekintély volt, akinek minden szava a legkedvesebb parancs volt számára. Anyja a legdrágább kincsként s a legértékesebb ereklyeként élt szívecskéjében, akit mindig csak szeretni tudott és soha meg nem bántott. Gyermeki örömeibe az első üröm az ő halálával cseppent bele. A kegyetlen halál korán fosztotta meg tőle, nem volt többé, aki csókot hint-

sen homlokára, megértse kisded panaszait s megossza boldog örömeit. S ez úgy fájt neki. A jó Isten azonban megkönyörült rajta s új anyát adott, hogy pótolja a régit. Atyja ugyanis megnősült s második felesége méltó utóda volt az elsőnek. Nem érezte mostohaságát, hanem ellenkezőleg, úgy nevelte a néri gyermekeket, mintha tulajdon gyermekei lennének. Különösen szentünk nőtt a szívéhez. Keservesen megsiratta, amikor elbúcsúzott a szülői háztól s elhagyta Firenzét, nem tudta elfeledni, még halálos ágyán is állandóan a szeme előtt lebegett, folyton a nevét szólította, mert, mint mondá: csupán a rája való emlékezés is megkönnyebbülést szerzett számára.

Testvérei szintén a legjobb öcsikét láthatták benne. A legteljesebb tisztelet, szeretet, engedelmesség, szerénység, szelidség és előzékenység jellemezte övéivel szemben. Örömtől sugárzott arca, ha valami szívességet tehetett nekik. Haragudni igazán nem tudott. Talán egyszer volt ingerültebb, amikor Katalin zavarta imájában s kissé erősebben elutasította magától. De ezt az egy hibáját is keservesen megsiratta és sohse tudta elfeledni.

Csodás volt türelme is. Már gyermekkorában is másokkal szemben finom, előzékeny és elnéző volt, magával szemben pedig a legszigorúbb. Örömmel szenvedett, főleg, ha azt Jézusnak ajánlhatta fel. Tizenhatéves korában heves láz gyötörte. Teste tűzben égett, arca pirosra gyult, de azért senkinek sem panaszkodott. Nem akarta a házat felzaklatni. Vidám kedélyét a súlyos betegség nem bírta megtörni. Igy próbálta a bajt palástolni. Egy ideig sikerült is, de végre figyelmes nénje, Erzsébet gyanusnak találta öccse forróságát, ágyba fektette s szorgosan ápolta kis béketűrő betegét.

Korán tett szert nagy önfegyelmezettségre. A pontosságot, lelkiismeretességet mindennél többre becsülte. A munkától sohse fázott, kitűzött feladatát hajszálnyi pontossággal végezte el. Ernyedetlen szorgalmával s kiváló tehetségével messze felülmulta iskolatársait. Ezzel azonban nem tüntetett, még kevésbbé éreztette másokkal, hanem szerényen visszahúzódott, mint ahogy ildomos ifjúhoz illik. Ilyen gyermeket nem volt nehéz Kelemen mesternek nevelni és tanítani. Neki csak helyesen világító szövétneknek kellett lenni s Fülöp készséggel követte minden jóban.

Megtanulta helyesen értékelni a világ dolgait is. Mindent az örök élet szempontjából bírált el. Egy alkalommal átadtak neki egy okmányt, amelyen családfája volt levezetve. Ő azonban ahelyett, hogy büszkén gyönyörködött volna benne, széjjeltépte e szavak kíséretében: nem az a fontos, hogy nevem ezen a papiron legyen megörökítve, hanem az, hogy az örök élet könyvébe legyen beírva. Ez az igazi nemesség, melyet az Úr Isten pecsétel meg, nem pedig földi uralkodók.

Jövendő nagysága most kezdett kibontakozni a maga éles konturjaival. A Néri-ház büszke is volt kis csillagára, hiszen tiszta ragyogása mások előtt is feltünt s korán kívívta, bár nem kereste az emberek csodálatát, tiszteletét és szeretetét. Már most is mindenki úgy tisztelte, mint a mennyországnak földre varázsolt angyalát.

A szülői otthon elhagyása.

Fülöp tizenhatéves korában már egészen jártas volt a hét szabad művészetben. Kitünően ismerte a trivium és quadrivium minden tantárgyát. Igy

hát Kelemen mester feladata befejeződött s kis szentünk élete első határmesgyéjén állott. El kellett hagyni megszokott kedves otthonát, hogy új látások révén újabb ismeretekkel gyarapodjék. A szülői ábrándok földi nábobot szerettek volna belőle faragni, épen azért elküldték a nápolyi királyság egyik kis városkájába, San-Germanóba, ahol Fülöp nagybátyjának, Romuluszsnak tekintélyes vagyona s virágzó üzlete volt. A válás órája bekövetkezett. A gyermeki szeretet fájó könnyeivel búcsúzott el drága jó szüleitől és testvéreitől, hogy elinduljon kincseket gyüjteni, de nem a földi, hanem az örök élet számára.

San-Germanóban nagybácsija tárt karokkal fogadta, mert benne látta üzletének még nagyobb fellendítőjét s öregségének megédesítőjét. Szeretete a fiatal rokon iránt napról-napra fokozódott. De szentünk szemében mégis valami sötét árny ült, mert érezte, hogy bármennyire ragaszkodik is nagybácsijához, hozzáfűzött reményeit mégsem tudja valóra váltani. Úgy érezte, hogy az Isten máshová hívta s ennek nem tudott ellenállni.

Az üzleti élet kevésbbé érdekelte, annál inkább a benső szemlélődés. S San-Germano vidéke erre oly alkalmasnak kinálkozott. Nem messze tőle ugyanis a Gaeta-kapunál terült el a panoráma szépségű hármas hegy. A néphit s a régi nápolyi monda azokhoz a hegyekhez sorozta, amelyek Krisztus Urunk kereszthalála alkalmával meghasadtak. Igy lett az egyből három. A két szélső egyforma magasságú, míg a harmadik, a középső égbenyulóan kiemelkedik társai közül. Ennek tiszta, csendes légkörében épült a montecassinói bencések egyik kis kápolnácskája az imádandó Szentháromság tiszteletére. Benne volt az Üdvözítőnek egyik legmeghatóbb

képe, mely oly erővel vonzotta a híveket, mint napjainkban a csodálatos limpiászi kereszt.

Ide zarándokolt Fülöp, amikor csak tehette. Itt zavartalanul, mély bensőséggel beszélgethetett a kép megszemélyesítőjével, a felfeszített isteni Megváltóval. Itt öntötte ki lelkét, itt kért tanácsot s itt kapott újabb és újabb lendületet elhatározásához: a tisztább és eszményibb élethivatáshoz.

Két esztendőt töltött nagybátyja házánál, de szándékában nem változott meg, sőt mindjobban megerősödött. Mindinkább megérlelődött benne az a gondolat, hogy lemond a világ örömeiről, csábító gazdagságáról s az örökvárosba, Rómába tér, hogy életét egészen Istennek szentelje. Tervének megvalósítása nem ment oly simán, mint gondolta. Nagybátyja mindenáron meg akarta akadályozni. Szép szóval igyekezett lebeszélni. Kért és könyörgött, hogy mondjon le meggondolatlan tervéről; tekintse a fényes jövőt, ami előtte áll, a hatalmas gazdagságot, melynek ő lesz osztatlan örököse. Nem szabad feledni kötelességét családjával szemben sem. Gondolja meg, hogy ő a Néri-ház utolsó férfisarja s e családnak nem szabad vele kihalni. Utalt arra a sok jótéteményre, amit részéről már eddig is tapasztalhatott.

Fülöpöt mindezzel nem sikerült megingatni. Röviden s illő szerénységgel megköszönte nagybátyja jóságát s kijelentette, hogy egész életén át hálás lesz iránta, csak engedje az Isten jelölte útra. Romulusz végre belátta, hogy itt a kegyelem működik, melynek bűn volna ellenállani. Hosszú tusa után tehát belenyugodott a változhatatlanba s fájdalomtól megtörten bocsátotta el házának legértékesebb kincsét, szeretett unokaöccsét szent Péter városa felé.

Az örökvárosban.

A tizennyolcéves ifjú, aki felé csábítóan mosolygott az élet, akinek két karral kínálta a jólét gyöngyöző poharát, 1533-ban az apostolok szegénységével gyalog, bot, tarisznya és élelem nélkül indult a szent városba, Rómába. Istenért elhagyott mindent s ezért cserébe megnyerte a mindenek Urát.

Alighogy odaért, Caccia Galeotto, egy előkelő firenzei polgár fogadta magához. Berendeztetett számára egy kis szobát, mely kicsiségével s egyszerűségével oly stílszerűen illett az ő igénytelen egyéniségéhez. Bútorzata mindössze néhány könyvből és egy ágyból állott. Ezt is ritkán használta; hiszen azt a néhány órát, amit teste nyugalmára fordított, többnyire a csupasz földön töltötte, nehogy hozzászoktassa magát az elpuhuláshoz. A ruhaszekrényt egy zsineg pótolta, mely keresztülhúzódott szobácskájában s erre rakta fel szegényes holmiját. Gazdája eleinte gabonahordásra használta. Bizonyos mennyiséget mindennap el kellett vinnie a pékhez s ennek ellenében kenyeret hozott. Finom lelke oly lelkiismeretességgel végezte e cselédszerű feladatát, hogy Galeotto figyelmét magára vonta. Elkezdte titokban figyelni. S minél jobban tanulmányozta, annál több értéket fedezett fel benne. Ennek köszönhető, hogy munkakörét csakhamar megváltoztatta s házának legkényesebb feladatát: két kis fiának nevelését bízta reá.

Választása nagyon szerencsés volt, mert a fiatal pedagógus a Caccia-fiúkból angyali lelkeket formált. Kis tanítványai hozzá jártak tanulni, ő meg a Szentlélek iskolájába. Ezért volt munkáján az Isten bőséges áldása. A fiúkat úgy tekintette, mint

lelki gyermekeit, kiknek ideiglenes és örök boldogsága nagyrészben tőle függ. Fel is használt minden eszközt, hogy életművészeket és ne fáradt robotolókat alkosson belőlük. A követendő példa mindig az Úr Jézus volt, aki azt mondotta magáról: „Tanuljatok tőlem, mert szelid vagyok és alázatos szívű". (Mát. 11. 29.) Ez volt az ő nevelésének alapja és kiindulópontja. Elsősorban tehát a szelidségre s az alázatosságra nevelte őket, ezek voltak azok a szilárd alapok, amelyekre azután tovább építhette a többi erények káprázatosan szép és egységes dóm-épületét. A munka szépen haladt előre; mire a fiúk felnövekedtek, arra kész fiatalemberek lettek, nemcsak testben, hanem lélekben is. Mert tanítójuknál nemcsak az elröppenő szót hallották, hanem a nemes példát is látták s ez eleven erővel vonzotta őket a szebb és tisztultabb életre.

Fülöp végtelenül boldognak érezte magát Rómában. A vértanuk vérével megszentelt város minden köve az Istenről beszélt. Nem csoda tehát, hogy lelke még jobban fellángolt a szent szeretetre. Valósággal izzott benne az isteni szeretet. S bár nagyon takargatta s nagyon szeretett volna titokban maradni, a hír szárnya mégis csak elvitte jó nevét szerteszét, még haza is. Mikor egyik rokonának elújságolták csodás cselekedeteit, könnybelábbadt szemmel mondá: Nem csodálkozom, hiszen ismertem gyermekkorától kezdve, már akkor tudtam, hogy nagy szent lesz belőle. Ha tehát innét Rómába mentek, mondjátok meg neki ismételten, hogy én érettem is imádkozzék.

Rálépett a szentek útjára, hogy azon mindig előbbre haladjon és soha vissza ne tekintsen. Lelkét teljesen betöltötte az Isten szent szemlélete. De még ennél is többet akart. Úgy érezte, hogy imád-

ságos élete csak akkor lesz igazán tökéletes, ha annak tudományos alapot is ad. Elhatározta tehát, hogy hozzálát a magasabb filozófiai és teológiai tanulmányokhoz. A Cacciák tanítójából ismét tanuló lett. Nemes ambícióját könnyen kielégíthette, mert Rómában erre bő alkalom kínálkozott. Az isteni Gondviselés kitünő tanárokkal áldotta meg. A filozófiába Jacomelli Cézár és Ferro Alfonz, kora legkitünőbb tanárai vezették be. Éles esze gyorsan átértette s szintetikus tehetsége áttekinthető egésszé dolgozta fel magában a skolasztikus rendszert. Nem talált benne zökkenőt, fokról-fokra simán haladt előre s mint Buzio Sándor megjegyezte: a filozófia terén Róma legkiválóbb tanítványai között rövidesen az első helyre küzdötte fel magát.

A theológiát az Augusztineusok híres iskolájában hallgatta az angyali doktor, Aquinói szent Tamás szellemében. Vérbeli theológus volt, akinek a kezében állandóan ott volt a „Summa", a kath. hitrendszernek ez az utolérhetetlen remekműve. Ebből merítette az ő mélységes tudását, mellyel kivédte a támadásokat s felépítette a kath. hit bevehetetlen várát. Bámulatos hangyaszorgalommal gyüjtögette a „királyi tudomány" morzsáit. S rendkívül nagy képzettségre tett szert. Kitünően ismerte a Szentírást, a szentatyák műveit s az egyházjogot. Nagy tudásának hódolt Baronius Cezár bíboros is, midőn úgy nyilatkozott, hogy ő is Fülöptől tanult legtöbbet.

Szerénysége tiltakozott ellene, hogy nagy tehetségével dicsekedjék. De viszont, ha ki kellett állania a disputákra, az egykori leírók szerint élvezet volt hallgatni, hogy mint teregette le egymásután szellemi fölényével ellenfeleit. Maffo apát szerint ezeket a szellemi csatákat nagyon szerette. Persze

nagyrabecsülték őt is. Egy Bagnuolo Ambrus, Lucca Bernardin legszebb perceik közé sorozták, amikor vele vitába elegyedhettek. Ilyenkor is mindig finom tudott lenni, sohasem sértett, heve nem ragadta el. Bizonyos játszi könnyűséggel boncolgatta a legmélyebb theológiai kérdéseket. Kedvenc témái közé tartozott a Fiúisten megtestesülése s a Szentháromság tana.

Egyszerű külseje nem is sejttette, hogy bensejében micsoda szellemi virtuóz lakik. Ezt a külső egyszerűségét meg is őrizte híven mindhalálig. Pávia püspöke, Sanli Sándor megjegyezte róla, hogy mint szentet eddig is ismerte, de mint tudóst csak most. Korán vívta ki magának ezt a szép nevet, mely alapja lett későbbi működésének. Már most is szívesen felkeresték, hiszen a legelvontabb kérdésekre is kielégítő feleletet tudott adni.

Tehetsége azonban nem merült ki egyoldalúlag csak a hittudományban. Érdekelte minden, ami az emberi lelket szebbé és nemesebbé tudja tenni. Szívesen hódolt a költészet múzsájának is, hiszen a jó Isten ezen a téren is határozott tehetséggel áldotta meg. Költői vénája bővízű forrásként csörgedezett. Mély érzéseit gyönyörű formákba tudta kiönteni. Latin és olasz nyelven egyaránt simán gördültek ritmikus csengésű versei. Pótolhatatlanul kár, hogy fiatalságának ezeket a bájos alkotásait halála előtt megsemmisíttette. Nagy alázata nem engedte, hogy mint szent költőt is magasztalja az emberiség.

Tudományos szeretete bár sok idejét lefoglalta, de mégsem az egészet. Félve vigyázott, nehogy a szellemiek elnyomják benne a lelkieket. A kettőt igyekezett összhangba hozni, hogy egységes egészet alkossanak. Az iskolából hazajövet betért a kór-

házakba, hogy az irgalmasság cselekedeteit gyakorolja. Már puszta megjelenése is derűt és enyhet vitt a komor falak közé. A betegek úgy tekintették, mint jóságos testvérüket. Mindegyikhez volt jó szava. Megtanította őket, hogy Jób türelmével viseljék szenvedéseiket. S ha nagyon érzik ennek súlyát, akkor forduljanak a tövissel koronázott és felfeszített Üdvözítőhöz s megkönnyíti őket.

Felkereste Róma szegény tudatlanait is. Összegyüjtötte őket a lateráni és vatikáni bazilikák előcsarnokába s ott oktatta vallásunk felemelő hitigazságairól s örök boldogságot biztosító parancsairól. Igy akart világoskodni nemcsak magának, hanem sötétben botorkáló felebarátainak is. Hálásak is voltak iránta. Aki csak ismerte, mind szerette s mint egykor Firenzében kis Pippónak, most Rómában jó Fülöpnek nevezték. Ez az elismerés az ifjú szentnek szólt.

Róma anachorétája.

Fülöp a nyüzsgő római külvilágban úgy élt, mint az első századok remetéinek kései mása. Csak ott beszélt, ahol másoknak használhatott, különben pedig hallgatott. Kerülte a nap lármáját s szerette az éj csendjét. Nála ez nem a pihenés, hanem az imádság ideje volt. Ebben a titokzatos némaságban tudta igazán élvezni az Isten közelségét. Megtörtént, hogy egész éjszakákat töltött az imában. S ilyenkor az Úr rálehelte az ő jóságos békéjét.

Mint Assissinak nagy patriárkája, szent Ferenc, úgy ő is eljegyezte magát a szent szegénységgel. Ezt mindig legkedvesebb nővérének nevezte. Miként szent Lőrincnek hajdan, neki sem volt más

kincse, csak a város szegényei. Ha volt valamije, azt tüstént kiosztotta köztük. Annyira szerette őket, hogy még könyveitől is képes volt megválni, csakhogy ezek árából enyhíthesse nyomorukat. A maga kényelmével nem sokat törődött, szükségleteit a minimumra redukálta. Néha annyira kifogyott a pénzből, hogy még gyertyára sem jutott. S bár nagyon szűk keretek közt élt, mégis nagyon meg volt elégedve sorsával. Az ételben-italban nem válogatott. A jó Istentől csak a szigorú értelemben vett mindennapi kenyeret kérte s ezzel be is érte. Ima, bőjt és önsanyargatás volt az ő igazi éltető eleme. Szigorúsága felkeltette mások csodálatát is s mint a bűnbánat ifjú apostolát emlegették. P. Cardoni Ferenc dominikánus újoncmester őt állította noviciusai elé utánozandó példaképnek. Néri Fülöp — úgymond — igen nagy szent, aki tiz esztendő óta állandóan szent Sebestyén barlangjaiban tartózkodik, kenyérrel és zöldséggel táplálkozik s így járja a bűnbánat útját.

Valóban az említett hely második otthonává vált. Alig várta, hogy a lenyugvó nap korongja bíborra fesse az itáliai eget. Szíve ilyenkor ujjongott, mert megkezdhette éjjeli zarándokútját. Tíz éven át majdnem minden éjszaka ellátogatott a szent város hét nevezetesebb templomába. Gyakran lehetett látni szent Péter, szent János, a szent kereszt vagy a Maria Maggiora-bazilika portáléja előtt imakönyvvel a kezében s Istennel a lelkében. S ha ezeket csukva találta, akkor sem fordult vissza, hanem térdrebocsátkozva a templom előtt, a hold és a csillagok millió szemű lámpásánál magasztalta a világ felett őrködő Urat. Mint láttuk, különös szeretettel vonzódott szent Kallixtus temetőjéhez, melyet köznyelven már akkor is szent Sebestyén-

katakombának neveztek. Kellemesebben érezte magát itt, mint Galeotto házában lévő kis otthonocskájában. Megértette a boldog álmot alvó mártirok rokonhangját, a meghaltak hangtalan és mégis beszédes kérését s velük karöltve küldte a csillagos egekbe földi imáját: A mélységből kiáltok hozzád, Uram! Uram, hallgasd meg könyörgésemet! (Zsolt. 129. 1.)

S az Úr meghallgatta imádkozó szolgáját. Huszonkilencéves korában a Pünkösd előtti napokban a szokottnál is mélységesebb áhitattal imádkozott. A Szentlelket kérte, hogy árassza el isteni ajándékaival. S ime, teste egyszerre csak zsibbadni kezdett, vére hevesebben lüktetett, szíve erősebben dobogott, megnyilt az ég s a Szentlélek tüzes golyó alakjában hozzászállott. A csodás jelenség következtében szíve még hangosabb ütemeket vert, egész lényét kimondhatatlan kellemesség árasztotta el s ő égi fénytől sugárzó arccal kiáltotta: Az isteni szeretet megsebezte szívemet. Pünkösdi sebzés, mely nem fájt s egy életen át tartott! Ferenci stigmák, melyek azonban nem a kezet, hanem a szívet érték!

Fülöp ennek az égi adománynak következtében bizonyos fizikai elváltozásokat is szenvedett. A balbordáit összekötő porcogója ugyanis szétpattant, második és negyedik porcogója kitágult s ott ökölnyi domborulat képződött. Az orvosok ezt többször megvizsgálták, tudományos értekezésekben tárgyalták s mind egyértelműleg úgy nyilatkoztak, hogy az egész jelenséget csak természetfeletti úton lehet megmagyarázni, annál is inkább, mert ez rendes körülmények között más embernek biztos halálát okozta volna, holott Fülöp ebben az állapotban még kerek 51 esztendeig élt

Ezen idő alatt állandóan melegen lobogott nemcsak lelke, hanem egész teste is. Crescentius bíboros szerint, valahányszor kezet fogott a szenttel, mindig oly tüzesnek érezte, mintha legalább is egész teste lázas lett volna. S ez a Szentlélekből rááradt melegség oly nagyfokú volt, hogy még a legnagyobb hideg idején sem hordott téli ruhát. Egyszer öreg korában néhány ifjú társával útnak indult. A nagy hideg minden kedvüket elvette. Összegémberedve s hallgatva bandukoltak Fülöp mellett. Ez végre megunva a kínos csendet, megszólalt s szelid és kedves humorával korholta őket: Nem szégyenlitek magatokat, fiatal létetekre fáztok, holott nekem, az öregnek, e könnyű ruhában is melegem van.

Igaza volt, csakhogy őt a Szentlélek melegítette. S az ő tüze sohasem aludt ki, hanem ellenkezőleg csak fokozódott. S főleg akkor érezte, ha az Istennel beszélgetett, gyóntatott, áldoztatott vagy szentmisét mutatott be. Ilyenkor szívdobogása is oly erős volt, hogy alig bírta nyugalmi helyzetét megőrizni. Az egész ember a boldogságnak végtelen tengere volt. Néha már nem bírta elviselni s azért önkénytelenül is így kiáltott fel: Elég! Ne többet, Uram, ne többet! Távozz tőlem, Uram! Távozz, mert gyenge testem nem bírja elviselni ezt a nagy örömöt. Uram, meghalok e nagy boldogságban, ha nem segítesz meg! Ez a végtelen isteni jóság és szeretet annyira hatalmába vette, hogy csak ezért élt és halt. Dallamos lelke meg is kérdezte:

Vorrei saper da voi, com'ella è fatta
Questa rete d'amor che tanti ha preso.[1]

[1] Szeretném tudni tőled, hogyan készült a szeretet eme hálója, amely annyi embert megfogott.

A Szentlélek Úristen eme nagy kegyelméből nemcsak önmagára, hanem másokra is bőséges áldások fakadtak. Ricciadelli Tiberius kanonok, aki négy esztendőn át élt közelebbi viszonyban vele, a következőt beszélte el: Mialatt a szentet szolgáltam, nagyon gyakran kísértett a tisztátalanság ördöge. Súlyos volt a harcom s el is panaszkodtam neki. Ekkor magához ölelt, áldott szívéhez szorított s én tüstént megszabadultam kísértésemtől. Nem bántott többé soha, ehelyett megszállt az imádságnak az ihlete, úgyhogy alig akartam mást tenni, mint az Istent imával dicsőíteni.

Fülöpöt végtelenül szerette az Isten, de ugyanígy gyűlölte a sátán. Úgy érezte, hogy vele szemben csatát vesztett, nem sikerült a pokloknak megszerezni, azért úton-útfélen kellemetlenkedett neki. Mint félelmes rém, állandóan a nyomában járt s különböző alakzatban zaklatta. Ő azonban ügyet sem vetett rá. Annyira kegyeltje volt az égnek, hogy nem kellett félnie a pokol fejedelmétől. Ez még jobban bosszantotta a sátánt, úgyhogy még dühösebben támadta a szentet; Fülöp azonban a maga megszokott nyugalmával kikerülte. S most már nemcsak magát óvta, hanem azokat a lelkeket is igyekezett kiszabadítani, akik valamiként már kelepcéjébe estek.

A bűnösök megmentője.

Ilyenek is akadtak szép számmal. Rómában is hosszú volt azok sora, akik Istentől távol, őt folytonosan bántva tengették életüket. Fülöp elhatározta tehát, hogy megmenti lelküket s mint tékozló fiúkat visszavezeti a jóságos mennyei Atyához. Az időt elérkezettnek látta. Eddig ugyanis nagyrészt

csak egyéni megszentelésén fáradozott. Lelkileg és szellemileg képezte magát, hogy nyilvános működése annál sikeresebb lehessen. Az aratás akkor is bőséges volt, csak a munkás volt kevés (Mát. 9. 37.), beállott tehát, hogy újabb rendeket vágjon az Anyaszentegyház számára.

1538 táján végleg elhagyta szent magányát, kilépett a nyilvánosság elé s mint egykor Keresztelő szent János Judea pusztájában, úgy hirdette ő is Róma városában a bűnbánatot, a megtérést. Kissé szokatlan dolog volt, hogy a kiválasztottak munkáját a laikus végzi s nem is a templomban, hanem a köztereken vagy épen ott, ahol az emberek összeverődtek. Volt ebben valami nagyszerű stílus, ami csak a hivatottaknak s a szenteknek a tulajdona. Fülöp valóban az volt. Ajkáról úgy omlottak az igék, mint aki a Szentlélek igazságait tolmácsolja. S az emberek szent áhitattal hallgatták. Tele volt hévvel, lélekkel, meggyőződéssel s ünnepi gondolatokkal. A régi igazságok új szépségben zengtek, bűnöket mostak, erényeket fakasztottak. Még azok is, akik csupa kiváncsiságból mentek meghallgatni, valami benső elváltozást éreztek magukban. Úgy beszéltek róla, mint új prófétáról, aki újjá gyúrja a tévtanokkal megmételyezett emberiséget. Szavai a nagyharangok búgásával bongtak s élesztgették az alvó lelkismereteket. Tartsatok penitenciát! (Mát. 6. 17.) Ezt ők már sokszor hallották, de ez új ember ajkáról úgy hatott rájuk, mint a meleg eső; érlelte bennük a bűnbánatot, a megtisztulást. A jók jobbakká lettek, a rosszak pedig a megtérés útjára léptek.

Ebben az időben élt Rómában egy dúsgazdag Henrik nevű kereskedő. Mindennel törődött, csak épen eggyel nem, ami a legszükségesebb: lelke üd-

vével. Egyszer ő is résztvett Fülöp beszédén. Épen a mennyei kincsekről szólott. Szavaiban annyi erő és meggyőződés volt, hogy nem tudott nekik ellenállni. Földi kincseiről lemondott, hogy megnyerje az égieket. Levezekelte multját s szent életével kiengesztelte az Urat. Ugyanígy tett két másik társa: Raspa Ferenc és Mauroli János is. Mindketten Fülöpnek köszönhették megtérésüket.

Akadtak konok, megrögzött bűnösök is. Mások tehetetlenül álltak velük szemben, ő azonban megtörte makacsságukat. Cribelli Prospert gyóntatója, Polanco János jezsuita atya már fel sem akarta oldozni, mert semmi jelét sem mutatta a javulásnak, sőt mind mélyebbre sülyedt a kapzsiság és tisztátalanság bűnmocsarába. Menthetetlennek látszott. De szívében mégis ott pislákolt a jóakaratnak valami kis mécsese s ez Fülöphöz vezette, mint utolsó mentsvárához. Esdve kérte, hogy könyörögje ki számára a jó Istentől az őszinte megtérés kegyelmét. Nagyon szeretne engedelmeskedni mindenben lelkiatyjának, de akarata már oly gyenge, hogy nem bír. Fülöp szánta az ifjú bűnöst, hisz sűrű könnyei arra vallottak, mintha tisztára akarná mosni bűntől varratos lelkét. Szeliden megvigasztalta s megigérte, hogy imádkozik érte az Úr Jézusnál. S csodák csodája, a jezsuita, aki eddig vonakodott feloldozni, most megtette. Látta, hogy Fülöp imája hatott. Megtört a bűnös jeges szíve s mély töredelemmel siratta nagy tévedéseit s erős akarattal fogadta és tartotta meg jobbulását.

A gonosz léleknek, ami természetes, sehogy sem tetszett Fülöp munkája. Ezért felhasznált néhány elvetemült embert, hogy miközben másokat üdvözít, magát a kárhozatba döntse. Igy akarta magát kárpótolni azért a sok veszteségért, amit okozott

neki. A fegyver azonban visszafelé sült el. A gonosz bérencek eljöttek, de a paradicsomi kígyónál gyengébb csábítónak bizonyultak. Meg sem tudtak szólalni, mert Fülöp nem engedte. Helyettük ő beszélt. Oly szeliden és meggyőzően festette le előttük az erények szépségét s a bűnök borzalmasságát, hogy felhagytak az ördög szolgálatával. Alázattal bocsánatot kértek aljas tervükért és Isten fiaivá szegődtek. Bűnbánó életükkel nagyon sok örömöt szereztek térítőjüknek.

Persze ez csak néhány jellegzetesebb példa a sokból; hisz az említetteken kívül még többen is voltak, akik szintén neki köszönhették a megtérés kegyelmét. Apostolkodása következtében új Ágostonok és bűnbánó Magdolnák születtek, akik a rosszul kezdett életet szépen folytatták és szentül fejezték be, köztük számosan a kolostorban. Loyola szent Ignác ezért a buzgó tevékenységéért el is nevezte harangnak. Mert — úgymond — miként a torony harangja hívja a népet a szentegyházba, épúgy hívja Fülöp is kint a világban a sokaságot a jó Istenhez. Mert Fülöp még mindig csak világi ember volt.

Az első lépést az egyházi élet felé 1548 aug. 16-án tette meg. Vonzó egyénisége ugyanis egész kis csapatot toborzott magának. A hívők serege úgy követte, mint hajdan a sokaság az édes Üdvözítőt a hegyi beszéd után. Szomjúhozták az igazságot s a boldogság igéit nála keresték. Követőinek száma napról-napra gyarapodott. Ez a körülmény arra indította Fülöpöt, hogy a bűnösök megmentésére s a hitélet emelésére külön társulatot szervezzen. Felszólítására a krisztusi lelkek egymásután jelentkeztek s így csakhamar megalapíthatta a később oly híressé vált „Szentháromság Testvérüle-

tét". A tagok száma eleinte csak 15 szegényből állott; ezek azonban telve voltak lelkesedéssel és szent buzgalommal. Az egyszerű galilei halászok önzetlenségével irányították az embereket az ég felé vezető útra. A keresztény tökéletességet hirdették nem annyira szóval, mint inkább tettekkel. Fülöp vezetésével minden hónap első vasárnapján összejöttek a S. Salvatore del Campo-templomba 40 órai szentségimádásra, vallásos intelmek hallgatására s a szentségekben való részesülésre. Ezt a szép szokást megismételték Krisztus Urunk kínszenvedése idején is. Az egész nagyhetet imával s önmegtagadási gyakorlatok végzésével töltötték.

Az újtatosság csakhamar elterjedt s nagy közkedveltségnek örvendett. A munkában elfáradt rómaiak örömmel tódultak a S. Salvatore temploma felé, hogy felüdüljenek, újabb erőt nyerjenek s hódoljanak a szentségi Jézusnak. A templomi csendet valami ünnepélyes, eucharisztikus hangulat uralta. A lelkek mind lehajtott fővel önmagukba merültek, csak a szent óra elmultával ocsúdtak fel, amikor egy kellemes hang újabb lendülettel szólt Jézus nagy szeretetéről. Fülöp beszélt, az elmélkedés további pontjait adta. A szemek rászegződtek s tiszta világukkal csak úgy nyelték az éltető igéket. Lehetetlen volt itt át nem alakulni s teljesen krisztusivá nem lenni. Még az a nagy bűnös is, akit csak a kíváncsiság vitt oda, úgy érezte, hogy közömbössége egy észrevétlen pillanatban elhagyta s térdreroskadva veri mellét: Uram, légy irgalmas nekem, szegény bűnösnek. (Luk. 18. 13.)

A Szentháromság testvérülete nagyon üdvös missziót végzett. Az eltávolodott lelkeket visszahozta az Úr Jézushoz. S ők jöttek; kezdetben gyéren, később tömegesen. Már-már a templom is ki-

csinek bizonyult. Fülöp úgy segített ezen, hogy egy kis csengővel jelt adott a jelenlevőknek a távozásra, hogy helye legyen az újonnan érkezőknek. Nos, kedves testvéreim — úgymond —, távozzatok el, az óra elmult, de nem mult el a jócselekedetek ideje!

Ez a rendszabály nem oldotta meg a kérdést teljesen. A társulat ugyanis tagjainak számában annyira izmosodott, hogy feltétlenül nagyobb helyről kellett gondoskodni. Az isteni Gondviselés a Szentháromság templomát jelölte ki számukra. Székhelyüket tehát 1550-ben ide tették át. Nem kellett két egész év s Fülöp az ő 15 szegényével hatalmas és előkelő gárdát teremtett, mely nemcsak külső keretében változott meg, hanem belső tartalomban is megnövekedett. Eddig ugyanis csak a bűnösök megmentését s a hitélet emelését tűzték ki feladatukul, mostantól kezdve azonban a karitativ tevékenységet is felvették programmjukba.

Az örökvárost már akkor is a keresztény zarándokok ezrei keresték fel, hogy hódoljanak Krisztus földi helytartója előtt s meglátogassák az első századok katakombás hőseit s a vértanu apostolfejedelmek sírjait. Különösen a jubileumi évek alkalmával özönlöttek az Egyház gyermekei a világ négy tájáról, bizonyságot adván, hogy Róma a keresztény világ szíve s ebben a felfogásban mindnyájan egységesek. Ilyenkor Róma csak úgy zsongott a zarándokok sokaságától. Számtalan nem tudott tető alá jutni s az éjszakákat Isten szabad ege alatt kellett eltöltenie. Elsősorban az ilyeneket szánta meg Fülöp. El is határozta, hogy a visszás helyzeten valamikép segít. Az édes Üdvözítő, akiben mindig oly rendületlenül bízott, nem hagyta el s tervét valóra váltotta. A lelkek áldozatkészségéből csakhamar felépíttette az első zarándokházat a Szent-

háromság temploma mellett. III. Gyula (1550—1555) pápa már az 1550-iki jubileumi évben örömmel tapasztalhatta, hogy mily hasznos szolgálatot teljesített-vele Fülöp. A szegény, fáradt zarándokok igazi otthont találtak, ahol Fülöpék, amennyire szegénységüktől tellett, minden kényelmükről gondoskodtak. Fel is keresték, valahányszor csak Rómába jöttek s mindig sűrűbb rajokban. Nemsokára újabb házat kellett berendeznie, mert a régi már nem tudta befogadni a vendégeket. S ő szívesen vállalkozott rá, hiszen az Isten dicsőségét s a lelkek javát mozdította vele elő.

Ebbe a karitativ munkába belekapcsolódtak Róma legelőkelőbbjei is. Az egyházi és világi arisztokraták vállvetve szolgálták a jövevényeket. A nemes példát, szent Fülöppel az élén, maguk a pápák adták. A kiszolgálók közt az 1575-iki jubileumi évben ott szorgoskodott XIII. Gergely (1572—1585), 1600-ban VIII. Kelemen (1592—1605), 1625-ben VIII. Orbán (1623—1644), 1650-ben X. Ince (1644—1655), 1675-ben X. Kelemen (1670—1676), 1700-ban XI. Kelemen (1700—1721) s í. t. Fülöp ekkor már rég nem volt az élők sorában, de alkotásán tovább is őrködött halhatatlan szelleme.

Az elvetett mag szép gyümölcsöt hozott, mert Fülöp nemcsak testi szenvedésükről gondoskodott, hnem lelkük nemesítéséről és szépítéséről is. Házában nemcsak a jó lelkeket látta szívesen, hanem az eltévedetteket is. S ezeknek különösen szükségük volt rá, hogy benső vakságukból meggyógyuljanak. Ezen a téren is nagyon szép eredményeket ért el. Számtalan mohamedán, zsidó és eretnek találta meg e kedves otthonban az igaz hit fonalát. Köztük volt az Egyház egyik legdühösebb ellenségének, Kálvin Jánosnak unokaöccse is.

Nagy elfoglaltsága közepette nem feledkezett meg Fülöp az ő szegény testi betegeiről sem. A kórházak szerencsétlen lakóiban a szenvedő Krisztus másait látta, ezért is szerette őket oly nagyon. Ez a szép jellemvonása végighúzódott egész életén s lépten-nyomon fogunk vele találkozni. Mindenekelőtt számukra is kórházat rendeztetett be, mely kezdetben nagyon szerény volt, de lassankint külső és belső méreteiben megnagyobbodott s jelenleg a keresztény világ egyik legelső kórháza, ahol gyakorta megismétlődik az a megható jelenet, hogy bíborosok és hercegek, előkelő úrhölgyek egyszerű vászonöltönyben ápolják az élet szerencsétleneit. Ennek csirája tehát szintén Fülöptől indult ki. Neki köszönhette létét „a jó halál atyáinak" (clerici ministrantes infirmis) rendje is. A szent alapító, Lellisi Kamill, az ő tanítványa volt s mesterének példáján fellelkesülve alapította meg 1584-ben nagy emberbaráti rendjét a betegek ápolására s a haldoklók vigasztalására.

Szent Fülöp betegeinél is a fősúlyt mindig a lélekre helyezte. Ezt sohasem tévesztette szeme elől. Minden igyekezete odairányult, hogy el ne veszítsék türelmüket, mert ha a kínos betegségnek sikerült ezt felőrölnie, akkor a testtel együtt könnyen elveszett a lélek is. Ez pedig mindennél jobban fájt neki. Ha valamelyik betege közel állott a halálhoz, azt szépen előkészítette a nagy útra, elhivatta a papot, hogy a beteg meggyónhasson, magához vehesse a szent útravalót s a szent kenettel megerősödve tisztán adhassa vissza lelkét a Teremtőnek. Itt is tehát a lélekmentés volt a legfontosabb feladat. De emellett Márta gondosságával szorgoskodott köztük. Kiseperte szobájukat, megvetette ágyukat, a súlyosabb betegeket meg is

etette s minden szükségükben segítségükre volt. Így lett ő a bűnös lelkeknek megváltó, a testi betegeknek pedig vigasztaló angyala.

Az Úr felszentelt szolgája.

Az igazgyöngyök, amelyek benső világának legmélyén pihentek, kezdtek napfényre jutni, hogy értékükkel káprázatba ejtsék az embereket. Ragyogásukat elsősorban a jezsuiták szent alapítója, Loyola Ignác vette észre s a nemes kincsek tulajdonosát minden áron meg szerette volna nyerni rendjének. Gyakran kérte, hogy lépjen be a Jézus-Társaságba, hisz krisztusi életprogrammját a kolostor falain belül tudja a legideálisabban megvalósítani. Bár ibolyás lelke nagy vágyat érzett annak csendes légkörére, mély alázata egyelőre mégsem mert ilyen eszményi hivatásra vállalkozni. Úgy érezte, hogy még nincs elég ereje, még kint kell maradnia a lankás és napos hegyoldalakon, isteni energiákat gyüjteni s csak azután bírja ki Vallicella mélyvölgyű levegőjét. Arra persze még kevésbbé mert gondolni, hogy az oltár szolgája, a királyok királyi méltóságának hordozója legyen. Méltatlannak érezte magát, hogy bűnköteléket oldjon és kössön, mennyországot nyisson és csukjon. Hiába bizonyítgatták barátai az ellenkezőjét, a szigorú önkritikus mindig felülbírálta őket. Az okok egész sorát tárta fel, hogy miért tud csak közvetett és nem közvetlen vezetője lenni az embereknek. Aki jó szentsebestyéni grottaőrnek és kórtermek szolgájának, az nem biztos, hogy beválik az Úr felszentelt szolgájának is. Az alázatnak s a túlkemény önismeretnek voltak a szavai s ezért

érveknek nem is fogadták el. Tovább unszolták, de hiába, szilárdan megmaradt elhatározása mellett. Ezt csak a jó Isten tudta megváltoztatni s végre is ő szólt hozzá gyóntatója, Rosa Persián személyében. Ez azután hatott, mert az ő szent akaratát látta, azért készséggel követte is.

1551-et írtak ekkor. Fülöp 36 éves volt, tehát férfikorának delelőpontján állott. Mögötte egy szent mult vonult el, előtte egy még szentebb jövő sugározta feléje a papi méltóság aranykévéjét. Napkeleti csillaga minél közelebb vitte a betlehemi királyhoz, annál tündöklőbben ragyogott előtte, míg május 23-án meg nem állt feje felett. Ez volt az ő legboldogabb napja; pappá szentelték, megtalálta édes Üdvözítőjét, átvette hatalmát, hogy levarázsolja őt mindennap az oltárra, bűnöket bocsásson s evangéliumot hirdessen.

Ritkán érezte át pap az ő hivatásának magasztosságát úgy, mint Fülöp. Eljegyezte magát az Anyaszentegyházzal s ezt a szent köteléket hűségesen megőrizte mindhalálig. Életútját eddig is az Isten gondolataiból kövezte ki s ezután még inkább. Hogy teljesen zavartalanul élhessen papi hivatásának, lakóhelyét felcserélte szent Jeromos otthonával, melyet „Szeretet házának" is neveztek. Találó név, hiszen a paptestvéreket ide tényleg a „caritas" hozta össze. A papi erények méltó képviselői találkoztak ebben a házban. Itt élt Cacciaguerra, Marsuppini Ferenc és Spadarai Péter; társaságukba stílszerűen beleillett neoprezbiterünk is. Szerzetszerű, de mégsem szerzeteséletet éltek. Asztaluk nem volt közös, de munkájuk igen; mindnyájan egyforma lelkesedéssel dolgoztak az Úr szőlőjében s egyek voltak a legméltóságosabb Oltáriszentség szeretetében is. Előljárót sem vála-

tottak, az ifjabbak tisztelték az öregebbeket, viszont ezek szerették amazokat. Fülöpben valóságos nyereséget kaptak, örökké vidám modorával, derűs munkakedvével, úgy hatott, miként a jó kovász. Ennek köszönhető, hogy a Szeretet háza rövid időn belül, Róma hitéletének melegágya lett. Ajtójukon bátran kopoghatott mindenki, mert itt a felebaráti szeretet kiapadhatatlan korsóját találta meg.

A templom megtelt ájtatos hívőkkel, a gyóntatószék bűnbánó bűnösökkel. Itt szántotta fel azokat a lelki ugarokat, melyeket a reformáció eszméi teljesen kiszárítottak. Csak rozsdás avar zörgött rajtuk, a természetfeletti élet minden nyoma eltűnt onnan. Legfeljebb a kórók jelezték, hogy itt valamikor tavaszi virágnyílás is lehetett. A vallásosság valósággal át volt itatva protestáns gondolatokkal. Az emberek csak arról a benső hitről beszéltek, melynek semmi nyoma sem mutatkozott kívülről. Fülöpnek tehát igen nagy munkát kellett végeznie, hogy visszaterelje őket a régi és szép katholikus keresztény vágányra. Az emberek azt hitték, hogy minden tartozásukat lerójják Istennek, ha húsvét táján magukhoz veszik az Oltáriszentséget. Igaz, hogy a rideg paragrafusnak ez is elég, de nem a szívnek, mely többször óhajt megtisztulni s Krisztussal egyesülni. Fülöp az intenzivebb hitéletet hangsúlyozta s erre nevelte az embereket a gyóntatószék rácsán át. Tanításában volt valami nagyszerű újdonság; Krisztus és nem Luther szellemében reorganizált, ezért éltetett és nem ölt.

A szószék, de főleg a gyóntatószék volt az ő hódításának színtere. Ebben is volt valami a jezsuita stílusból, tehát biztos sikerrel kecsegtetett. Úgy ült ott, mint a figyelmes halász a csendes vízű tóparton:

várta a lelkeket, hogy a penitencia hálójába megfogja őket. S ezek százával keresték fel. A reggeli szürkületnél s az esti alkonyatnál mindig rendelkezésükre állt. Boldog volt, ha a roncsokba új életet lehelhetett s a lelki halottakat visszaadhatta a természetfeletti életnek. Ezen a téren nem kímélt időt, munkát, fáradságot; halhatatlan lelkekről volt szó s értük minden áldozatra kész volt. Egyik gyónó gyermeke meg is sajnálta s kérte, ne gyötörje magát agyon a sok gyóntatással. Nekem a gyóntatás — válaszolta — nem gyötrelem, hanem inkább felüdülés. A bűnvallomásokban ugyanis új meglátások nyiltak számára, látta a nyomorult emberiséget, mely annyira szomjúhozza a tisztulást s ez mindig újabb és újabb erőt, lendületet adott neki.

Újító volt, de a szó legnemesebb értelmében. Nem elégedett meg az 5—10 perces bűnvallomásokkal, miként a régi iskola, hanem alkalmat és lehetőséget adott a finomabb lelki életre is. Sokan voltak, akik mélyebben szerettek volna beletekinteni a végtelenség örökszép tornácaiba, csak nem volt, aki eligazítsa őket a benső élet szövevényes útjain. Most azonban Fülöpben világító szövétneket nyertek, akire bátran rábízhatták magukat. Cellája átváltozott iskolává, ahol ő, a mester, a lelki élet nagy kérdéseit tárgyalta előkelő hallgatósága előtt. Előadásait modern nyelven konferenciáknak nevezhetnők, ahol nem egy eltorzított vallási igazság nyerte vissza régi színét és szépségét. Tisztázta a kicsavart fogalmakat s kiegészítette meglopott tartalmukat. Anyaga mindig volt. Ajkán nem az érdektelen és holt részek mormolódtak, hanem az élettel szervesen kapcsolódó dogmatikus, etikus és aszketikus fejtegetések peregtek. Az előadó hódító művészetével tárgyalt, sohasem untatott, mindig

csigázta az érdeklődést. Mialatt a tridenti atyák formulázták a tételeket, ő máris annak szellemében közölte azokat övéivel. Vezérfonalul Cassianus műveit használta. Sokat merített belőlük, de az átvettek az ő szellemének prizmáján át megszínesedve jutottak hallgatósága elé. Virtuóza volt az erényeknek, ha ezek szépségéről beszélt, még a szavai is a szivárvány színeiben játszadoztak; bezzeg elkomorultak, amikor a bűnök borzalmasságát festette le. Valósággal megelevenedtek s mint a szétrugott fészkű kígyók, úgy zizzentek bele hallgatósága lelkébe. Nem elégedett meg azonban a merő filozófikus megállapításokkal, hanem a gyakorlati tanulságokat is levonatta, hogy legyen schéma, melyre az életet alkalmazni lehet.

Konferenciáin a lélek és a szellem végezte a maga izmosító tornajátékát s nem egy kiváló lelki atlétát nevelt az Egyháznak. Ott volt pl. Salviati Antal bíboros testvéröccse, János. Mint sok más előkelő római ifjúember, kezdetben ő is kora gavalléria élt s mit sem törődött benső énjével. Ez utóbbira Fülöp beszédei hívták fel a figyelmét. Kezdett az élet értelméről mélyebben gondolkodni s rájött, hogy nem az az igazi, amit ő él, hanem amit nem ismer. Nem kellett soká kutatni utána, Fülöpben megtalálta a legideálisabb mintát, csak le kellett kópiázni. Megpróbálta. Bár nehezen ment, mégis sikerült s kialakult belőle a miniatür Fülöp. Léha társai nem tudták mire magyarázni e furcsa változást, még szolgája is azt hitte, hogy ura eszét vesztette, különben nem járná az erény szirtes és tövises útját. Ő azonban a lemosolygó és megvető kritikákkal nem törődött, hajlíthatatlanul ment mindig csak előre. A jutalom nem is maradt el. Szép halála bőven kárpótolta mindazért, amiről

lemondott. Halálos ágyán alig merték elsuttogni, hogy itt a vég. Meghallotta. Nem esett kétségbe, ellenkezőleg, boldogan mondotta: Vigadok, amikor azt mondják nekem, az Úr házába megyünk. (Zsolt. 121. 1.) S ezzel az énekkel szállt lelke haza, a boldog mennyországba. Pálfordulása hitvestársában. Massimi Porciában is nagy átalakulást vitt véghez. Férje halála után gyászfátyolát felcserélte Sienai szent Katalin leányainak apácafátylával s a szentség hírében élt és halt meg a kolostorban.

Baronius Cezár bíboros híres munkájában, az „Annales"-ben Tarugi Mária Ferenc úgy szerepel, mint „Dux verbi". Pedig III. Gyula és II. Marcell (1555) pápák rokona aligha lett volna az ékesszólás mestere, ha Fülöppel meg nem ismerkedik. Az isteni kegyelem őt is elvitte a konferenciákra. S amit ott látott és hallott, az az élő hit, a biztos remény s az imádságos szeretet összefonódása volt. Ez a miljő oly idegen volt neki, hogy szinte nem is értette. Idő kellett, hogy beleélje magát. Ekkor látta csak, hogy mily egyedül áll ottan. Megborzadt énjétől, mely kísértetiesen kongott az ürtől. Az Urat száműzte magától s ezért csak üszköt, kormot, letarolt életet érzett magában. Minden szó, amit hallott, mintha csak az ő koporsószegelése és lélekharangozása lett volna. Ezen segíteni kellett. Fülöp azt mondta, hogy amit a rengeteg tegnap elmulasztott, azt a ma és a holnap helyrehozhatja. Beszédéből ezt jegyezte meg, ez visszhangzott benne folyton s ennek köszönhette feltámadását. Megkísérelte és sikerült. A mult tévedéseit kigyomlálta magából, alapos szentgyónással át- és átöntözte lelkét, hogy a kiszáradt csirák ismét életképesek legyenek. Munkája nem volt hiábavaló, egymásután jelentkeztek a palánták, melyek a megújult

természetfeletti életnek voltak előhírnökei. Illatos rózsák is nyiladoztak, melyeket mint az Úr felszentelt szolgája mutatott be az oltárnál. Később mint avignoni püspök, majd bíboros, előkelő helyet foglalt el az Anyaszentegyház kertjében. S szent karrierjének kiindulópontja Fülöp egyszerű cellácskája volt.

Ez a cella még nagyon sok előkelő férfiú megtérésének volt beszédes tanuja. Rómában is akadtak szép számmal, akik azt hitték, hogy a nemesi név és vér mentesít az Isten szolgálata alól. Fülöp figyelmeztette őket végzetes tévedésükre. A Tassoni Konstantinok, Modio Jánosok s a Stendardi Jánosok neki köszönhették, hogy lelküket idejekorán megmenthették s nem döntötték a halál fájdalmas álmába.

Gyóntatószékét és szobáját az oltár termékenyítette meg. A nagy tudást és a mély életszentséget itt lehelte rá az Úr Jézus. Szerette is mindennél jobban. Művészi toll, ha még úgy is színezi, képtelen leírni azt a boldogságot, mellyel ő nap-nap után az oltárhoz lépett. Öntudatos pap volt, aki páratlan méltóságát nemcsak magasra értékelte, hanem a legkisebb részecskéjében át is élte. Ha misézett, Krisztus másaként szerepelt. Lénye égiesen átszellemült s olyan volt, mint a földre szállt szeráf. Nem akart tudni senkiről és semmiről, csak Jézus Krisztusról. Mélységes hite ráborult az oltárra s hívta-hívogatta a Mestert. A miseimákban kicsendült a forró vágy, mely ölelkezni akart isteni szerelmével. Tüzes szeretettel csókolta a kenyérre és borra Krisztus testét és szentséges vérét. Alakja a szentek sziluetjét mutatta, amikor remegő ujja felemelte a Legszentebbet, hogy vele együtt százan és ezren térdre roskadjanak s imádják az Üdvözítőt. Szíve,

ajka és kitárt karja szintén örömkönnyek között hálálkodott, hiszen keblébe zárhatta a világ Urát, akinek szintúgy átadta magát. Szentmiséi valóban az ő győzedelmes életének a „Te Deum"-jai voltak s fényesen igazolták a Szentírás szavait: Boldogok, akik a te házadban laknak, Uram s örökön-örökké dicsérnek Téged. (Zsolt. 83. 5.)

Fülöp serlege színültig volt megtöltve az isteni kegyelmekkel. Az irígység nem nézhette jószemmel, azért az örömbe néhány csepp ürmöt is öntött. Meg akarta fosztani legédesebb boldogságától, a szentmiseáldozat bemutatásától. Egyszer a sekrestyét találta csukva, máskor meg a kelyhet, miseruhát nem találta. Megtörtént vele, hogy már az oltárhozmenet is visszahívták és levetkőztették. Ilyenkor úgy érezte, mintha a miseruha helyett testének húsát darabokban szaggatnák le róla. De néma fájdalommal tűrte, még csillogó könnyét is letörölte, hogy senki se lássa. Törpe lelkű ellenségei most nevét és becsületét dobták a rágalom piacára közprédának. Szelid szavát tiltakozólag felemelte, de a hazug zsivaj elnémította. Megsebzett szívét elvitte hát az Üdvözítőhöz s kérte, hogy növelje türelmét, de ne csökkentse szenvedését. Miért kéred a türelmet? — kérdé az Üdvözítő — hisz én megerősítlek vele, bár azt szeretném, hogy e szenvedések adják meg azt neked!

Szentünknek ez elég volt. Ajka zokszó nélkül viselte keresztjét. S minél jobban nyomták vele vállát, annál inkább simult hozzá. Végül is belátták, hogy tehetetlenek vele szemben, igazságtalan fegyverük nem annyira őt, mint önmagukat sebzi, azért felhagytak vele. S Fülöp megbocsátott nekik. Ez a bosszút nem ismerő nagy léleknek volt a nemes gesztusa.

A hittérítő.

Ezidőtájt a jezsuiták már gyönyörű munkát végeztek Indiában a misszió terén. 1557-ben egyik levél a másikat érte. Mind meglepő eredményekről számolt be, csak a hittérítők hiányát panaszolta fel. Valóban a hinduk közül nagyon sokan jutottak az igazság ismeretére, de még mindig többen maradtak, akik a pogányság évezredes sötétségében sinylődtek. Ez a szomorú tudat felvillanyozta szentünket s elhatározta, hogy elmegy ő is Krisztus országát terjeszteni. Az új munkakör apostoli szépségűnek látszott; ő is hódíthatott országot, népet és nemzetet nem a Nagy Sándorok, Caesárok és Napoleonok kardjával, hanem az első galilei térítők szeretetével Ez kimondhatatlan boldogsággal töltötte el lényét, hiszen itt még annak lehetősége is meg volt adva, hogy esetleg életét is feláldozhatja az ő forrón szeretett Üvdözítőjéért.

Lázas sietséggel fogott tehát terve mielőbbi megvalósításához. Programmját közölte Tarugival, akit csak az imént nyert meg Krisztusnak. A lelkes ifjú mindenben aláírta és követte mesterét. Most már ketten voltak a vállalkozók s számuk nemsokára vagy húszra növekedett. Az értelmes lelkű és szellemű fiatalok máris ott szerettek volna lenni, hogy a Krisztus-hitet ők is segítsék átültetni az idegen világrészekbe. Rövidesen pappá szenteltette őket, hogy aztán elküldje előőrsöknek terepszemlére s a munka vázlatának az előkészítésére. Ezenközben kopogtatott itt is-ott is, hogy kikérje mások véleményét, mielőtt a Szentatyához járulna az ő kegyes engedélyéért. Először is egy szentéletű bencés szerzetest keresett fel, aki azonban érdem-

legesen nem mert hozzászólni, hanem maga helyett a trois-fontainesi ciszterci priort, Ghettini Ágostont ajánlotta, akinek sokkal szélesebb látóköre s biztosabb judiciuma volt. A jótanácsot megfogadta s elment Ghettinihez is. A kérdés azonban, amit hozzáintézett, nem volt oly egyszerű, mint amilyen könnyen felvetette. A prior nem is adott rá nyomban választ, hanem gondolkodási időt kért. Ezt arra használta fel a lelkiismeretes cisztercita, hogy az ő kedvenc védőszentjéhez, Ev. Jánoshoz folyamodjon, aki már sok nehéz kérdésben eligazította. Most sem hagyta meghallgatatlanul. Világosan kijelentette: Isten akarata az, hogy Fülöp továbbra is csak maradjon meg Rómában s ott keresse Indiát, mert ezt a helyet jelölte ki számára hittérítésnek.

Most már kész felelettel várta a kérdezőt és előtte minden szépítés nélkül megismételte szent János szavait. Fülöp a szentek alázatával megnyugodott, lemondott útitervéről s továbbra is megmaradt Rómában, hogy ott gyujtson szövétneket a hitetlenek lelkében. Így lett ő külföldi hittérítő helyett belföldi.

Új munkaterét úgy tekintette, mint amelyet szent János által maga az Úr jelölt ki számára. Őrködött is sasszemmel felette, nehogy egy rögecskéje is megmunkálatlan maradjon. Éjjeli és nappali gondját egyaránt a zsidók és az eretnekek megtérítése alkotta. Nemes büszkeség ömlött rajta végig, ha egyet is sikerült az Egyház bárkájába hoznia. Ilyenkor úgy érezte, hogy az ő kertészkeze zöldeltetett ki egy újabb levelet azon a fán, melyet Krisztus ültetett el s ez neki a boldogság mérhetetlen óceánja volt. Egy lelket megmenteni nála annyit jelentett, mint egy csepp vért felcsó-

kolni s egy könnygyöngyöt felszárítani Krisztus keresztje alatt. Ebből magyarázható meg, hogy miért kereste oly gondosan azokat a juhokat, amelyek a jó Pásztor aklát nem, illetőleg félreismerték.

A keresztények ősegyházait Rómában nemcsak a katholikusok látogatták, hanem szívesen felkeresték a más felekezetek hívői is. Azoknak óriási méreteiben, hangulatos légkörében van valami vonzó. A hívő lelkek imádkozni járnak oda, mások pedig csodálkozni s e csodálatnak nem ritkán szintén az imádságos hit s a tisztalátás az eredménye. Ezt igazolja az alábbi eset. Mély áhítatába elmerülve térdelt Fülöp a legméltóságosabb Oltáriszentség előtt a lateráni bazilikában. Amint imádságát befejezte, maga mellett látta Cribellit is egyik zsidó ismerősével. Ez, zsidó szokásához híven, födött fővel, térdhajtás nélkül állott az Oltáriszentség előtt s ide-oda nézegetett. Fülöp megszólította: Te jó ember, imádkozz az Istenhez s mondd utánam a következőket: Ha te vagy Krisztus, az Isten valóságos fia, úgy világosítsd fel elmémet, hogy kereszténnyé legyek. Én ezt nem tehetem, válaszolt a zsidó, nekem nem szabad vallásom felől kételkednem. Hát akkor imádkozzatok ti, fordult a többi jelenlevőhöz, segítsétek őt imáitokkal s meglátjátok, hogy keresztény lesz. A jóslat valóra vált. A zsidó hazament, de többé nem volt nyugta. Valami benső erő állandóan hajtotta és ösztökélte, hogy szegődjön az igaz vallás zászlajához. Értelme belátta, hogy eddig helytelen úton járt s azért akarata elvitte szentünkhöz, hogy valósítsa meg, amit megjövendölt és keresztelje meg.

Az Ágothák, Ágnesek, Ceciliák, Lőrincek, Pongrácok és Sixtusok vérrel öntözött kövei némán és

mégis érthetően hirdetik az evangéliumot. Bámulatot keltenek s impulzusokat adnak a szebb életre. Ez általános szabály, mely alig tűr kivételt. Ha az ember egyszer megfordult a szent Péter-bazilika kolosszális boltívei alatt, avagy végigjárta a katakombák szűk folyosóit, úgy érzi, mintha kicserélték volna. A kath. hit eleven apologiája szól itt hozzá. A hívő hívőbb lesz, a hitetlen legalább is gondolkodni kezd, hogy hol is az igazság? S ha alkalmas kalauzra talál, az aztán rá is vezeti, mint az alábbi eset bizonyítja.

Szent Péter és Pál vigiliáján két előkelő és jó megjelenésű zsidó ifjú nézegette a vatikáni bazilika előcsarnokát. Szemük nem győzött betelni az építészet és szobrászat ezen gigantikus remekművével. Szinte megmeredve csodálták ezt az Istennek szentelt emberi nagyszerűséget. Az ébrenlét fenséges álomképeit élvezték. Művészi merengéségét szolgálják. A michel-angelói szobrokban ébresztette fel őket, aki hozzájuk csatlakozott. Ő is a legnagyobb elismerésének adott kifejezést, bár az örök igazságokat hirdető kövekben csak muló dicsőséget látott. A remekül stilizált oszlopok nevezetesebbek — folytatta —, mint Egyiptom piramisai és gulái, hiszen az Isten és nem a fáráók dicsőségét szolgálják. A michel-angelói szobrokban több a lélek, az elevenség, mint a Memnon-kolosszusokban, hisz nagyobb hősöket mintáznak. A hatalmas körívek és kupolacsarnok dicsőbbek, mint az atheni Akropolis vagy a Brahma-templom, mert nem a pogány, hanem a keresztény kultúrát hirdetik. S mégis ezek a sok művészettel kifaragott kövek is egykor elmulnak. Az idő felporlasztja őket még akkor is, ha azt évezredekkel mérjük. Egy a maradandó, amit ezek oly hango-

san hirdetnek az idők minden emberének: Isten dicsősége, melyből a halhatatlan lélek is részt kap, ha igaz hittel szolgálja Őt. Ezt élvezik most az apostolfejedelmek a diadalmas élet után s erre kell törekedni minden embernek.

A két ifjú az egyik ámulatból a másikba esett, azt sem tudta, hogy mitevő legyen e kabbalisztikus szavak hallatára. Marcellusz azonban segített rajtuk. Szent Péter és Pál oltalmába ajánlva Fülöphöz utasította őket, hogy ő majd megmondja, mit cselekedjenek, ha be akarnak jutni az örök életbe. Szót fogadtak és nem bánták meg. A szent oly szívélyesen fogadta őket s oly barátságosan elbeszélgetett velük, hogy egészen felmelegedtek. Mimózalelkük teljesen megnyilt s így szentünk szabadon plántálhatta bele az igaz hit virágait. Látogatásukat máskor is megismételték. Hónapokon át hallgatták a szent tanítását s már szép eredményt értek el a kath. hittanban. Egy nem várt napon azonban elmaradtak. Szentünk nem tudta mire vélni, azért elküldte hozzájuk Marcelluszt, hogy tudakolja meg a távolmaradás okát.

Marcellusz megbizatásának megfelelőleg elment s alighogy benyitott hozzájuk, megmagyarázódott a rejtély. Az anya sírva köszöntötte. Tudta, hogy a látogatás fiának szól, kit napok óta gyötör a forró láz. Bevezette fehát a betegszobába. Ott feküdt a kis katekumen. A láz piros rózsákat gyujtott arcára s amint csillogó szemét Marcelluszra emelte, megismerte benne Fülöp küldöttjét. Szólni szeretett volna, de kicserepesedett ajka nehezen mozgott, nyelve meg-megbicsaklott. Üzenetet akart küldeni jóságos atyjának, de a szavak ajkán elnémultak. Nem tudta kimondani, de talán nem is volt szükség rá, hisz Marcellusz így is megértette,

hogy mit akar. Nyugalomra intette s megigérte, hogy Fülöp nem feledkezik meg róla az Isten zsámolyánál, csak ő is tartsa meg igéretét. Elnehezült feje örömmel bólintott igent. S amit most megigért, azt néhány nap mulva be is váltotta. Szentünk imájára ugyanis a mennyei orvos meggyógyította s ő örömmel sietett hozzá, hogy most már hálából is a szent keresztség által bátyjával együtt Krisztus gyermeke lehessen.

Feljegyzésreméltó a következő regényesen szép megtérési történet is. Egyik előkelő zsidó család fia szintén eljárt Fülöphöz, hogy vallási oktatást nyerjen tőle. S miután meggyőződött a kath. keresztény hit egyedüli üdvözítő voltáról, jelentkezett a szent keresztségre. Igen ám, csakhogy szülei ellenezték. Még pedig oly makacsul, hogy inkább szerették volna holtan, mint megkeresztelve látni. Végre is, amikor látta, hogy nem sikerül őket megnyerni, azon elv alapján, hogy inkább kell engedelmeskedni Istennek, mint az embereknek (Ap. csel. 5. 39.), megkeresztelkedett. E férfias gesztusáról széltében-hosszában beszéltek s az elkeseredett atyát ez még jobban bosszantotta. Mint Róma világi társadalmának vezető embere sokat kellemetlenkedhetett volna az Egyháznak. XIII. Gergely erre a körülményre fel is hívta Fülöp figyelmét. Ő azonban megnyugtatta a szentatyát, hogy nincs ok az aggodalomra, mert a fiú nemcsak kibékíti, hanem meg is téríti a most haragvó atyát. Így is történt.

Ezzel azonban még nem fejeződött be az ügy. A jó talajba esett magnak nem kétszeres, hanem többszörös termést kellett hozni. Csak időre és türelemre volt szükség. S ez megvolt Fülöpben. Néhány év mulva ugyanis, amikor az előkelő család

megtérése már jóformán feledésbe ment, az atya újból jelentkezett. Egykor fia hozta őt ide, most ő hozta ugyanolyan céllal négy unokaöccsét, kiknek atyját csak az imént ragadta el a halál. Fülöp szívesen vállalta vallásoktatásukat. Kezdetben nehezen ment, mert a testvérek nem mutattak valami nagy hajlandóságot. De amire az emberi erő gyenge, azt pótolja a Szentlélek. Így volt ez a jelen esetben is. Fülöp egyszer így szólt hozzájuk: Imádkozzatok Ábrahám, Izsák és Jákob Istenéhez, hogy az igazságot helyesen közölhessem veletek! Ő szintúgy megigérte, hogy imádkozik értük. Környezetének pedig kijelentette, hogy az eddig habozó fiúk másnap szentmiséjénél önként jelentkeznek a keresztségre. Mindenki kíváncsian várta a holnapot. Feszült figyelemmel hallgatták a szentmisét, midőn a négy ifjú megszólalt s kifejezte vágyát a szent keresztség után.

Sajnos, nem lehetett tüstént végrehajtani, az egyiknek a betegsége kissé kitolta az időpontot. Hat napon át élet és halál közt vergődött. Fülöpék már arra gondoltak, hogy ki kellene szolgáltatni a keresztség szentségét, nehogy anélkül lépje át az örökkévalóság küszöbét. Mindenki ezen a véleményen volt, csak szentünk ellenezte. Tudta jól, hogy e betegségben nem fog meghalni s ezt ki is jelentette. Azt akarom — úgymond —, hogy ne halj meg. Ne mondja a zsidóság, hogy a keresztények öltek meg! Holnap reggel figyelmeztess, hogy a szentmisében megemlékezzem rólad. A nagy betegnek jól estek e szavak, bár életéhez nem volt már reménye. De ápolója, P. Consolino Péter megnyugtatta, hogy ne búsuljon; kétségtelen a meggyógyulása, hisz a szent nem szokott szavaival játszani.

A beteg állapota a következő éjtszakán válságosra fordult. Orvosa, Cordella Jeromos, meg is üzente nagybátyjának, hogy mielőbb látogassa meg, ha még élve akarja látni. Másnap reggel, amikor Fülöp szentmiséhez készült, a beteg kívánsága szerint Consolino figyelmeztette estéli igéretére. Nem feledkezett meg róla s belevette a „memento"-ba. Az Úr meghallgatta, mert a beteg tagjaiba visszatért ereje s láza is elmult. Mire nagybátyja meglátogatta, már az ágyban ülve vidám arccal találta. Délután az orvos újból eljött s csak bámult a szokatlan jelenségen. Nem is tudott mást mondani: Minthogy nektek ily orvostok van bent a házban, miért kerestek akkor kint? De a dolog nyitját ezzel még nem magyarázta meg. Már-már azt hitte, hogy az atyák rossz tréfát űztek vele. Egész biztosra vette, hogy meghalt a beteg, csak helyébe hozzá hasonló, egészséges testvérét tették az ágyba. Ezt a véleményét közölte is jóbarátjával, Martellivel, aki eloszlatta kétségét. Nem tréfa volt az, hanem színtiszta valóság. Légy meggyőződve — úgymond —, hogy Fülöp gyógyította meg.

Este felé szentünk is betért a meggyógyult ifjúhoz és így szólt hozzá: Édes fiam, te biztosan meghaltál volna, azonban én könyörögtem érted, nehogy édesanyád azt mondhassa, hogy mi voltunk halálod okozói. Az ifjú örömmel hálálkodott meggyógyítója előtt, de a legszebb hála mégis az volt, hogy két hónap mulva mind a négyen felvették a keresztség szentségét VIII. Kelemen pápa kezéből. Öt év mulva követte keresztény fiait édesanyjuk és vele együtt huszonnégy rokonuk is. Ime Fülöp szentpáli hittérítése a XVI. századbeli római zsidók közt!

Hittérítése nem specializálódott csupán a zsi-

dókra, lankadatlan buzgalommal térítgette a keresztény hitben eltévelyedett eretnekeket is. A szerető testvér szavával hivogatta haza az Egyháznak ezen hűtlen gyermekeit. Egyetlen példa fényesen rávilágít lánglelkére, mellyel mindenkit meg szeretett volna menteni.

Kortársa volt Paleologus, aki Luther, Kálvin és sok feledésbe ment vallásújító mellett épen Rómában, a keresztény világ központjában lépett fel. Tévtanai Egyházra, államra és társadalomra nézve egyaránt veszedelmesek voltak s azért felszólították, hogy vonja azokat vissza. Nem volt hajlandó megtenni, sőt még nagyobb hévvel hirdette azokat. Erre bebörtönözték azzal a tudattal, hogy a csendes cella lehűti s eszét is visszatéríti. Ám csalatkoztak, mert bomlasztó elvei mellett makacsul kitartott. Bírósága ekkor, mint megátalkodott felforgatót, máglyahalálra ítélte.

Szentünk ép a gyóntatószékben tartózkodott, amikor elújságolták neki, hogy Paleologust a Campo di Fiori felé viszik a vesztőhelyre. Lelkében meleg részvét kelt a szerencsétlen iránt, felugrott s útnak indult, hogy megmentse. Óriási tömeg kísérte, hogy lássa azt a szomorú jelenetet, amikor az a lángnyelvek halálra nyalábolják a bűnöst. Fülöp utat tört magának, megállította a hóhérokat, akik tekintélyétől meghátrálva átadták neki a halni indulót, hogy hozza rendbe utolsó dolgait. Szelíd szava és nézése elbűvölte az előbb még szikrákat lövelő tévtanítót. Rövid eszmecsere után felállt a máglyának szánt pódiumra s ünnepélyesen visszavonta összes tévtanait. A kivégzés ilyenformán szerencsés utat nyert.

Paleologust még nem bocsátották szabadon, fogva tartották, hogy bizonyságot szerezzenek

őszinteségéről. XIII. Gergely pápa ezzel szintén Fülöpöt bízta meg, mint akinek félig már sikerült őt megnyernie. Most még közelebb igyekezett férkőzni szívéhez. Néhány beszélgetés kezébe adta egész egyéniségének kulcsát. Mint a legtöbb újítót, őt sem a meggyőződése vitte e veszélyes útra, hanem a gőg, az ellenkezés vágya. Ezt kellett elsősorban megtörnie. Kerülte is a száraz, tudományos vitákat, hisz ezeknek nem sok közük volt Paleologus lelkéhez. A fősúlyt az alázatra fektette, mert ez fogyatkozott meg benne. Mint az ügyes turista, lassan, de biztosan vezette felfelé, az alázat egyes fokain át. Már-már úgy látszott, hogy sikerült őt ránevelni. Szívvel és ésszel egyaránt a hithűség felé hajlott s mindenben egy véleményen volt az Anyaszentegyházzal. Sajnos, megtérése csak tiszavirágéltű volt s nem tartott soká. Néhány év mulva ismét felkerekedett gőgje, mely újra a fórumra vitte a régi Paleologust, hogy hirdesse egyéni hitigazságait. Reformeri útja azonban most kevesebb szerencsével járt, mert állhatatlan élete tragikus befejezést nyert a Campo di Fiorin. Fülöp szánta, de nem tudott rajta segíteni, mert önmaga nem akart.

Az Annales története.

A reformáció ebben az időben még mindig nagy iramban terjedt. Különösen az északi országok versenyeztek érte, de már középen és délen is kaput nyitottak neki. A kath. hit őrállói kevesen voltak s talán ezek között is többen álomban szenderegtek, így nem volt, ki útját állja. Az új eszmék rohamos mértékben hódítottak; bizonyos tekintetben készületlenül és rozsdás fegyverzetben találták em-

bereinket s ez csak kedvezett nekik. A mult elfelejtett számolni az eshetőségekkel. Nem törődött vele. Még gondviselésszerű, hogy a törpe elődöket kiváló utódok követték, akik felismerve a helyzetet, villámgyorsan hozták helyre a mulasztásokat. Az ellenség már nem sokáig csillogtathatta hódító fegyverzetét, mert a kath. Egyház az elébe dobott harcot az igazság mindenekfelett diadalmaskodó vértezetével vívta meg.

A tridenti szent zsinat megkezdte az ellenreformáció hatalmas mozgalmát. Dogmatikus, erkölcsi és fegyelmi reformjaival új korszakot nyitott az Anyaszentegyház életében. A papságba új erőt öntött, felrázta az elalélt lelkeket s új ösvényt szabott az egyházi tudománynak is. A zsinat tetemrehívta az egység megbontóit s a béke megrontóit, hogy lássák, mit pusztítottak el. Itt dőlt el a katholicizmus és a protestantizmus harca, még pedig az előbbi javára. Győzött az Egyház, nem rágalmakkal, nem leszólásokkal s nem is gunyoros csipkedésekkel, hanem az igazság őserejével. Eddig defenziv állásban volt, most offenzivára készült, hogy az elveszett területeket s a meghódított lelkeket visszacsatolja. Vezérekben nem volt hiány, mintha csak a földből bukkantak volna elő, oly hirtelen jelentkeztek a küzdőtérre. Az erők egyensúlya megbomlott, de most a mi javunkra. A túloldalon hiányoztak a Fülöpök, azért lelohadt az erő, megcsappant a kedv, gyengült az arcvonal s szűkült a tér, míg minálunk mindez hasonló arányú növekedést mutatott.

Az a groteszk Anyaszentegyház, amelyet a „Magdeburgi Centuriák"-ban Flaccius és társai festettek le s a pápaság, melyet oly maró gúnnyal karikaturáztak le, ismét fölséges erőben duzzadt. A kiszorí-

tott katholicizmus nemcsak a templomokban húzódott meg, hanem újra bejutott az iskolába, a családba s a közéletbe. Már nemcsak a szószéken hirdették megcsúfolt igazságainkat, hanem a tudományos művekben is. A Centuriák „tudatos hamisításaira" a protestánsok hangban előkelőbb, stílusban választékosabb s igazságban megközelíthetetlen feleletet kaptak. Az „Annales Ecclesiastici" a legapróbb részletekig felboncolgatták a magdeburgiak állításait s bebizonyították, hogy az egész ízléstelen, szemenszedett valótlanság. Tudományos értékét a pamfletig egyszerűsítették le. Mert nem lehet komoly munkának venni azt, amely az Egyházra rásüti: „hogy idők folyamán mindig sötétebb lesz s hogy e sötétségnek központja a pápaság". Nem csoda, ha e ferde megállapítások bántották Fülöpöt, aki kora ifjúságától fogva az Egyház élén harcolt s elhatározta, hogy e hazugságokra igazságos feleletet adat. Igy fogant meg agyában az Annalesek terve.

De nemcsak feleletnek szánta, hanem apológiának is. Mint tapasztalt lelkipásztor és hittudós, korán belátta, hogy az igazságot nem elég csak élőszóval hirdetni, hanem fel kell használni a toll hatalmát is. Ez maradandó, az röppenő. Ezen a téren tanult a protestánsoktól, akik elejétől fogva szolgálatukba szegődtették az írott szó fegyverét. Ahová szavuk nem hatott el, azt megcselekedte az irodalom. Ismeretlen tájakra is elvitte tanításukat s innen volt hirtelen térfoglalásuk. Fülöp ezt a metodikát átvette, de megnemesítve.

A XVI. század embere az Egyház történetét leginkább az ellenség szemüvegén át látta. Ez pedig, mint föntebb láttuk, olyan volt, mint a konkollyal telehintett búzatábla. Fülöp a maga tisztaságában

akarta bemutatni. A világ elé vetíttette azt a hatalmas kultúrmunkát, amit az Egyház Krisztus születésétől kezdve teljesített egyéni, társadalmi, szellemi és lelki téren egyaránt. Lássa a világ, mit köszönhet annak az Egyháznak, amelyet a XVI. század oly galádul hátba támadott. Meg volt győződve, hogyha ez az élet lepereg a néma betűkben, nem akad józan ember, aki ellene s ne mellette foglalna állást. A feladat nagyszerűsége egész lényét átgalvanizálta. Csak alkalmas emberre volt szüksége, aki azt méltóképen megoldja. Nem kellett neki soká keresni, ott volt társa, Baronius Cézár (1538—1607), a későbbi híres bíboros, akit esze, lelke s történelmi érzéke egyaránt predesztinált e kitüntető munkára.

Fülöp nem habozott soká, választása rá esett. Amikor ezt közölte vele, Baronius szinte megrettent a feladat nagyságától. Félt, hogy keze alatt elsekélyesedik az Egyház fönséges és küzdelmekben megacélosodott multja s így majd többet árt, mint használ. Elő is állott aggályaival. Gyengének és képtelennek mondotta magát. Helyette inkább kora ünnepelt történetíróját, Panvinius Onofriust ajánlotta, aki méltóképen tudná megoldani e kérdést. Érvelése mit sem használt, Fülöp nem tágított szándékától. S most már nem is kért, hanem egyenesen parancsolt. Te engedelmeskedj — úgymond — s a többivel ne törődj! Keménynek és nehéznek látszik a munka? Hát bízzál az Istenben és ő majd megsegít! Ez a beszéd hatott s Baronius engedelmeskedett.

1559-ben Isten nevében megkezdte az anyaggyüjtést. A vatikáni könyvtár megsárgult pergamenjei közt hangyaszorgalommal kutatott. Nemcsak mint könyvtáros, hanem mint adatbúvár is

éjjel-nappal a régi írásokba temetkezett. Ennek volt az eredménye, hogy rengeteg anyagot gyüjtött össze, hogy kifejtse belőle az Egyház eleven, lüktető, színes életét. Majd a feldolgozásra került a sor. Harminc esztendeig szakadatlanul dolgozott rajta s azt lehet mondani, hogy ezen idő alatt a jó Isten vezette kezét s szent Fülöp inspirálta lelkét, oly brilliánsan oldotta meg feladatát. Rendszerező elméje fényesen uralkodott a nagy anyagon, nem folyt szét tolla alatt, hanem átlátszó egységbe tömörödött. A kötetek egymásután hagyták el a sajtót s mindegyik eleven erővel mutatta be az Egyház régmult képét. Már a tizenkettedik fóliáns is készen állt, amikor a halál a történetíró kezéből kiütötte a tollat. A történet 1198. évnél megszakadt. De folytatása következett, mert Raynald Odorik rendtársa 1566-ig még 10 kötetben befejezte a Fülöp által tervezett s Baronius által megírt nagy művet.

Baronius a dicsőséget nem tulajdonította magának, hanem a jó Istennek s az ő szerető atyjának, akitől oly sokszor nyert lendületet és meleg ihletet. Mikor a VIII. kötetbe kezdett, az ő jóságos mentora már nem volt a földön. Elköltözött az élők sorából s az égből nézte fia munkáját. Baronius nem volt hálátlan. Ezt a kötetet a meghalt nagy szellemének ajánlotta s ez volt az a koszorú, amit a hálás tanítvány a mester sírjára helyezett. Megérdemelte.

A dedikációban kicsendült az egész keresztény kath. világ hálája is, hiszen az Annales kötetei jobbkor és jobban nem jelenhettek volna meg. Szent Fülöp rég óhajtott közszükségletet pótolt velük. Az Egyház története most már nyitva állott mindenki előtt. Életébe belemélyedhetett bárki s aki egyszer megismerte, az meg is szerette. Ez fájt

a protestánsoknak, azért haragudtak rá. De Baronius eleget tett az igazságnak s ezért áldjuk mi.

Az Oratórium.

Az Anyaszentegyház élete tehát újra megelevenedett a fóliánsok lapjain. Eszmék és elvek, küzdelmek és diadalok ismét végigjátszották a maguk fönséges színjátékait. A néma betűkben az elmult évszázadok úgy hömpölyögtek, mint a megáradt hatalmas folyam. Mindenkit bámulatba ejtettek. Nem volt kor, amely miatt szégyenkeznie kellett volna az Anyaszentegyháznak, mert ha idők folyamán tapadt is egyikre-másikra emberi salak, az csakhamar lepergett róla, hogy azután megtisztulva még intenzivebben munkálhassa az emberi boldogságot. Az egyik dicsőbb lehetett, a másik szebb, de mindegyik a maga egészében nagyszerű.

A keresztény ókor szomorúan bájos és fönségesen megkapó volt. Rajta hamvasodott még az isteni alapító lehelete s ott pirkadt a Szentlélek tüze, mely pirosra izzította a gyermek erejét, a nő bátorságát s a férfiú hősiességét. A három első század a vértanuk kora volt. Történetének minden egyes lapja párolgó vérrel iródott, szereplői mind szentek és hősök voltak. Külső keretét őrjöngő császárok, mamertinusi börtönök, amfitheatrumi vadállatok, hóhérbárdok s más kínzószerszámok alkották; belső életét a katakombák Krisztus-hite, égi reménye, áldozatos szeretete s törhetetlen hithűsége jellemezte. Ezekre a keresztényekre száz változatban ólálkodott a halál. Az utca népe tele tüdővel kiáltotta a gyilkos jelszót: Christianos ad leones! (Az oroszlánok elé a keresztényekkel!) S ők inkább ide kívánkoztak, mint ad lenones (a kerítők elé).

Nem féltek az arénák vérrel kevert fövenyétől, a császárok kannibáli haragjától, a vadállatok csontropogtatásától. Bátran néztek a halál üreges szemébe. Ajkukon Jézus nevével, arcukon égi mosollyal indultak Krisztusért meghalni. A Nérók és Diokleciánok azt hitték, hogy a vérpatakokban elfullasztják a „Názáreti" hatalmát. Tévedtek. Számtalan ártatlan gyermeket, szűz leánykát, gyenge nőt s hitvalló férfiút ölettek meg, de ezek vére újabb milliókat termelt. A bárdok a sok vágástól eltompultak, de a keresztények mégis megsokasodtak.

Szomorú idők öldöklő napjait élték. Némi vigaszt csak az est szürkületében találtak. Alighogy leáldozott a nap, a katakombákból szelíd arcú emberek surrantak elő, hogy összeszedjék legyilkolt testvéreik alaktalanra torzított tetemeit s szeretettel eltemethessék a földalati sírüregekbe. S mikor kegyeletes munkájukkal végeztek, térdre borultak s úgy kérték az élők és holtak Urát, hogy vértanu gyermekeinek adjon örök nyugodalmat és örök világosságot. A katakombák belseje lassankint a meghaltak hatalmas birodalma lett, hiszen az egykorú feljegyzések szerint több millióra rugott az áldozatok száma.

Ebben a földalatti országban bájos kapcsolat fejlődött ki az élők és holtak közt. A közelség eltompított minden félelmet s kiváltotta a legigazibb szeretetet. S nem csoda, hiszen egyek voltak küzdésben és célban, csupán időben különböztek, amennyiben az egyiknek ma, a másiknak holnap nyilott meg az örökkévalóság kapuja. Mindnyájuk szemszöge erre irányult s ez valami kimondhatatlanul bensőséges hitéletet fejlesztett ki az élő testvérek között. Leírásokban is bájos ez a kép, de a

valóságban hatványozottan az lehetett. A „villa agrestis" gazdag tulajdonosa testvérének nevezte a legutolsó rabszolgát. Nem korbácsütésre kárhoztatott páriát látott benne, hanem Krisztus vérével megváltott lelket. A szegény bizalommal fordulhatott a gazdaghoz, mert amije volt, azt szívesen megosztotta vele. A gyenge gyámolítót talált az erősben, vigasztalót szomorúságában. A munka már nem volt szégyen, a szegénység sem lealázó. Krisztus tanítása eleven testet öltött bennük. Irígyelték is őket a pogányok s egymásnak mondogatták: nézzétek, mily jámborok és istenfélők s mennyire szeretik egymást.

Az első három században a katakombák voltak templomaik s a vértanusírok oltáraik. Ide gyűltek össze reggel és este, hogy újabb erőt gyüjtsenek a bekövetkezendő küzdelemre. Megható jelenet lehetett, amint a janitor egy-egy keresztény testvérének ajtót nyitott, hogy lesurranjon a föld alá s elmondhassa lent, hogy mi történik fent. A templommá szentelt sikátorokban azután meghitt beszélgetés, ima és elmélkedés, szentmise és tanítás, gyónás és szentáldozás folytatódott. Van egy töredékünk a II. századból ifjabb Pliniustól, aki a következőket írja: A keresztények egész vétsége abban áll, hogy meghatározott napon napkelte előtt össze szoktak jönni és Krisztusnak, mint Istennek egymásközt éneket zengeni; esküvel kötelezik magukat nem gonoszságra, hanem arra, hogy lopás, rablás, házasságtörés elkövetésétől s szószegéstől tartózkodnak.

Ez a tökéletes élet már sok embert gondolkodóba ejtett, többet követésre bírt. A hitújítók is sokat hangoztatták ennek a felélesztését, de ami nekik nem sikerült, azt megvalósította kath. nagy

kortársuk, Néri szent Fülöp. Lelkének finom húrjai belefeszültek ebbe a szomorúan szép ókorba s felvették annak minden rezdületét. Felelevenítette azt a légkört, mely tele volt isteni gondolatokkal és szépségekkel, szeretettel és buzgósággal, lobogó hittel és reménnyel. Amikor Baronius leírta az Annalesben az első keresztények életét, önkénytelenül is feltűnt neki az a nagy hasonlóság, ami Fülöp követői s az első keresztények között fennállt. Szinte tollára kívánkozott, hogy utánuk elbeszélje Fülöp keresztényeinek is a lelki életmódját.

Szentünk tudatosan nevelte követőit erre az izzó hitvallásos életre. Azt akarta, hogy lelki gyermekei necsak kényelmes életviszonyaikban gyakorolják kath. hitüket, hanem a megpróbáltatások idején is megvallják, sőt merjenek érte szenvedni s ha kell, meg is halni. A zivataros időkben nem is lehetett másként gondolkodni. S az övé az volt. Hogy célját minél sikeresebben elérhesse, 1558-ban a szent Jeremos-otthonnal kapcsolatban külön oratóriumot alapított. Itt képezte ki azt a gárdát, amely az első keresztények erejével indult diadalmi útjára. Ennek a lelkipalesztrának gyönyörű képét adja Baronius. Fülöp mellett ott vezérkedett Tarugi is, aki szintén fáradhatatlanul rendezte a csatasort, nehogy a gonosz támadásaitól megbomoljék és tönkremenjen.

A lelkigyakorlat nagyjában a katakombák mintáját követte. Ima vezette be, akárcsak az első gyülekezeteknél. Következett a lelkiolvasmány, melyhez a vezető gyakorlati gondolatokat adott. Ez alkalmas anyaga volt a szent elmélkedésnek, magába mélyedésnek. Ezután kedves csevegés közben megvitatták egymás nehézségeit, esetleges kételyeit, per-

sze szeretettel és megértéssel. Mindez eltartott egy óra hosszat. Most következett három félórás beszéd különböző szónokoktól s különféle tárgykörből. Az egyik a szentek életét taglalta, a másik erkölcsi kérdéseket boncolgatott, a harmadik pedig egyháztörténetet fejtegetett. Mindez a szebb és nemesebb élet kialakítását célozta. Majd szent énekkel és imával fejezték be e zártkörű ájtatosságukat. Ha idejük engedte, utána elsétáltak a dominikánusok vagy a kapucinusok templomába, hogy a szerzetesek égberagadó zsolozsmaimája még jobban hevítse lelküket.

Ez volt a hétköznapok programmja. A vasárnapé még bővült, amennyiben kora reggel meggyóntak és megáldoztak s azután csoportokra szakadozva meglátogatták a kórház betegeit. A nagy ünnepeket teljesen az őskeresztények buzgóságával ülték meg. A vigiliák nemcsak, mint a mult csodásan szép emlékei éltek, hanem ismét eleven valóságot nyertek. Imádság, bőjt és más jámbor gyakorlatok között töltötték s így várták a nagy napok reggelét. A Minerva- és Bonaventura-templomok, ha szólni tudnának, nagyon sokat beszélnének Fülöp és követőinek ezen éjjeli szent virrasztásáról.

E lelki gimnasztikáknak szerves része volt a már ismert zarándokút is. Már említettük, hogy Fülöp követőivel szívesen ellátogatott az est csendjében Róma hét templomába. Ezt a szép szokását most is megtartotta, sőt még fejlesztette. Különösen a kicsapongások, a farsangolások idején divott, hogy ezáltal is engesztelje a megbántott Üdvözítőt. A zarándokok száma kb. 2000-re gyarapodott. Persze nem lehetett őket egy csoportban vinni, hanem két részre osztva indultak el s a szent Pál-templomnál találkoztak. Maga a menet több részre oszlott.

Mindegyiknek megvolt a vezetője. Példás rendben mentek s idejüket imával, zsoltár-, himnusz- és litániaénekléssel töltötték. Az egyes templomokban rövid szentbeszédet hallgattak. Az utolsó állomás a szent Sebestyén vagy a Rotondo temploma volt, Itt misét hallgattak s megáldoztak. Ezután pihentek, hogy felüdülve indulhassanak visszafelé. Derossi János az 1568. évet Rómában töltötte s elragadtatással beszélt szentünk eme munkájáról. A sok csodálatos dolog között — írja — amit Rómában láttam, leginkább a templomok s szent Jeremos oratóriuma lepett meg. Hatalmas embertömeg látogatja ezeket. Az itt történő lelkigyakorlatok elevenebb erővel hatottak rám, mint a régmultnak beszédes emlékei vagy az előkelők büszke palotái, elegáns termei. Épülve láttam, mily szeretettel forrad itt össze a nemes és az egyszerű, az idegen és a bennszülött s mily buzgalommal hallgatja ajkadról (t. i. Fülöpéről) az Isten igéjét. Ez eredményezi azután, hogy sok kiváló lelki gyermeked elhagyja a világot, kolostorba vonul s életét teljesen Krisztusnak szenteli.

Látták ezt a Rómában élő firenzeiek is. Büszkék is voltak honfitársukra, aki oly hatalmas erővel őskereszténnyítette az örökváros vallás-erkölcsi képét. Munkájához egy szemerrel ők is hozzájárultak, amikor Isten dicsőségére s Keresztelő szent János tiszteletére templomot építettek. Most már csak papra volt szükségük s választásuk természetes, hogy reá esett. 1564-ben küldöttségileg felkeresték s kérték, hogy tüntesse ki őket személyével. Földieinek ez a ragaszkodó szeretete rendkívül meghatotta, de nem tudta, mit cselekedjen. Sajnálta otthagyni a Szeretet otthonát, még jobban oratóriumát, ahol legszebb álma öltött valóságot. Nem tu-

dott tehát határozott igent adni, habozott. A gordiusi csomót végül IV. Pius (1559—1565) pápa oldotta meg, aki úgy határozott, hogy Fülöp vállalni fogja a szent János-templom ügyeinek intézését, de egyben megtarthatja eddigi helyét is. Igy egyik sem szenvedett hátrányt a másik miatt. S ez alapon Fülöp is szívesen vállalkozott, hisz terveinek szélesebb teret nyert.

Tanítványai közül pappá szenteltette Baroniust, Bordinót és Fedeli Sándort. Ezeket küldötte, mint első fecskéket a szent János-templomba. Nemsokára követte őket Salorti Jakab, Rausico János, Tarugi Ferenc és Velli Angello. A templom mellett emelkedett az otthon, melyet Fülöp teljesen az előbbi mintájára szervezett meg. Mondhatnók azt is, hogy a szent János-otthon fiókja lett a szent Jeromosének, hiszen innen kapott minden irányítást. A kettő között állandó és felbonthatatlan kapcsolat létesült. Mindkettőnek összes szálai Fülöp kezébe összpontosultak. Igy még a munkaprogramm is közös volt. A hitéletet itt is ugyanarra a magas nivóra kellett felemelni, mint volt amott. S a személyi garanciák biztosították is ezt. A szent János temploma csakhamar látogatott hely lett, ahol a paptestvérek szintén vállvetve dolgoztak a lelkek üdvén.

Szentünk most arra törekedett, hogy itt is oratóriumot szervezzen. Ez 1574-ben sikerült. Vele a hitéletnek egy még erősebb sugarú forrása nyilt meg. Jellemzését hadd adja az egykorú szemtanu, Ancina Juvenál, aki itt nyert ihletet a szent papi hivatáshoz. A többek közt ezeket írta testvérének: „Ettől az időtől kezdve eljárogatok a szent János-oratóriumba, ahol nagyszerű fejtegetéseit hallom az evangéliumnak, az erénynek, a bűnnek, az egy-

háztörténetnek s a szentek életének. Naponta négyen-öten tartanak előadásokat s a hallgatók közt magasrangú személyek is vannak. Valóságos ünnepélyek ezek, melyeknek szépségét, hasznosságát még a zeneszámok is emelik. Megismertették velünk már assziszi szent Ferencnek, páduai szent Antalnak s több kiváló franciskánusnak élettörténetét. Mondhatom neked, pompás élvezet ez s egyben a legvigasztalóbb és legtanulságosabb, csak azt sajnálom, hogy az elmult évben én sem meg te sem tudtunk e felemelő lelkigyakorlatokról".

Fülöp tehát eredményeiben megbecsülhetetlen értéket alkotott két oratóriumával. Felélesztette az első keresztények hitét és buzgóságát. Ez sokak háláját s kevesek irigységét keltette fel. Mert akadtak olyanok is, akik sanda szemmel nézték az ő áldásos tevékenységét. Munkáját népszerűséghajhászásnak, kevélységnek, egyházi és politikai hatalomvágynak minősítették. Nem is késtek feljelenteni a Szentatyánál. Azért vezeti — hangzott a vád — a nagy zarándoklatokat, hogy magára vonja a város figyelmét. Alázatosságot mímel s tele van kevélységgel. Kemény szavak voltak ezek, de jellemének szikla-szilárdságán megtörtek. Ártatlanságának biztos tudatában volt. Szeme csak akkor rebbent meg s telt meg könnyel, amikor a rosszul informált pápai bíró is rárivalt és dorgálni kezdte. Nem szégyenled magad — így szólt —, hogy lemondva a világról, mégis muló dicsőségre s könnyű tapsokra pályázol? Embereket toborzol érdekkörödbe s a jámborság leplével méltóságokra vágyódsz! Komor szavait azzal az ítélettel zárta be, hogy megtiltotta neki 15 napon át a gyóntatást, el kellett bocsátania lelki gyermekeit s többé nem volt szabad a templomokat látogatni.

Mindez mázsás kőként zuhogott kristálytiszta lelkére. Fájt neki az igazságtalanság, de szívébe zárta. Arca a szelidség és a megbocsátás fényében ragyogott s ajka csak ennyit tudott mondani: Amint csak egyedül az Isten dicsőségéért cselekedtem mindent, úgy Isten dicsőségéért el is hagyok mindent. Előljáróimnak feltétlenül engedelmeskedtem. Parancsaikat sértetlenül megtartottam eddig s híven teljesítem, amíg élek. Lelki gyermekeimmel azért látogattam az Egyházakat, hogy megóvjam őket a bűntől s ráneveljem az erényre. Erre bírája közbevágott: Nem igaz! Betegesen hiú ember vagy, aki nem az Isten dicsőségét szolgálod. Vádlottunk a feszületre tekintett s szavait most már az édes Üdvözítőhöz intézte: Uram, Te tudod, hogy miért tettük azt, amit tettünk. Többet nem szólt. Egy vigasztalta, hogy Krisztus többet szenvedett igaztalanul s remélte, hogy igaza majd csak kiderül, amint napnál világosabb lett, hogy munkája tényleg szent és önzetlen.

Keresztútja még egy stációval bővült. Ellenségei csak nem akartak nyugodni s újból áskálódtak ellene. 1570-ben ismét azzal vádaskodtak, hogy a Szeretet Otthona a könnyelműség tanyája lett. Ez persze époly alaptalan volt, mint az előbbi. V. Pius (1566—1572), hogy véget vessen minden hajszának, kiküldte Francessi és Paulini domonkosrendi szerzeteseket az ügy megvizsgálására. Ezek tüzetesen megvizsgáltak mindent s azzal számoltak be, hogy a vád alaptalan, az otthon tiszta és sértetlen, Fülöp pedig szent és önzetlen.

A rágalomhadjárat ezzel befejeződött, Fülöp ege kiderült, miután a megpróbáltatásokat az ő szeretett őskeresztényeinek példás türelmével viselte. Nagy lelküket lekópiázta magára, elsajátíttatta má-

sokkal s így erőt nyert a szenvedésben, kitartást a megpróbáltatásban. Az oratórium jó palestrának bizonyult.

Az oratoriánus kongregáció.

Szent Fülöp élete fokozatosan fölfelé irányuló grafikont mutat. A szentségben nem ismert megállást, az öntökéletesítésben pihenést. A faragóművész fáradhatatlan kezével kopácsolt önnön szobrán, hogy az minél hívebben kifejezhesse az Isten-gyermek mását. S mikor így önmagát tökéletesítette, ugyanakkor másoknak is mintát nyujtott, hogy a szentség nyomdokain haladjanak. Sokan megértették és követték is a dicsőség útján. Ezeket azután még szűkebb körre, bensőbb egységbe vonta, amikor számukra külön kongregációt alapított. Ide már csak az egészen finom lelkek jöhettek, vagyis azok, akik önfeledten másokért tudtak élni. Eszményi célokat szolgáltak s a földiekkel csak annyiban törődtek, amennyiben azok belekapcsolódtak az égiekbe.

A kongregáció alapításának eszméje nem hirtelen fogamzott meg benne. Évek tapasztalatai erjesztették s termékenyítették meg. Bevezetőjének tekinthetjük a „Szentháromság Testvérületét", a két otthont oratóriumaival, ahonnan a nevét is kapta (oratoriánus kongregáció). Innen már csak egy lépés választotta el s ezt most készült megtenni.

A két otthon tagjai ugyanis egymással a legnagyobb szeretetben éltek, egységes célkitűzéssel és munkaprogrammal. Közös életük azonban csak önkéntes volt; írott törvények nem szabályozták, szentszéki jóváhagyás nem szentesítette. Ezt a hiányt mindnyájan érezték s azért rávették Fülö-

pöt, hogy intézményes alapot adjon létüknek s szervezze őket szerzetszerűleg. Kérésük kapóra jött s akaratlanul is segítette valóra váltani régi ideáját. Tüstént engedélyt kért a Szentszéktől a rendalapításra és szervezésre, amit az akkor uralkodó pápa, XIII. Gergely 1575 jún. 15-én kelt bullájában meg is adott.

A lehetőség tehát megvolt, most következett a kivitel. Ez is ment pompás egymásutánban. Fülöp személye garantálta a vállalkozás sikerét. Először is alkalmas helyről kellett gondoskodnia. Kettő kínálkozott, az egyik Monticella, a másik Vallicella tájékán. A Szentatya ajánlatára ez utóbbit választotta, mert népesebb s így alkalmasabb volt a pasztorációs munkára. A városrész nagyon elhagyatott volt; a lelkek teljesen kiszikkadtak, nem sokat törődtek a körükben emelkedett boldogságos Szűz templomával sem, mely szintén a pusztulás szomorú képét mutatta. Fülöp örült mindennek, hisz nem készen akart aratni, hanem a kőkemény ugart előbb felszántani. Övéi közül két legértékesebb emberét, Fideli Germanikust és Luccia Antalt előre küldte, hogy megtegyék az előmunkálatokat s lássák el a hívek lelki szükségleteit.

A két papot nem valami nagy rokonszenvvel fogadta az eldurvult lakosság. Lelkipásztori okosságuk s papi alázatuk azonban csakhamar megtalálta a szívekhez vezető utat s a zord téli jég olvadozni kezdett a két meleg napsugárra. Ez már fél siker volt, hisz a lelkek meg voltak nyerve a szent ügynek. Most azon tanakodtak, miként lehetne a szent Szűz omladozó templomát, ha nem is újból, de legalább újjáépíteni. A szándék megvolt, csak a pénz hiányzott, pedig ez volt a második legszükségesebb kellék. Fülöp nem riadt meg a nincstelen-

ségtől. Egyik szép napon kiadta a parancsot, hogy a templomot le kell romboltatni. Fiait meglepte e felszólítás, de engedelmeskedtek s a munkával Matteo mestert bízták meg, aki kőműveseivel néhány nap alatt szédszedte a düledező Isten-házát. Most megtervezték az újat s az alap kiméréséhez fogtak. Ennél személyesen résztvett Fülöp is. Matteo megcsinálta az alaprajzot, kicövekelte a terepet s meg akarta ásni az alapot. De mindez Fülöpnek sehogy sem tetszett; igen kicsinek találta. A méreteket erre a mester megnagyobbította, de szentünk még mindig csóválta a fejét. Még csak kijebb a vonallal! Megtörtént. No, most itt jelöljétek meg és ássátok — adta tovább a parancsot. A munkások engedelmeskedtek s alig vágtak néhányat, amikor csákányuk kőbe csattant s napvilágra hozták egy rég elfeledett templom megmaradt alapzatát. Isten vezérelte Fülöpöt reá, hogy mint fundamentumra építtesse az új templomot.

Az alapkövet 1575 szept. 17-én tette le Medici Sándor firenzei érsek, a későbbi XI. Leó pápa (1606) nagy ünnepélyesség keretében. Az építés serényen folyt, mert szentünk fizetett. Társai csak csodálkoztak, hogy honnan teremti elő a nagy összegeket, azonban a kellő pillanatban mindig együtt volt. Ennek köszönhető, hogy rövid két év leforgása alatt már ott pompázott a hatalmas Mária-templom, mely még ma is bámulatba ejti a szemlélőt. A felszentelés 1577 febr. 3-án ment végbe, melyet szintén a fenti érsek végzett nagy ceremóniák között. A Szentatya erre az alkalomra teljes búcsút engedélyezett s a hívők ezrei látogatták meg e szent helyet, melyet Fülöp igazán csak az Isten kegyelméből hozott létre.

Az építési költségek körülbelül 400.000 tallért

emésztettek fel. Hatalmas összeg az akkori időhöz és viszonyokhoz képest, de Fülöp előteremtette. Gyakran megtörtént, hogy a fizetési nap reggelén még nem volt meg a pénz. Ha a testvérek emiatt izgultak, ő mindig megnyugtatta őket. No, nem baj — szokta mondani — a jó Isten majd csak megsegít! S tényleg csodálatosan segítette is. A jótevőket egymásután küldötte hozzá. Sorukat Milanó szent főpapja, Borromei Károly nyitotta meg, aki 2000 tallért adományozott e nemes célra. A Szentatya, XIII. Gergely 8000-rel járult hozzá. Őt követte Caesius bíboros ugyancsak 8000, testvére, Angello 30.000, Borromei Frigyes bíboros 4000 tallérral. A hiányzó összeg részint könyöradományból, részint pedig kegyeletes örökségek címén gyűlt össze.

Aki némán szemlélte Fülöp nagy tervét, mind kétkedve rázta fejét, hogyan váltja valóra. De az ilyeneknek azt felelte: Biztosítom önöket, hogy az Istenbe vetett bizalmam oly nagy, hogy mindazt, amit eddig építtettem, le merném bontatni s az egészet még szebben és nagyszerűbben tudnám felépíttetni. E nagy Isten-bizalmának köszönhette, hogy a Szűzanyával kötött szerződését, mint ő nevezte, teljesítette. Tető alá hozta templomát, mielőtt itthagyta volna e siralomvölgyet.

Hátra volt most a kolostor kérdése. Ezt is gyorsan és zseniálisan oldotta meg. A templom tőszomszédságában emelkedett ugyanis a klarisszák zárdája, melyet ott szándékoztak hagyni. A jó Isten tehát mintha csak ezt is az ő malmára hajtotta volna. Kezdetben ugyan nehézségek támadtak, de ezeket csakhamar kiegyenlítette. A zárda ugyanis súlyos adóssággal volt megterhelve, melyet Fülöpék sehogy sem tudtak megfizetni. Már-már kezdtek csüggedni s minden reményt feladni. Csak ő bízott.

Türelmesen várt öt hónapig s ekkor vevő jelentkezett Caesius személyében, aki a többi épülettel együtt megvásárolta számukra. Most már volt szép tágas kolostoruk is. Legfőbb ideje, hiszen az otthonok egymásután küldték oda a rajokat. Kívülről szintén sokan jelentkeztek a felvételre s így a rendtagok száma rövid időn belül 130-ra szaporodott.

A szent szervező és alapító még mindig a szent Jeromos-otthonban lakott, pedig égető szükségét érezték a vallicellai kolostorban is. Fiai egyremásra sürgették, hogy jöjjön már közéjük s foglalja el a legfőbb előljárói széket, amely kizárólag csak őt illeti meg. Fülöp alázata azonban tiltakozott ez ellen. Ő csak meg akarta alapítani és szervezni a rendet, de az előljárói dicsőségről szívesen lemondott. Maga helyett inkább mást ajánlott. Igen ám, csakhogy ebbe rendtársai nem akartak belemenni s tántoríthatatlanul ragaszkodtak az ő személyéhez. Nem ismertek maguk között méltóbb embert, aki anyaibban tudta volna ringatni a rend bölcsőjét, mint épen ő. Mikor vele szemben minden érvük hiábavalónak bizonyult, akkor merészet gondolva, jótevőjükhöz, Caesius bíboroshoz fordultak, hogy vesse latba tekintélyét a Szentatyánál s azután az engedelmesség parancsával kényszerítsék Fülöpöt, hogy amint elsőnek vett részt velük a nehéz munkában, úgy most a dicsőségben is álljon élükre. Igy is lőn. Fülöp a legfőbb egyházi parancsra 1583 szent Cecilia napján elhagyta a Szeretet otthonát, ahol életének áldásos harminc esztendejét töltötte el. Tanítványai valóságos processzióban kísérték el öreg mesterüket s mint mulatságos epizódot kell megemlítenünk, hogy amikor átvonultak a szegényes szoba- és konyhaberendezéssel a Corte Savellán, a fogház mellett a rabok

észrevették a menetet és így kiáltottak Fülöp után: Atyánk, majd süss nekünk is egy kis pogácsát! Szentünk derűsen mosolygott e maliciózus megjegyzésre s azután szótlanul haladt tovább kíséretével Vallicella felé.

A külső keret megteremtése után most Fülöp a kongregáció belső szervezéséhez fogott. Éber tekintete a legapróbb részletekig mindenre kiterjedt. A szabályzatot nagy körültekintéssel s finom tapintattal nem egymaga, hanem mások bevonásával alkotta meg. A kongregáció megalapításának az volt a célja, mint a konstituciók írják, hogy kebelébe fogadja mindazokat a világi papokat és laikusokat, kik hivatást éreznek magukban a tökéletesebb élet után. Fogadalmat vagy esküt nem írt elő, mert nem kimondottan szerzetesrendet akart alapítani. Tagjainak ezzel utat nyitott a szigorú értelemben vett szerzetesélet felé, bár a kongregációban is teljesen zárt életet éltek, csupán fogadalommal nem pecsételték le. A tagok feladata az ön és mások megszentelése volt. Ezt hármas úton érték el: az imával, az Isten igéjének a hirdetésével s a szentségek gyakori használata által. A kongregáció élén a tagok által háromévenkint megválasztott s az Egyház által megerősített rektor állt. Elsőnek természetesen már 1578-ban Fülöpöt választották meg, azonban a közóhaj őt kivételesen nem három évre emelte a legfőbb előljárói tisztre, hanem életfogytiglan. Így akarták az alapító iránti gyermeki hálájukat és elismerésüket kifejezésre juttatni.

Aki egyszer belépett a kongregációba, az lemondott önakaratáról s mindenben alávetette magát előljárójának. Fülöp rendkívül nagy súlyt helyezett az engedelmességre. Méltán, hisz az egész zárdai

élet ezen fordul meg. Tehát ő is erre építette intézményét. Ott csak egy akarat érvényesülhetett, mely az Istené volt s az előljáróságban nyilatkozott meg. Nagy bölcseségét s mély emberismeretét itt ragyogtatta leginkább. Embereit úgy tudta vezetni, amint csak akarta. Igen korán megtanult engedelmeskedni s most tudott jól parancsolni. Senki sem hiszi — mondotta —, hogy mily nehéz az alattvalókat eggyétartani, de viszont nincs ehhez könnyebb eszköz, minthogy az ember barátságos velük és takarékos a parancsok osztogatásában. Ha az ember azt akarja, hogy szívesen engedemeskedjenek, akkor törekedjék minél kevesebbet parancsolni. Maga is így tett. Alattvalóit a következő formulákkal nyerte meg: Nagyon szeretném, ha ezt te megtennéd; ha nehezedre esik, akkor szívesen megteszem helyetted én; mit szólnál hozzá, ha ezt vagy azt reád bíznám? S a jól fegyelmezett rendtagok tudták, hogy mit jelentenek e rövidke óhajtó mondatok s készséges örömmel engedemeskedtek.

Ha kellett, tudott kemény is lenni. Szemének kiélezett tekintete elárulta, hogy baj van, valaki rossz fát tett a tűzre. Az engedetlenséget, mint a legnagyobb bűnök egyikét üldözte. Ezt tartotta a jó szellem sírásójának, mely koporsószögekkel veri le a közös életet. Ha valakiben, mint ismétlődő szokást felfedezte, annak kérlelhetetlenül el kellett hagynia a rendet, nehogy másoknak is botrányköve legyen. Kéziratain olvashatjuk a következő sorokat: Ha valaki a kongregációban nem tud boldogulni, rendetlen az ebédlőben, szintúgy az Isten házában, avagy nem tud engedelmeskedni, az illető kérje a rendből való elbocsátását, amily gyorsan csak lehet. S ezt nem szabad tőle megtagadni, mert szilárd az elhatározásom, testvérek, hogy senkit sem tartok

meg házamban, aki azt a kevés parancsot sem tudja betartani, amit eléje tárunk.

Ilyenformán az engedelmesség rövidesen a rendtagok vérévé vált. Ez izmosította és acélozta később is őket. Ha valamelyikük megfeledkezett magáról, elég volt csak Fülöp nevét említeni s tüstént észbe kapott. Baronius 1598 aug. 14-ről keltezett levelében Ferrarából a többi között ezeket írta egyik rendtársának, Consolino Péternek: Légy meggyőződve, hogy Istenben boldogult atyánk még él, fiait látja, kormányozza s ostort tart kezében az engedetlenek számára.

Az engedelmességen kívül még a közös ima, asztal és ruházkodás ápolta a rend egységes szellemét. Az étkezés ideje szigorúan meg volt határozva s azon mindenkinek pontosan meg kellett jelenni. Az ebédlői idő kétharmadát lelki olvasmány, egyharmadát pedig erkölcsi, szentírási és lelkipásztori kérdések megtárgyalásával töltötték el. A test mellett tehát a lélek is táplálkozott. Ruházatuk egyszerű fekete talár volt, minden különleges jelzés nélkül.

Fülöp az általános egyházi előírások szemmeltartásával szabályozta az istentisztelet rendjét és módját is. Ezen a téren már szép multra tekinthetett vissza, hiszen az oratóriumi ájtatosságok teljesen az ő lelkéből fakadtak és virágoztak ki. Ezeket mind megtartotta, sőt kellő rutinnal még fejlesztette is, mert a lelki önképzés kiváló eszközét látta bennük. Az előadókat ügyesen választotta s a témákat hasznosan csoportosította. A szónokoknak szigorúan a lelkükre kötötte, hogy a tárgynál maradjanak, el ne kalandozzanak s azt világosan, szabatosan adják elő, hogy mindenki megérthesse s a gyakorlati hasznát levonhassa. A skolasztikus fejtegetéseket kiküszöbölte, mert mint mondá: A kon-

gregáció oratóriuma nem arra való, hogy skolasztikát közöljön, hanem, hogyan lehet az erényeket elsajátítani s a bűnöket elkerülni. Ezt célozta az ő lelki önképzőköre.

Nagy barátja volt a tudományos felkészültségnek, arra azonban szigorúan ügyelt, hogy az ne fejlődjék ki egyoldalúlag az imádságos élet rovására. A kettőt összekapcsoltatta. Azt szokta mondani, hogy az Isten szolgájának törekednie kell a tudományosságra, azonban nem azért, hogy nagyra legyen vele s fitogtassa; nem is szabad tisztán és egészen a tanulmánynak szentelnie magát, mert az Irást inkább az ima, mint a tudás által lehet megismerni.

A hívek lelki szükségleteinek kielégítésére még külön délutáni ájtatosságot is szervezett. A templomot minden délután 5 órakor kinyittatta, hogy a járó-kelőknek alkalmuk legyen, ha rövid időre is, betérni. Az ájtatosság sorrendje a következő volt: hétfőn, szerdán és pénteken Krisztus Urunk kínszenvedésének története vagy más szóval szent keresztút. Kedd, csütörtök és szombaton litánia, ehhez fűződött a boldogságos szűz Mária megfelelő időszaki antifonája s három Miatyánk, Üdvözlégy az Anyaszentegyház javára.

Ez a külső hitélet fokmérője a rendi belsőnek. Valóban Fülöp ezt is magas fokra fejleszette. Rendtársai közül az atyáktól megkívánta, hogy mindennap mutassák be a legszentebb áldozatot, míg a testvérek gyóntatójuk bölcs belátása szerint szintén minél gyakrabban járuljanak a szentáldozáshoz. A szentmise idejének pontos betartását szintén előírta. Nem szerette, ha túlságos gyorsan miséztek, még kevésbbé, ha ezt elnyujtották. A magánbuzgóságnak határt kellett szabni. Szavajárása volt:

Vágyódom, Uram, utánad nagyon, de nem itt (t. i. az oltárnál), hanem fent a szobámban. Ezzel azt akarta mondani, hogy a szentmise inkább a híveké, mint a bemutató papé, azért az ő szempontjukat kell elsősorban figyelembe venni. Ha a hívőket untatta a túlhosszúra nyult mise, akkor már félő volt, hogy semmi vagy legalább is kevés kegyelmi hasznot merítenek belőle.

Az atyák közül egy-egy mindennap kint ült a gyóntatószékben, míg szerda, péntek, vasár- és ünnepnap valamennyi s várta a töredelmes bűnösöket. Maguk a rendtagok hetenkint háromszor végezték el szentgyónásukat.

Ezek voltak vezérelvei, melyeket társulata alapításában és vezetésében szem előtt tartott. Rendtársai ezeket mind összeírták s így jött létre a Rend konstituciója, mely idők folyamán újabb részletekkel is bővült. A konstituciót V. Pál pápa (1605—1621) 1612 február 24-én kelt brévéjével hagyta jóvá.

Fülöp a rendalapítást nem annyira magának, mint inkább a jó Istennek tulajdonította. Azt szokta mondani, hogy a kongregációt maga az Isten alapította s Ő is tartja fenn. Ezért nem félt a kezdet nehézségeitől s attól sem tartott, hogy később majd elernyed és nem terjed el. Az egészet a jó Istenre bízta, így az elvetett magból csakhamar terebélyes fa nőtt ki, mely dúsan belombozta Itália földjét. A városok egymásután nyitottak kaput az oratoriánusoknak, mert ahol lábukat megvetették, ott új, krisztusi élet fakadt nyomukban. Különösen a XVII. és XVIII. század kedvezett elterjedésüknek. Csupán Itáliában és Sziciliában több mint 100 rendházuk volt. Spanyolországban 21, Portugáliában 6, Franciaországban 8. Megvetették lábukat Ausztriá-

ban, Bajorországban és Tirolban is. Nagy eredményeket értek el a keleti és nyugati missziókban, főleg Ceylon szigetén. Manapság a kedvezőtlen korviszonyok miatt kissé megapadtak, de Olasz- és Spanyolországban még mindig szép számban vannak. Alapítójuk nevéről fülöpiánusoknak (Philippini) is nevezik magukat s főleg az ifjúság nevelésével és lelkipásztorkodással foglalkoznak. Franciaországban Berulle Péter francia nemes honosította meg őket 1611-ben, míg Angliában a nagy konvertita oxfordi egyetemi tanár, Newman János 1847-ben.[1]

A tökéletesség útja.

A rendi élet, mint előbbi fejezetünkben már érintettük, nagy százalékban az engedelmességen épült fel. Ez alapfeltétele minden közületnek s ezért is nevezte el Fülöp az erények királynéjának. A világi társadalom csak úgy élheti a maga sokszorosan szövevényes életét, ha erre, mint pillérkőre építette azt. Még fontosabb az egyházi életben a helyes alá- és fölérendeltségi viszony elismerése s gyakorlati alkalmazása, de elengedhetetlen kellék, mondhatjuk a lét alapfeltétele a kolostor falain belül. Ha ez megvan, akkor a zárda földre varázsolt paradicsom, ha nincs, úgy a lázongóknak pokla, a jóknak tisztítóhelye, mert ezek is csak nehezen tudnak megfelelni kötelességeiknek, amazok folytonos különvéleményezése, kákán csomókeresése s gáncsosko-

[1] A rend sok kiváló fiával gazdagította Egyházunkat. Eltekintve azoktól, akik már szent Fülöp életében is nagy szerepet játszottak, megemlítésre méltók még: Massilon, Thomassin, Lami, Melebranche, Morin, Bosio, Arringhi, Raynald, Galland, Saccarelli stb.

dása miatt. Mindez kulcsot ad ahhoz, hogy Fülöp miért hangsúlyozta annyira ezt az erényt s miért kívánta fogadalom nélkül is a fogadalom hatóerejével. Minthogy ily nagyfontosságú a szerepe, azért vegyük még tüzetesebb vizsgálat alá, elemezzük először magában az előljáróban, azután pedig rendi gyermekeiben, mert a két összetevő fogja megadni az oratorianizmus karcolatlan, tiszta tükrét.

Általános elvként meg kell ismételnünk a régi tételt: csak az tud helyesen parancsolni, aki megtanult jól engedelmeskedni. Ez a csalhatatlan szabály szentünkre is állt. Alóla ő sem volt kivétel, de nem is akart az lenni. Alattvalóitól soha életében nem kívánt olyant, amit előbb már maga meg nem tett volna. Igy volt az engedelmességgel is. Amikor a rendi közbizalom főnökké tette, ezt a magas tisztségét nem az autokrata mindenhatóságával foglalta el, hanem: „másokért élni, másoknak szolgálni" krisztusi elvvel. Hivatását nem a parancsok könnyű osztogatásában, hanem az engedelmesség öngyakorlásában látta. Ez a nemes példája a legszebb s leghatékonyabb tanítás volt övéi számára.

Az engedelmesség erénye úgy vonult végig egész életén, mint valami aranyosan szép sáv. Rendkívüli önfegyelmezettsége azt a látszatot keltette, mintha két egyéniség találkozott volna benne; az egyik, aki parancsolt a szenvedélyeknek, a másik pedig, aki ennek a magasabbrendiségnek engedelmeskedett. Kezdetben neki is nehezen ment, de miután megszokta, már észre sem vette, annyira énjévé vált. Ez volt az igazi talizmánja, mely a lendítőkerék erejével hajtotta az Isten felé. Mindennél többre becsülte, még az imádságnál is. Pedig az ima embere volt, aki napokon és éjjeleken át szakadatla-

nul tudott imádkozni s mindig mélyebben, mindig vágyóbban. S mégis az engedelmességnek elsőbbséget juttatott. Jobban szerette, mert erősebb önlegyőzést kívánt. Maga mondotta nem egyszer, hogy az engedelmesség az igazi áldozat, mert ezzel szívünk oltárán gyujtunk tüzet Istennek. S ez a tűz nála mindig oly melegen és magasan lobogott.

Az Egyháznak mindig odaadó gyermeke volt. Vele szemben csak egy kötelességet ismert: mindenben engedelmeskedni. Szent Ágoston szavait: Roma locuta, causa finita (Róma szólt, az ügy el van intézve), nála senki sem értelmezte komolyabban s tágabb határokban. Az Egyház nyilatkozatai feltétlen parancsok voltak számára, itt nem habozott, nem kételkedett, hanem egyszerűen meghajolt. Vessünk csak egy röpke visszapillantást a korábbi feljelentésekre, gáncsvetésekre, a bírói jelenetre, dorgálásra s a téves alapon nyugvó egyházi ítéletre, mily fönséges magaslatban állt Fülöp hófehér alakja. Alázattal visszautasította a hazug vádakat, de amikor kénytelen volt látni, hogy szava csak a pusztába kiált s bírája meghozza a büntető ítéletet, ajka elnémult s átlátszó tekintetét a feszületre függesztve ártatlanságának biztos tudatával adta meg magát. Krisztus is igazságtalanul szenvedett, de nem ellenkezett poroszlóival. S ez minden balzsamnál többet ért. Huza-vona nélkül vállalta firenzei polgártársai lelki gondozását is, amikor a Szentatya felszólította. Szemrebbenés nélkül hagyta ott harmincéves otthonát, amikor az egyházi érdek ezt megkívánta s szent engedelmességgel ment, hogy nyájának pásztora legyen.

S Vallicellában, mint előljáró szintén előljárt az erénnyel. Ha hívták misézni vagy gyóntatni, szolgálatkészen indult, anélkül, hogy még egy-

szer kellett volna rá figyelmeztetni. Elve volt: üdvösebb a sekrestyés- vagy kaputestvérnek engedelmeskedni, mint a szobában imádkozni. Egyikmásik társa panaszkodott is, hogy a sok ideodahivogatás miatt még annyi ideje sincs, hogy becsületesen előkészülhessen a szentmiséhez. De az ilyennek azt felelte: Mindenesetre nagyon fontos, hogy a szentmiséhez előkészüljünk. Azonban a jó pap előkészülete a saját élete, mellyel minden órában különösebb előkészület nélkül is tiszta lelkiismerettel mer az Úr oltárához lépni.

E kijelentésével nem az oltár értékét akarta kisebbíteni, hanem az egyén életét emelni, annak fehérségéhez hasonlóvá tenni. Innen nyerte ő is hatékony erejét, szent lendületét, világa itt vált a legpillangósabbá. Érthető tehát, hogy szívesen időzött itt, görcsösen ragaszkodott a boldog félórákhoz. De ha az engedelmesség nevében elparancsolták, akkor már nem volt szava. Orvosa egy alkalommal — tekintettel súlyos betegségére — 14 napra eltiltotta a misézéstől, ugyanilyen okból máskor 40 napon át nem volt szabad a papi zsolozsmát elmondania. Ellenkezés nélkül fogadott szót, pedig neki ez körülbelül annyit jelentett, mint mikor a vérbeli hegedűművésznek időlegesen megbénul a jobbja. Fájt, de megnyugodott, mert ismerte az evangéliumot, mely szerint: jobb az engedelmesség, mint az áldozat. (I. Kir. 15. 22.)

Mint a lelki élet nagymestere, nemcsak példával oktatott, hanem élőszóval is tanított. Egy-két szabálya már előbbi fejezetünkben is megcsillámlott. Lássuk most tovább. Az embereket két osztályba sorozta. Az elsőbe tartoznak azok, akik a mindennapi, a másodikba, akik a tökéletesebb életet élik. Ez utóbbiaknak egyszerűen azt a tanácsot adta,

hogy adják át magukat teljesen előljáróik akaratának, különben önválasztotta nemesebb életmódjuk csődöt mond.

A világiaknak, minthogy a lelki életet tekintve nincs előljárójuk, szintén adott ilyent a gyóntató személyében. Ezeknek a lelkiatya az a „legfőbb törvény", akinek rendelkezéseihez kell szabni benső világukat. Ez persze csak a kölcsönös bizalom alapján történhetik meg. Inkább a megértő barátot tiszteljék benne, mint a szigorú vezetőt. Ez utóbbi szépen húzódjék meg az előbbi mögött. A Szentlélek kalauzolása mellett válasszanak maguknak okos és bölcs lelkiatyát, akihez azután szívósan ragaszkodjanak. Életük legyen előtte nyitott könyv, hogy azt állandóan tanulmányozhassa, mert gyermekeinek sokszor nehezen oldható belső rejtvényeit, problémáit csak így tudja helyesen megfejteni. Parancsai előtt sohase térjenek ki, még akkor sem, ha azok látszólag helytelenek, felfogásukkal ellenkeznek. Nagy baj volna, ha ilyenkor tüstént becsukódnának, mint a mimóza. Nem ritkán a gonosz lélek műve, hogy ellentétet támaszt a gyóntató s lelki gyermeke közt s ha hallgatnak rá, a gyümölcs éretlenül hullik le a szép termést igérő tavaszi virágos fáról.

Résen kell lenni és nem szabad engedni még gondolatban sem, mert ez már fél vereség volna. Szem előtt kell tartani az ő nagy igazságát: az engedelmesség is az erény útja, még pedig valamennyi közt a legrövidebb a tökéletesség felé. S mindig magasabbra jut el az, akit az engedelmesség vezérel, mint aki saját feje után megy. Magunk bírálatát mindig befolyásolja az önszeretet, míg mások tárgyilagosabban tudják megítélni külső és belső világunkat. Ezért is van szükségünk lelki vezérre, hogy lépteinket ő irányítsa az örök Isten felé.

Ezeket az elméleti igazságokat felváltotta apró gyakorlatokra. Távol állt tőle, hogy csupán szürke teóriákat alkosson, melyek mellett az élet érintetlenül megy tovább. Nem, azokat előbb mind kipróbálta. Gyermekei valamennyien átestek ezen a próbakőn. S fiai úgy elsajátították, hogy abban nemcsak forma volt, hanem lélek is. Megtörtént egykor, hogy Molaza Ferenc nevű tanítványát elküldötte a Jeromosotthonba, régi lakására. Az ifjú örömmel vette át a szoba kulcsát, hogy megbizatásának eleget tegyen. El is ment. Csak az volt a baj, hogy az ajtót nem tudta kinyitni. Forgatta a kulcsot jobbra-balra, de hiába, a zár nem nyilt. Végre is belefáradva, dologvégezetlen indult hazafelé. Az úton nagyon bántotta a sikertelenség s ezért újra visszafordult, hátha most nagyobb szerencsével jár. A rozsdás závár most sem engedett. Kénytelen volt tehát arcpirulva beköszönteni az ő jóságos atyjához. Alig kezdett mondókájába, mikor szentünk megszakította: Ó, te együgyű ifjú, menj csak vissza s meglátod, hogy kinyilik az ajtó. Francesco ellenvetés nélkül ismét nyakába vette az utat. Odament s tényleg most minden nehézség nélkül kinyitotta a szobát. Az esetből kifolyólag Fülöp csak annyit jegyzett meg: Ebből tanuld meg azt, hogy mily fontos ellenkezés nélkül engedelmeskedni!

Ha már gyónógyermekeitől is ily ellenkezést nem tűrő engedelmességet kívánt, elképzelhetjük, hogy mennyivel inkább azoktól, akiket rendi gyermekeinek nevezhetett. A rendi élet bölcsője az engedelmesség ringásával kezdődött s koporsója ugyanezzel záródott. Nem kellett attól tartani, hogy egyhangúvá lesz; tartalma ugyanis oly bő, hogy tökéletes kidolgozására az emberi élet rövid. Ezért is figyelmeztette társait, hogy igyekezzenek minél job-

ban behatolni, mert az igazi értékek mindig a tárnák mélyén vannak. A közös élet feladatai között ez a legelső, a többi mind másodlagos. Még az imánál is fontosabb s akkor is, ha tán a rendtársak azt magasztosabbnak gondolják. S lényege nem abban áll, hogy megtesszük, amit parancsolnak, hanem hogy szívesen és szó nélkül. Mert az előbbit megtették a pogány rabszolgák is, de a Krisztus által megnemesített keresztény léleknek ez utóbbira kell törekedni.

Nem is tudta sokra becsülni azokat, akiknek mindenre volt egy-két megjegyzésük, de annál többre értékelte, akik magasabb szempontokból szó nélkül engedelmeskedtek. Gyakorta hangsúlyozta: Sokkal érdemszerzőbbek azok a cselekedetek, melyeket előljáróink parancsára s nem önakaratunkból végzünk. Az utóbbi ugyanis legtöbbször élvezet, de az előbbi mindig bizonyos fokú önmegtagadás. S azokat tartotta a legtökéletesebb lelkeknek, akik az előljáróban az Isten helyettesét, parancsaiban Isten akaratát szemlélték. Az ilyenek mindig magasztosabb célt szolgálnak s biztos sikerrel építgetik lelkük stílusos dómját Isten szent templomává.

Az oratoriánusok az aszkézisnek ezt a kemény iskoláját járták. Fülöp volt tanítómesterük s így eleve biztosítva volt a munka sikere. Az élet igazolta ezt, amikor majd valamennyijét kitünő osztályzattal vizsgáztatta le. Tarugi bíboros meg is jegyezte róluk: Noha nem teszik le az engedelmesség fogadalmát, ebben a tekintetben mégis kiállták a versenyt Egyiptom ősi szent szerzeteseivel. Annyira szerették s oly félve tisztelték Fülöpöt, hogy érte tűzbe-vízbe mentek volna. A bíboros szavaiban nincs semmi szónoki nagyítás.

Fülöp néha próbaként oly parancsot is adott,

melytől a mi elkényeztetett idegzetünk megborzad. De az ilyent sohasem engedte kivitelre, mert csak a szándékra, a készségre volt kíváncsi. S fiaiban megtalálta. Egyik bizalmas társaságban sétálva, épen erről az erényről beszélt. Mind mélyebbre belemelegedtek a tárgyba s szavain annyira fellelkesültek, hogy amikor egy halastó mellett elhaladva feltette a kérdést: Ki volna hajlandó közületek az engedelmesség parancsára e tóba ugrani? A feleletet még sem kapva, csak azt látta, hogy a társaság egyik tagja nagy ívben belevetette magát a mély tóba. Már-már fuldokolni kezdett, amikor társai segítségére siettek s kimentették. Előfordult az is, hogy társait felszólította nyilvános bűnvezeklésre s mikor azt látta, hogy hajlandók szavára a nagy sokaság előtt is megszégyenülni, hálát adva Istennek, így szólt: Elég, ne tovább!

Az ily hősi engedelmesség mindig önmagában hordta jutalmát, de gyakran kísérte külső, látható eredmény is. Ezt igazolja Baronius esete. A sok önsanyargatás s az Annalessel való munka teljesen aláásta egészségét. Állandó és görcsös főfájásai voltak s néha annyira elővették, hogy képtelen volt bárminő munkára. Ehhez járult még gyomorbaja is. Akármit vett magához, még a legkönnyebb étel is, nagy fájdalmat s heves csikarást okozott neki. Emiatt legtöbbször csak némán szemlélte a közös étkezést.

Szentünk mélyen sajnálta, hiszen egyik legértékesebb embere volt, ezért Istenhez folyamodott segítségért. S ez nem is maradt el. Egy alkalommal az ebédnél ültek valamennyien. Megkezdődött a szentek életének olvasása s utána ki-ki kanalához nyult. Csupán Cézár nem érintette terítékét. Étkezés után szokásához híven meglátogatta Fülöpöt,

akinek asztalán ott feküdt egy darab száraz kenyér citrommal. Szentünk megkínálván őt, mondá: Nesze a kenyér és a citrom, edd meg mindakettőt. Baronius megborzadt e kívánságtól, úgy érezte, hogy ez lesz utolsó falatja, de mindamellett engedelmeskedett. Keresztet vetett s azután nagy kínok közt lenyelte. S ime, nemhogy meg nem halt tőle, hanem ellenkezőleg meggyógyult. Ettől a pillanattól kezdve nem panaszkodott gyomra miatt. Megszünt főfájása is. Ezt meg annak tulajdonította, hogy Fülöp parancsára kilenc napon át meglátogatta a Szentlélek-kórház betegeit.

Találunk példát az ellenkező esetre is. Taurizius egyébként, mint már láttuk, az igazi szerzetes mintaképe volt. Következetesen mindennap éjféltájt felkelt imádkozni s önsanyargatási gyakorlatokat végezni. Szentünk ezt nem helyeselte s mint főnöke le is tiltotta. De ő ebben sehogy sem tudott megnyugodni s tovább is végezte megszokott vezeklését. Eljárása bármilyen szép és magasztos volt, nem az engedelmesség jegyében folyt s ezért nem is tetszhetett a jó Istennek. A szigorú életmód nagyon megviselte, ágynak döntötte s tizenegy hónapon át fel sem tudott kelni. Ebből megértette, hogy többet ér Istennél az engedelmesség, mint az ima, a bűnbánat, még ha a legnemesebb szándék sugallja is.

Értéke tehát Isten és ember előtt egyaránt nagy. Meglétele biztos jele a tökéletességnek, megfogyatkozása pedig a kezdetlegességnek, avagy a visszaesésnek. Fülöp korán birtokába jutott s úgy tartogatta, ápolgatta, mint lelki életének α-ját és ω-ját. Ez az erény gyenge ifjúságában is már határozott élt adott neki, mely idővel még jellegzetesebbé vált. Nagy embernek készült s naggyá is fejlődött, mert ura volt akaratának.

Az Isten és a szentek barátja.

Az eddigiekben láttuk Fülöpben a gyermekkor aranyos báját, a fiatalság nekibuzdult szent páthoszát s a tökéletes ember nagyvonalúságát; láttuk a különböző életkeretek megteremtését, maradandó intézményekben mutatkozó nagy hatásait. Az isteni kegyelem rubintos színekben játszadozott rajta. Önfeledten szemléltük s gyönyörködtünk azon, hogy micsoda szivárványszínes ívelést ír le pályáján. A szépség annyira lekötött, hogy észre se vettük emberi fejlődését, mindig csak a készet, a bevégzettséget, a teljességet láttuk meg benne. Pedig ő sem lett pillanat alatt szentté; a csobogó forrásvíz türelmes erejével simítgatta, gömbölygette s fehérítette énjének kövecskéit. Az isteni kegyelmeket ő is fáradsággal dolgozta fel erényekké s ezek összessége adta meg neki a szentség jellegét.

A következőkben ezt tesszük vizsgálódásunk tárgyává. Tekintettel leszünk az erényszerzés fokozatosságára, nagy átalakításaira, mert az eddigi ragyogást csak így tudjuk az esztéták műélvezetével felfogni. Élettörténetét ezáltal nem akarjuk kettétörni, az előadás egységes folyása sem kap új medret, legfeljebb csak hullámosabbá fodrozódik, mely ismét a szépséget fokozza. Nem bocsátkozunk ismétlésekbe sem s ha mégis utalunk egyikmásik helyen a már egyszer elmondottakra, az a kép teljességéhez fog tartozni.

Fülöp lelkének virágos kertjében legkorábban az istenszeretet rózsái nyiltak ki. Fiatalon is már az élemedett király bölcseségével gondolkodott: Hiúságok hiúsága s minden csak hiúság az istenszereteten kívül. (Préd. 1. 2.) Ez a szeretet bővízű for-

rásként buzogott benne s többi erényeit is mind termékennyé öntözte. A jó Isten volt életének a gócpontja. Érette tett mindent, semmit önmaga dicsőségéért. Az erdei avarba temetett élővirágszál szerénységével magasztalta az Urat. Jártában-keltében mindig csak vele társalgott. Néha annyira elmélyedt, hogy emberi környezetéről mit sem tudott. Látogatóinak gyakran erősen kellett köhécselni, avagy fel-alájárkálni szobájában, hogy valamiként észrevéttessék magukat. Ez a mélységes istenszemlélete néha fonák helyzetbe is hozta. Maga mesélte el Galloni- és Malorának XIII. Gergelynél tett audienciája után: No ma ugyan esztelenséget követtem el. Amikor a Szentatya szobájába léptem, egészen megfeledkeztem, hogy hol vagyok. Feltett birétummal közeledtem hozzá s nem vettem észre, hogy ott ül előttem. Önmagára eszmélve nagyon elpirult, de jámborsága kimentette ezt az öntudatalatti figyelmetlenségét.

Az apostol tanítását követte, mely szerint szünet nélkül kell imádkozni. (I. Tessal. 5. 17.) A firenzei szülői háztól, egészen a vallicellai kriptáig e tanács szerint élt. Imával ébredt s azzal szenderült el. Még éjszakáit is annak angyali világa ezüstözte be. Oly forrón imádkozott, mint édes Üdvözítője nagycsütörtök éjszakáján a Getszemani-kertben. Társai aggódtak is érte, hogy a sok virrasztás idő előtt megássa sírját. De ő megnyugtatta őket, hogy istenszeretete sokáig fogja éltetni.

Az Isten gondolatai valósággal ezüstfelhőbe burkolták, melyen túl őt élvezte. Szemei becsukódtak, hogy csak az eget lássa, megfeledkezett arról, hogy teste a földön van, emberek közt jár s a zsibongó utcákat rójja. Epedő ajka szent elragadtatással kiáltotta: kívánok elválni, de hirtelen

meghökkent, nem folytathatta, hisz a sokadalom körülvette, hogy hallja a különös szavakat, melyeket azonban már csak halkan fejezett be: És Krisztussal lenni, mert ez sokkal jobb. (Filip. 1. 23.)

Nagy szeretete nem ismerte a lelki fáradtságot, az ima nyomasztását. Szíve sohasem volt száraz, hanem mindig harmatos, nem unott, hanem üde. Nem tudta, mi az a szórakozott ima, mert számára ez szüntelen édes szórakozás volt magával a jó Istennel. S minél tovább és többet imádkozott, annál mézédesebbé vált. De ne gondoljuk, hogy ezt kereste benne. Nem! Kizárólag az Istent, akitől megnyerte azt is. Szeretete oly igaz és bensőséges, oly meleg s tapadó volt, hogy pusztán a templomba lépésekor, keresztvetésnél, térdhajtásnál is elsodorta abba a káprázatos világba, melyet Isten azoknak készített, kik őt nagyon szeretik. (I. Kor. 2. 9.)

Különösen kedvelte a röpimákat, hisz ezekben oly kedves és mély gondolatok tömörültek össze. Ajkán nap-nap után megcsendültek a következők: Ó, Istenem, tiszta szívet teremts belém s az ártatlan lelket újítsd meg bennem. Isten, figyelmezz segítségemre; Uram, siess segítségemre! Legyen meg a te akaratod, miképen mennyben, azonképen itt a földön is! Ó, jó Jézusom, növeld bennem a hitet! Ó, Uram, szent szenvedésedre való tekintettel ne emlékezz meg bűneimről! Mikor foglak már gyermeki ragaszkodással szeretni? Szereteted tüzét éleszd fel bennem! Még nem ismerlek eléggé, Jézusom, mert eddig nem kerestelek! Jézusom, mit tegyek, hogy szent tetszésedet megnyerjem? Jézusom, add nekem kegyelmedet, hogy ne félelemből, hanem szeretetből szolgáljalak! Jézusom, nem akarok mást tenni, mint legszentebb akaratodat teljesíteni! Jé-

zusom, eddig még nem szerettelek eléggé, de mostantól kezdve nagyon akarlak szeretni! Jézusom, könnyen elesem, ha meg nem segítesz! Jézusom, ha azt akarod, hogy tied legyek, távoztass el tőlem minden akadályt, amely engem visszatart! Jézusom, segíts meg, hogy soha meg ne bántsalak!

Ezek az imák valóban lelkéből fakadtak s a tömjén templomi illatával, gomolygó füstjével szálltak felfelé. Megértették az égiek s hatását érezték a földiek. Aturia János elbeszéléséből tudjuk, hogy valahányszor benyitott a szent imádságos cellájába, úgy rezgett, mint a jegenyefa levele. De nem a félelemtől, hanem a kibírhatatlan boldogságtól. Valami ellenállhatatlan vágyat érzett, hogy hozzámenjen és letérdeljen. Ha szent kezével érintette haját, arcát, ajkával imát rebegett felette, úgy érezte, mintha a mennyország boldogságát csókolta volna szívébe. Imájára leszállt az ég különös kegyelme s ő sietve ment a templomba, hogy túláradó szívét kiöntse a legméltóságosabb Oltáriszentség előtt.

Fülöp imája tetszett az Úrnak, mert tele volt balzsammal, kenettel és áhítattal. Gyakran annyira átadta magát, hogy extázisba esett. Nemcsak lelke izzott, hanem egész teste is. A könnyek patakzása valósággal elöntötte szent ábrázatát. S ezek nem a szentimentálizmus, vagy a könnyű lobbanékonyság nyitott csatornáiból folytak, hanem az ő dagadó istenszeretetéből, mely akaratlanul is elszakított minden gátat. Szíve is hevesen dobogott, szeme is a könnyek gyöngyözésében csillogott. Egész lénye repülni szeretett volna az ég felé, mint a szántóvető dalos pacsirtája a felkelő nap bíborömlésében. Szent Pál apostol boldogsága megismétlődött rajta

is: Elteltem vigasztalással, fölötte bővelkedem örömben. (II. Kor. 7. 4.)

Imádságos életének általános jellemzése után külön aranytollal s válogatott muzsikális szavakkal kellene megírni az ő nagy Eucharistia-szeretetét. Krisztus szent teste volt nemcsak lelkének, de bátran állíthatjuk, testének is legfőbb tápláléka. Ifjúkorában majdnem mindennap megáldozott, felszentelése után pedig, hacsak súlyos betegség nem akadályozta, a szentmisét el nem mulasztotta volna a világ minden kincséért. S hogy mutatta be? Azt az áhítatot e fehér papiron visszaadni lehetetlen. Úgy csak a kerubok és szeráfok szolgálhatják az Urat az égben, ahogy ő szolgálta az oltárnál. A szentmise minden egyes mondata visszhangot váltott ki belőle. Az átváltozás szavait oly bensőséggel rebegte el, mint az isteni Üdvözítő az utolsó vacsorán. A kánon hátralevő része angyali imádás volt, melyet Krisztus lakomája, szent vendégsége fejezett be.

Hogy minél közelebb lehessen az Úr Jézushoz, lakását a szentély tőszomszédságába helyezte. Lelkének azok a percei voltak a legdrágábbak, amikor a Legfönségesebbet szívébe zárhatta. 1577-ben súlyos betegen feküdt. Orvosai nagyon aggódtak érte, miért is a legnagyobb nyugalmat és pihenést ajánlották. Társainak féltő szeretete mindent megtett, hogy környezete lehetőleg zavartalan és csendes legyen. Fülöp ekkor sok álmatlan éjszakát virrasztott át. Mellette számlálgatta a hosszú órák lassú suhanását az ő ápoló testvére, Taurizius is. A harang épen éjfélt ütött, amikor a beteg hirtelen felijedt s válságosan nyugtalankodni kezdett. Hangokat hallott. Az éjjeli csendes szellő elhozta hozzá Róma szerzeteseinek matutinumos imádságát.

Lelkén végtelen vágy vett erőt. Ő is ég felé szerette volna küldeni zsolozsmáját, de nem birta. Hogy némileg kárpótolja magát, oda szólt Tauriziusnak, hogy legalább az Eucharistiát nyujtsa neki, így fogja imádni legjobb Jézusát. Társa vonakodott kívánságát teljesíteni. Félt, hogy az isteni egyesülés magával ragadja az örök hazába s ők árván maradnak. Észrevette ezt Fülöp s megnyugtatva mondta: Tudd meg, hogy azért nem birok nyugodni, mert nagyon vágyódom az Oltáriszentség után. Nyujtsd hát nekem, testvérem s meglátod, tüstént elalszom. S tényleg így történt. Elaludt s felébredve meggyógyult. A nagy Krisztus-szeretet megszabadította betegségétől.

Hasonló eset történt vele élete végső szakában. Akkor is beteg volt s kívánta a Mestert. Galloni vitte el neki a Legszentebbet. Az előírt imák elvégzése után nem nyujtotta mindjárt a szent ostyát, hanem várt kissé. A szent öreg szelid szemrehányással nézett rá s megkérdezte: Antal, miért tartod az én Uramat kezeid közt s miért nem adod nekem? Miért? Áldoztass meg, kérlek! Galloni nem tudta elfojtani meghatottságát s könnyek közt nyujtotta az Urat, hogy táplálja Fülöp lelkét, erősítse testét.

S az Urat nem akarta csupán a maga számára lefoglalni. Az volt a legnagyobb boldogsága, ha mások is szerették, hozzájárultak, magukhoz vették. A gyakori szentáldozásnak lángbuzgalmú apostola volt, aki ugyanolyan lelkesedéssel sürgette azt a XVI. században, mint b. e. X. Pius pápánk a mi korunkban. Aki — úgymond — a Teremtőn kívül keres megnyugvást, Krisztus nélkül vigaszt, nem találja meg. Aki más utakon keresi a maga vigasztalását, az örök poklot keresgél, épen úgy, mint az, aki bölcs akar lenni, de az igazi bölcseség nélkül,

megváltott, de az Üdvözítő nélkül. Az ilyen nem egészséges, hanem beteg, nem bölcs, hanem dőre.

Szent Fülöp túláradó boldogsággal tapasztalhatta, hogy tanítását megértik. A hivatalosok mindig nagyobb és nagyobb számban jelentkeztek hófehér ruhában a mennyei lakodalomra. Gyónói közül többen hetenkint, mások háromszor-négyszer, sőt voltak sokan, akik naponkint áldoztak. Szíve majd kicsordult az örömtől. Egyik konvertitája feljegyezte róla, hogy a nagy boldogságtól alig bírta őket megáldoztatni. Egész testében rengett, mint az Amati-hegedű húrjai, mikor kiteremtik belőle azokat a mélységesen szép melódiákat. Még a szent ostyák is szinte játszadoztak ujjai közt, oly nagy volt az öröm. Arca fényben ragyogott, látszott, hogy ünnepe van: a világ Urát nyujtja hűséges kis csapatának. Felemelő volt nézni pusztán szent kezét, mennyivel inkább akkor, midőn Urát tartotta vele. Tódultak is hozzá, csakhogy általa vehessék magukhoz az édes Üdvözítőt. Lágyabban nyujtotta, mint más s ezért melegebben tudták fogadni s magukba zárni.

Az Úr Jézust annyira szerette, hogy életét szinte megismételte önmagában. Hűségesen elkísérte a jászoltól a keresztfáig s útja hol mosolygósan vidám, hol pedig éles nyilalású volt. Jézus kínszenvedése az „Ecce homo" szánalmas, de mégis fenséges alakját váltotta ki belőle. Keresztútját nem az átlagember nemtörődömségével mérte, hanem a jeruzsálemi asszonyok, szent János s a Szűzanya héttőrös fájdalmával. A Megfeszített drága jelvényét mindig magánál hordta, hogy folyton figyelmeztesse arra a keresztre, melyen érte meghalt. A vérontásért ő is vérét ajánlotta, de mint tudjuk, az Úr nem fogadta el nagy áldozatát. Nem engedte

Indiába missziósmártirnak, de helyébe megkapta szent Luitgard kegyelmét, amennyiben orrán, száján néha csak úgy patakzott a vér. Ezt egyesítette a szent keresztével s úgy ajánlotta fel édes Jézusának. Ezért is ábrázolta a festészet a mártirok színével: piros kazulában, mert vértanu vágya azzá avatta.

Aki ennyire szerette az Úr Jézust, az természetes, hogy a leggyengédebb fiúi vonzalommal ragaszkodott az ő szent Anyjához, a boldogságos szűz Máriához is. Őt következetesen egész életén át csak anyjának s édesanyjának nevezte. Fiaihoz gyakran intézte e szavakat: Fiacskáim, tiszteljétek az Isten Anyját s szeressétek Máriát. Naponkint számtalanszor elismételgette e röpimákat: Mária, a kegyelem és könyörületesség Anyja, védj meg engem az ellenségtől, most, de főleg halálom óráján! Szűz Mária, Isten Anyja, könyörögj érettem Jézusnál. Imádkozzál érettem, szegény bűnösért szent Fiadnál!

E két utóbbi fohászból rózsafüzért is szerkesztett. Lényege abban állott, hogy a Miatyánk és Üdvözléggyel kapcsolatban vagy az egyiket, vagy a másikat 63-szor el kellett mondani, minthogy annyi szemből állt. S hogy Mária szívesen fogadta, azt legjobban bizonyítja a különféle kérések meghallgatása. Közbenjárására a gonosz lélek nem egy cselvetése hiúsult meg. Isten után neki köszönte a vallicellai templomot és rendházat is.

Élete alkonyán legkedvesebb olvasmánya Mária életrajza volt. Sohasem unta meg, mindig újabb és újabb szépségeket bányászott ki belőle. Órákhosszat elelmélkedett róla. S mégis keveselte, mert a pillanatok szárnyával repültek. Egyik forró nyári éjszakán Luccia Antal volt a soros Fülöp betegágyánál. A tikkasztó melegség nem igért valami jó

éjszakát az alig egy-kétölnyi szobában. Tartott is tőle Luccia, de kellemesen csalódott. Fülöp ugyanis az éj csendjében oly benső áhitattal beszélt Máriával, mintha csak ágya szélén ült volna a betegek Anyja. A hosszú órák villámgyorsan peregtek s Luccia a hajnali harangszóról azt hitte, hogy az még csak az esti Úrangyalát bim-bomgatja. Ez volt életének — mint mondotta — legszebb éjszakája.

Rendtársai nagyon megbecsülték benne ezt a nagy Mária-kultuszt. Emléket is állítottak, mert boldoggáavatása után kápolnájának oltárképére azt a jelenetet festtették, amint Máriát tiszteli egészen sienai szent Bernardin stílusában.

A szentek közül főleg védőszentjeit: Fülöp és Jakab apostolokat tisztelte. Buzgó kegyelettel viseltetett Mária-Magdolna iránt is, hiszen születése az ő vigiliájára esett. Különös buzgósággal ülte meg ezeket az ünnepeket. Ilyenkor mindig bizonyos szent többletet érzett magában. Azt szokta mondani: nagyon rossz jel az, ha legsajátlagosabb ünnepeinken sem érzünk magunkban nagyobb fokú áhitatot. Persze mindez nem jelenti azt, mintha a többi szentet kisebbre értékelte volna. Korántsem! Mindegyiket a legbensőbb áhitattal tisztelte s kérte segítségüket a jó Istennél.

Nagy becsben tartotta a szent ereklyéket is. Szobájában külön kazettában őrzött néhányat. Annak azonban nem volt barátja, hogy magunknál hordjuk. Nagyon félt profanizálásuktól. Elve volt, hogy a szenttel csak szentül bánjunk. Élete végét boldogan aranyozta be az 1590. év, amikor is V. Sixtus (1585—1590) megengedte, hogy Pagias és Mór vértanuk földi maradványait az Adrián-templomból az ő templomába, Vallicellába helyezhessék végső nyugalomra. Végtelen gazdagnak érezte magát, hisz

otthona most két megdicsőült szenttel is gyarapodott.

Fülöpnek a mennyeiek iránti szeretete valóban igen magas hőfokot mutatott. Teljesedésbe ment rajta is a Szentírás igéje: nagy volt örömöm és vigasztalásom a te szeretetedben, hogy a szentek szívei te általad, atyámfia, megindultak. (Filem. 1. 7.)

A nagy emberbarát.

Az égiek nagy szeretetéből fakadt az ő felebaráti szeretete is. Mindenkiben Isten gyermekét, következőleg saját testvérét látta, akit mind üdvözíteni szeretett volna. Aki egyszer megismerte, az annyira megszerette, hogy többé el nem feledte. S ez érthető, hiszen a Szentírás szavaival mindenkinek mindene lett, hogy mindenkit megnyerjen Krisztusnak. (I. Kor. 9. 22.)

Melegen érző szívét különösen a bűnösök áldhatták. Nem tört felettük pálcát, mert a bűn örvénye maga alá rántotta, ellenkezőleg részvéttel nyujtotta feléjük jobbját, hogy megmentse őket, mint a genezáreti hullámokon járó Üdvözítő a kislelkű Pétert. A jó atya megbocsátó szeretetével hivogatta kora tékozló fiait, hogy jöjjenek, mossák magukat tisztára, vessék le szurtos foszlányaikat s öltsék magukra a kegyelem hófehér köntösét. A lelki kórosak megértették szavát és sietve mentek a penitencia gyógyforrásához. S Fülöp finom tapintattal, meleg szívvel s bámulatos operativ ügyességgel kezelte elgennyedt lelki sebeiket.

Egyik fiatalember bensője már egészen megszenesedett a sok bűntől. Rabja volt a tisztátalan szenvedélynek s ez minden természetfeletti életet kiölt

belőle. Csupa csonk, kóró és üszök volt ott minden. Semmi sem emlékeztetett a megszentelő malaszt fehérségére. A szent szánta, de nem úgy tett, mint a bibliai zsidó pap és levita a jerikói utassal, hanem az irgalmas szamaritánus példájára gyógyítani kezdte. A szentgyónásban megszabadította bűnkötelékeitől, miáltal tisztára mosta sebeit s megigértette vele, hogy mindannyiszor felkeresi, ahányszor csak beleesik megszokott bűneibe. Az ifjú szót fogadott s alig telett el egy-két hónap, teljesen magához jött s azontúl angyali tisztasággal szolgálta az Urat. Társa volt neki az a másik, akivel penitenciakép hétszer csókoltatta meg a puszta földet, hétszer mondatta el a Salve Reginát, hozzáfűzve e komoly igazságot: holnapra már meg is halhatok! A halál üdvös gondolata megváltoztatta eddigi életmódját s ráterelte a bűnbánat útjára.

Fülöp vezetésének köszönhette komoly magábaszállását Saraceni Domonkos is. Valahányszor gyónt, nem mulasztotta el, hogy a gyóntatónak át ne adjon néhány tallért jótékony célra. Meg akarta tenni szentünknél is, ám legkellemetlenebb meglepetésére nem volt nála pénz. Bocsánatot kért feledékenységéért s Fülöp mosolyogva azzal válaszolt, hogy a pénz helyett, amit át akart adni, igérje meg, hogy a következő szombaton ismét eljön gyónni. Megtette, de nemcsak egyszer, hanem következetesen minden héten s ennek az lett az eredménye, hogy derék, istenfélő ember vált belőle.

Voltak olyanok is, akiket merő kiváncsiság vitt Fülöphöz. Az ilyenek legtöbbször úgy jártak, mint Ágoston szent Ambrus prédikációja alatt. Valami szinte észrevétlenül megkapta lelküket s addig gyúrta-marta, míg a Saulok Pálókká nem lettek. Az evangélium tiszta forrása csörgedezett ajkán s aki

egyszer megízlelte, ellenállhatatlanul vágyódott utána. Fociles Péter, a büszke római is hallotta egyszer beszélni. A szónok csupa tűz és meggyőződés volt. A szavak súlyos pőrölyként zuhogtak Péter gőgös lelkére. Pillanatok alatt átélte hosszú éveinek minden gonoszságát. Önkéntelenül felvetődött a szörnyű kérdés: még meddig folytathatja így? És ha ennek vége, mi lesz aztán? Gondolkodni kezdett. Keservesen látta, hogy eleddig csak veszteségekről tud elszámolni, de nyereségről nem. Kegyelmi élete kietlenül sivár, lelke csupa varrat és seb. Megborzadt magától, de szerencsére nem esett kétségbe. Töredelmes szívvel Fülöphöz sietett, elsírta élete nagy vétkeit s új életre határozta magát.

Vele persze még nem záródott le azok sora, akiket szentünk emelt ki az erkölcsi fertőből. Sokan voltak még, kik utána jöttek s megtérten vele távoztak. Papok és világiak, hölgyek és férfiak, ifjak és öregek mind fölkeresték ezt az istenadta forrást, melynek víze gyógyított, nemesített és megszentelt. Valóban közbejáró volt Isten s a bűnös ember között. Ezt a tisztét szünet nélkül gyakorolta és pedig bizalmat keltő méltósággal. A lelkek megterhelten jöttek s megkönnyebbülten mentek. S ez minden aranynál drágább és értékesebb kárpótlás volt.

Féltő szeretettel karolta magához az ifjúságot. Korán megkedveltette vele az erényes életet, mert szentül meg volt győződve, hogy amelyik úton jár ifjúságában, arról nem tér le öregségében sem. Rendkívül sokat foglalkozott a fiatalsággal. Amikor csak tehette, maga köré gyüjtötte, hogy nemesen szórakoztassa s hasznosan tanítsa. Egész kis gárdát nevelt magának. Pedagógiájában kerülte a mogorvaságot, a szárazságot, vezérelvvé tette a szelidséget s az alázatosságot. Minden törekvése a tiszta ifjú-

ságra irányult, mert jól tudta, hogy csak ebből sarjadhat ki erős férfivilág. Az „ép testben ép lélek"-nek volt nemes szószólója. Elítélte a túlzásba vitt testi kultúrát, de híve volt az izmosító, egészséges szórakozásnak. Az ifjúságot maga is sokszor felkereste a séta- és játéktereken, résztvett velük, de a testi felüdülés után nem feledkezett meg a lélekről sem. Kedves hitviták, jámbor elmélkedések, evangéliumi magyarázatok époly jólestek a léleknek, akárcsak az akkor szokásos „dugattyú"- vagy „labda"-játékok a testnek. S ifjúsága e kettőt annyira megszokta, hogy szinte nem tudta különválasztani akár az egyik, akár a másik rovására.

Gyakran vitte őket kirándulásokra is, melyek szintén magasabb célt szolgáltak. A kis felbatyuzott karaván úgy festett, mint azok a komoly arcú zarándokok, kikkel a szent helyeket járta. Ha célhoz értek, hálát adtak a jó Istennek, elvégezték kis ájtatosságukat s azután kört alkotva letelepedtek. A komoly arcocskák hirtelen kiderültek, előkerült az étel s volt zsivaj, vidám kacaj s ártatlan csiripelés. Fülöp végtelen szeretettel méregette őket, jól esett egészséges étvágyuk s maga biztatta őket: egyetek, gyermekeim, legyetek vidámak, mert boldog vagyok, ha így látlak benneteket. Közkedveltségnek örvendett is ez a nagy gyermekbarát, a fiatalság atyját tisztelte benne, a szülők pedig gyermekeik legnagyobb jótevőjét.

Ismerte úgyszólván egész Róma ifjúságát. Valamennyi felett úgy őrködött, mint a jó Pásztor báránykáira. Ha valamelyikük több napon át nem jelentkezett, már nyugtalankodott, hogy hol van, mi baja? Ha redőzve látta kis homlokát, máris vigasztalta: légy, fiam, vidám és ne szomorú! Általában nem szerette a kesernyésséget s a rosszkedvű-

séget, mert ez kerékkötője az előrehaladásnak. Sokszor intette őket, hogy el ne hagyják magukat, de viszont a durva tréfáknak se hódoljanak, mert mindkét eset nemcsak képtelenné teszi az embert az isteni kegyelem gyarapítására, hanem a már nehezen megszerzettet is kiöli a szívből.

A semmittevés az ördög párnája, ezért ettől is óvta őket. Valamivel állandóan foglalkoztatta őket. Ha már a lelkiekben és szellemiekben kifáradtak, akkor jött egy kis testgyakorlás vagy más fizikai munka. Különösen sokat kertészkedett velük, hiszen a pompázó virágok s az ő üde fiatalságuk oly sok hasonlóságot és megegyezést mutattak. Kapáltak, gyomláltak, saraboltak s öntöztek Fülöp virágoskertjében, akárcsak ő azok lelkének virágágyain. Meg is látszott kezemunkája, mert öröm volt ezeket a fegyelmezett kis „filipiánereket" nézni akár a játszótereken, akár pedig az Isten házában. Mindkét helyen rózsákra gyúlt arcuk s ragyogóra szemük, mert Isten volt velük.

Gyermekeit elkísérte mindenüvé. Szerette őket piros-pozsgás egészségükben, de nem hagyta el sorvasztó betegségükben sem, sőt ha Isten úgy rendelte, halálos ágyuknál is őrt állt. Lelki gyermekei közül nem egy az ő szent karjai közt lehelte ki hófehér lelkét. Mint az őrangyal, úgy állott a haldoklónál s vigyázott, hogy útja e siralomvölgyből egyenesen az Istenhez vezessen az égbe. Sokaknak törölte le homlokáról a halál hideg verejtékét. Ahol ő volt, ott eltünt a sátán, el a félelem s helyét az alázat s a megnyugvás foglalta el. Pedig sokszor erős harcot indított a sátán, hogy a szegény haldoklót a végső penitenciátlansággal a kárhozat sötét éjszakájába taszítsa.

Különösen heves támadást intézett szentünk

egyik hűséges tanítványa, a muzsikális lelkű Sebestyén ellen. A legélesebb fegyverét felajzotta ellene, úgy hogy kétségbeesésében már így sikoltott fel: ó, én szerencsétlen, bárcsak sohase születtem volna meg! Az örök üdvösségnek még a reményét is elvesztettem s martaléka lettem a pokolnak. Környezete hiába csitította és vigasztalta, nem használt. Plébánosa hasonlókép nem ment vele semmire. Itt csak Isten különös kegyelme segíthetett. Végre megadatott ez is Fülöp által. Épen jókor jött. Az egész ház tele volt vigasztalansággal és keserves sírással. Fülöp odalépett a lázas beteghez s megsimogatva tüzes homlokát, szelíden kérdezte: no, mi történt? De nem várta be a feleletet, hanem tovább folytatta: bízzál fiam s ne essél kétségbe! Szavai oly erővel hatottak, miként az Úr Jézusé a kafarnaumi inaszakadtnál.

A beteg tágranyilt szemekkel hálálkodott: Fülöp száműzte a gonoszokat, a gonosz lelkek elmenekültek! Ó, Fülöp csodálatos ereje! Éljen Krisztus! Éljen Fülöp, aki megszabadította lelkemet a poklok poklától. Ezután égre emelve tekintetét, még néhányszor segítségül hívta Jézus szent nevét s lelke diadalmasan hagyta itt e földet 1561 szeptember 28-án.

Az ember leghatalmasabb ellensége a sátán, de Róma haldoklója nála is erősebb védelmezőt talált szentünkben. Ma égi közbejárásával segít bennünket, akkor pedig földi imájával eszközölte ki a végső győzelmet. Példa rá az ő rajongásig szeretett gyóntatóatyja, Rosa Persián. Halálos ágyán szintén megkísértette a poklok fejedelme, hogy kétségbe döntse s a pokolnak megnyerje. Szegény beteg hiába vetette magára a kereszteket, a „fekete kutya", mintahogy ő nevezte, csak annál jobban

morgott és villogott. Szerencsére, ekkor toppant be lelki gyermeke. Amint észrevette, lázas izgalommal kiáltott feléje: szent Fülöp, könyörögj érettem! Nagyon kérlek, űzd el ezt a dühös fekete kutyát, amely széjjel akar tépni! Fülöp a körülállókkal térdre hullott, elimádkoztak a betegért egy Miatyánkot és Üdvözlégyet, mire a beteg örömmel újságolta: hála Isten, siet a kutya, menekül a kutya. Majd szentelt vízzel meghintette s a haldokló lelke megbékülve repült a szentek világába.

Küzdelmes volt Ricci bíboros szolgájának, Tana Gábornak is a haláltusája. Derék szolga volt, aki teljes szívvel szerette Istenét, hűséges lélekkel szolgálta nemcsak égi, hanem földi urát is. Ezért gyűlölték az alvilág fekete fejedelmei s megkezdték ellene az utolsó, de leghevesebb támadást. Fülöp bátorította, hogy ne féljen. Ma — úgymond — érted mutatom be szentmisémet. De tégy valamit te is. Add nekem akaratodat, hogy azt az offertoriumkor felajánlhassam az Istennek. Így ha majd hív téged, az ördög pedig visszatart, azt felelhesd neki: nincs nekem már saját akaratom, átadtam Krisztusnak! Így is lőn. A sátán bármennyire is erőlködött, kudarcot vallott, mert nem Gáborral, hanem Krisztussal találta magát szemben. S a hűséges szolga örömmel mehetett Ura országába.

Nagyon felaprozódnék fejezetünk, ha tovább részleteznők Fülöp szent Mihály arkangyali szerepét a halálos ágyaknál. Csupán megemlítjük, hogy Gigli Miklós, Marmitta Jakab, Mazzei Károly stb. szintén neki köszönhették, hogy megszabadultak a gonosztól s lelkük veszély nélkül léphette át az örök élet küszöbét.

A sátán tehát, mint a fentiekből kiviláglik, a legerősebb küzdelmet a halála előtt vívja az ember-

rel. Nagy jól tudja, hogy ez az utolsó, de döntő ütközet, ezért is folyik oly heves erővel. Ezt persze előkészíti kisebb-nagyobb csatározásokkal az életben. Az Úr ugyanis nem kötötte meg teljesen gonosz hatalmát, így hát száguld, mint a tüzes paripa s útjában kegyetlenül pusztít mindenkit. Megoldhatatlannak látszó lelki problémákat vet fel, melyek ellen hiábavalónak tünteti fel a küzdelmet. Mindent a kétségbeesés sötét színeivel rajzol. Máskor még élénk világítással csábít a bűn útjára, magához rántja fantáziánk gyeplőit s zabolátlanul hajt a tiltott dülőkre. Százféle alakban ólálkodik utánunk. Majd mint félelmes rém, majd pedig mint hazug hizelgő közeledik felénk. Soha sincs nyugta. Mindig munkában van. Ma ép úgy, mint volt szent Fülöp korában. Akkor is sokan kérték az ő segítségét s nem csalatkoztak benne. Jézus nevével száműzte a sátánt. Ma szintúgy azt mondja a megkísértetteknek: nézzetek a keresztre s hívjátok segítségül Jézus nevét!

E szent név volt minden ereje és hatalma, reménye és vigasza, mellyel másokat is vidámmá és gazdaggá tudott tenni. Bár szűkölködött a földiekben, de bővelkedett az égiekben, melyek megadták a mindennapi kenyerét, sőt ennél valamivel többet is, amit azután a szegényeknek osztott szét. Úgy látszik csak önmaga szegénye volt, mások részére mindig gazdag. Mint a mi Árpád-házi rózsás szentünk, Erzsébet, ő is gyakran felkereste a szűkölködőket pénzzel, élelemmel és ruhával. Hogy hol vette? A jó Isten adta neki, a fenti szentséges név halmozta el vele.

Jóságos szíve megesett mindenkin, alamizsna nélkül nem bocsátott el senkit, aki hozzá folyamodott. Sőt erre nem is várt. Gyakran ő maga kereste

fel azokat az előkelő koldusokat, kiknek önérzete nem bírta a kéregetést. Egyik nemes származású öreg urat éjjel lepte meg, hogy segítsen nyomorán. Ekkor történt meg vele, hogy a sötétben mély árokba bukott, honnan őrzőangyala húzta ki. Segélye néha nagyon is jelentékeny összeget tett ki. Így pl. a teljesen elszegényedett Animuccia János unokahugait egyszerre 600 tallérral segítette. A Cartona- és a Miniatore-család szintén csak hálával gondolhatott rá. Valamikor mindakettő jobb napokat látott. Nevük ősrégi csengése, férjeik előkelő állása biztos jelent nyujtott. Ám egy nem számított órában beköszöntött hozzájuk a halál s a hatgyermekes apákat kiméletlenül lekaszabolta. A kényelmes jelent okvetlenül a bizonytalan jövő követte volna, ha Fülöp pártfogásába nem veszi a két árva családot. Éveken át tartotta őket. A gyermekeket tisztességgel felnevelte s megérte még azt a szerencsét, hogy az egyik Cartona-leányt férjhez adhatta, a másik Miniatoret pedig mint apácát, Istennek ajándékozhatta.

Ha statisztikát lehetne összeállítani azokról a kisebb-nagyobb adományokról, amiket életén keresztül kiosztott, úgy a XVI. század e gazdag szegénye előtt nagyon megszégyenülhetnének korunk milliárdos, szegény gazdagai. Rómában nem akadt oly sorsüldözött, aki az ő áldott jobbját ne ismerte volna. Életében a test és a lélek atyjának nevezték, halála után pedig azt mondogatták róla: nem születik ismét ember a világon, aki oly adakozó legyen, mint volt Fülöp. Méltán hívta őt Bellarmin bíboros: második alamizsnás szent Jánosnak.

Így vetette el lelke nagy szeretetét, hogy egykor learathassa szép termését az égben. A kalászérés már itt is mutatkozott, mert a széthintett mag ki-

hajtott az emberi szívekben. A szeretetből hála fakadt. Kinyilt ez az alsóbb néposztályúakban épen úgy, mint az előkelő patriciusokban. Pápák és királyok, bíborosok és hercegek, püspökök és nemesek mind hódoltak előtte. Az embert szerették, a nagyot tisztelték s a szentet csodálták benne.

Már IV. Pál (1555—1559) pápa is barátságába fogadta. Gyakran kérte imádságát s nem egyszer bocsánatát, hogy nagy elfoglaltsága miatt nem bírja meglátogatni. Hasonlókép kell nyilatkoznunk IV. Piusról is, aki annyira szerette, hogy meghalni sem tudott jelenléte nélkül. V. Pius is úgy beszélt róla, mint akinek Róma közönsége a legtöbbet köszönhetett. Elismerése jeléül gyapjas selyemcipőjét ajándékozta neki. Gyakran volt együtt XIII. Gergellyel is, aki legtitkosabb ügyeibe is beavatta. V. Sixtus bámulattal adózott páratlan életszentsége előtt. XIV. Gergely (1590—1591) barátságos szeretetét a következő kis ezipód világítja meg. Amikor pápa lett, a papság eléje járult tisztelegni. A többieket követve Fülöp is ment a szokásos csókra. Ám mi történt? A Szentatya leszállt trónusáról, átölelte, mi közben ezeket mondta: ha én téged méltóságban, úgy te engem szentségben mulsz felül s többször megcsókolta kezét. Fülöp majd kővé meredt, de a szeretet e megnyilatkozása ellen hiába tiltakozott. VIII. Kelemen szintén nagyra becsülte. Környezetének gyakran mondogatta: ez az atya valóságos szent s eljön az idő, amikor ünnepélyesen is a szentek közé iktatják.

De nemcsak kora pápái barátkoztak vele, hanem a világ legelőkelőbb társulatának, a bíborosi kollégiumnak a tagjai is. Amilyen érdekes, époly találó jellemzését találjuk náluk. Valerius Ágoston veronai bíboros-püspök keresztény Sokratesnek ne-

vezte. Valóban annak kell őt — úgymond — nevez-nünk, mert a világ minden dolgát megveti, kiméletlen ellensége a bűnöknek s fáradhatatlan munkása az erényeknek; tanítja az egyszerűséget, megteremti a fegyelmet s hirdeti az alázatosságot nemcsak szóval, de példával is. Szívét a legnagyobb szeretetettel tárja fel mindenkinek, elnézi mások gyarlóságát, tanítja tudatlanságát, megfeddi bűnösségét és segíti javulását. S bár próbára teszik ez erénygyakorlatok, vidámságát mégis állandóan megőrzi. Paleotti Gábor bonni érsek nemes fához hasonlította, aki erényeinek gyümölcseit gazdagon osztogatta az emberek közt. Lemondott minden földi jóról s csak a menny dicsőségét kereste. Nem szédítette el a pápák és bíborosok bizalma és tisztelete, mert bölcseségét és jámborságát, szerénységét s vidámságát egy pillanatra sem vesztette el.

Ugyanily szeretettel övezték többi barátai is: Cusani Ágoston, Borromei Frigyes és Károly, Paravicius és Bandini Octavius, Taurisi Ferenc, Pamphili Jeremos, Madruci Lajos, Bonelli Mihály, Medici Sándor, Caesius Donat, Sirletti Vilmos, Carrafa és Sanctori Antal. A szerzetescsaládok szintén rajongásig szerették. Különösen a dominikánusok és kapucinusok versenyeztek érte. Boldogok voltak, amikor körükbe érkezett. Lelki gyermekei pedig már életében a szentek aureoláját helyezték a fejére. Angyalnak, prófétának, második Mózesnek, a XVI. század szent Páljának nevezték. Gyakran így köszöntötték: szent Fülöp, könyörögj érettünk. Navarrai Márton egyszer szentgyakorlatot végzett az oratóriumban. Mikor az atyáktól elbúcsúzott, bizonyos szent irígységgel mondotta: ó, boldogok vagytok, mert ilyen emberetek van, akitől csak dícséretes és szent dolgok erednek.

Valóban így volt. Ezért szerette mindenki, mert mindenkinek atyja vagy testvére volt kor és rangkülönbség nélkül. Cellája 40 esztendőn át az emberek valóságos zarándokhelye volt. Külön fogadóórát nem tartott, hisz ajtaja korán és későn mindenki előtt nyitva állt. Szívesen ment hozzá, akinek testi vagy lelki baja volt. Benne megértőre talált. Az apostol szavaival: örülni tudott az örvendezőkkel és sírni a sírókkal. (Rom. 12. 15.) Áldották is a napot, amelyen megadatott nekik e nagy embert s még nagyobb szentet megismerni.

A tisztaság angyala.

Fülöp lebilincselő egyénisége sok embert vonzott magához. Százan és ezren keresték fel, mert benne a tökéletes ember ideálját szemlélhették, akitől mindig csak nemesülni lehetett. Emberi alakja erkölcsileg olyan volt, mint a legművészibb szobor, melyen különöskép meglátszott az Isten keze. Csupa arány, összhang és semmi zavaró vonás. Tiszta lelke ragyogóan verődött ki rajta. Szeme az angyali ártatlanságnak és szelídségnek volt utánozhatatlanul csillogó tükre. Hiába akarták kora legjelesebb festői vászonra vetíteni, nem sikerült. Oda csak az ő egyéniségének eleven vászna volt jó. A déli nappal nem lehet hosszan szembe nézni, mert sugarai vakítóan tűznek, épígy Fülöp szemébe sem lehetett sokáig gyönyörködni, mert kiáradó fénye lenyügözte az embert. Méltán mondották róla, hogy olyan, mint az angyaloké.

Élete szeplőtelenül tiszta volt s ez őrizte meg fiatalos kedélyvilágát, sőt még testi rugékonyságát a késői öregkorban is. Közelsége a narancsligetek, a

pálmaerdők s a virágoskertek jóillatát árasztotta. Kegyelmi gazdagsága testéből a Szentírás kellemes illatú nárdusát termelte ki. (Ének 1. 11.) Erről egyértelműleg tanuskodtak Lamberti János, a szent Péter-bazilika akkori beneficiatusa s Aragona Fabricius mantuai nemes, akik gyakran érintkeztek vele, mint lelki atyjukkal. S hogy ezt szűzi élete eredményezte, azt viszont lelki atyja, Rosa Persián s ennek halála után Baronius bizonyította. Ez utóbbinak közvetlen halála előtt sírva mondotta, hogy a jó Isten mennyi kegyelemmel halmozta el. Kizárólag neki köszönheti, hogy szűzi tisztaságát is sértetlenül megőrizhette mindvégig. Ezt a tényt a szent szertartások kongregációja is elfogadta s mint jelentős tényt emelte ki szenttéavatásánál.

Valóban a szent keresztségben kapott kegyelmi köntöst hófehéren őrizte meg élete végéig. Öt érzékét állandóan féken tartotta. Még saját testére sem mert födetlenül rátekinteni. Ajkát sohasem hagyta el kétértelmű vagy pláne tisztátalan szó, mert tudta, hogy a tisztátalanság az ember legélesebb kardja, mely holtbiztosan kaszabolja a lelket a kárhozat tüzébe. Rengeteget gyóntatott életében, de nőket soha rács nélkül. Egyik gyónó leánya, aki elismert szépség volt egész Rómában, esküvel bizonyította, hogy harminc éven át gyónt Fülöpnél, de tekintetük ezen idő alatt egyetlen egyszer sem találkozott.

Egész idegzete valami angyali módon kifinomodott. Már messziről megérezte a tisztátalanság bűnének bomlasztó hatását. Ha az utcán véletlenül találkozott ilyen szerencsétlennel, önkénytelenül is az orrához kapott, annyira megcsapta annak kellemetlen szaga. Fájdalmas szomorúsággal adta értésére: Fiam, orrommal érzem csunya bűneidet!

Szerinte ennek a vételknek oly borzasztó a bűze, hogy a világon semmivel sem hasonlítható össze.

A gonosz lélek persze őt sem kímélte meg az ilynemű kísértésektől. Még fiatal korában történt, hogy az egyik éjszakát barátja lakásán kellett volna eltöltenie. Kapóra jött ez egy csinos külsejű, de romlott belsejű nőnek. Éjjel belopódzott Fülöp hálójába s nőségének minden ingerlő csábjával ostromolta. Odakínálta bűnös szerelmét s még bűnösebb cselekvési vágyát. Szentünk azonban mély undorral fordult el tőle, fogta magát s ott hagyta éjjeli nyugalmát, barátja vendéglátását, mert ily veszélyben egy percig sem akart megmaradni. Pap korában szintén előfordult vele hasonló eset. Ekkor meg egy Cezarea nevű rossz nő erősködött nagyon, hogy tilosba tudja csalni. Halálos betegséget színlelt s magához kérette a végső szentségek kiszolgáltatásának ürügye alatt. Bűnös tréfája azonban nem sikerült. Fülöp elment, hisz azt hitte, hogy lélekmentésről van szó, azonban alighogy belépett az erkölcsileg megfertőzött légkörbe, rögtön átlátott a szitán. A nő ugyanis oly szemérmetlenül s hiányos öltözékben fogadta, hogy menten sarkonfordult s otthagyta a feslett csábítót.

Ilyen eset kisebb-nagyobb változattal többször is megismétlődött, de mindig győzött, mert felhasználta azokat az eszközöket, melyekkel a pillanatnyi élvezettel ölő mérget hatástalanítani lehet. Ezáltal érzékei teljesen immunizálódtak még e bűn leheletétől is. Hétköznapi hasonlattal élve, olyan volt, mint egy tuskó. Nem reagált semmiféle ilynemű hatásokra. Galloni szerint Isten kegyelméből itt élt e világban, de inkább angyali, mint emberi módon.

Egyénisége élő tiltakozása s biztosan ölő széruma volt e bűnnek. Elég volt egyetlen szava, szú-

rós tekintete s a tisztátalanság ördöge menekült, amerre látott. Fucci Antal castellói orvos már azon a ponton volt, hogy abbahagyja praxisát, oly mérhetetlen kísértésnek volt kitéve női betegeinél. Fülöp ezt ellenezte. Tanácsára tovább is gyógyított férfiakat s nőket egyaránt. De csodálatos, e találkozás óta semmiféle ingert nem érzett, ha még oly vonzó és izgató is volt betege. Egy fiatal özvegyasszony szintén sokat panaszkodott hasonló okból. Gyóntatója mindent megpróbált, de sikertelenül. Végül szentünkhöz küldte, aki nagyon egyszerű és humoros tanáccsal szolgált. Ha még egyszer kísért a csábító sátán — úgymond — fenyegesd meg: megállj csak, majd bevádollak annál a sötét fejű Fülöpnél. Az asszony élt e különös tanáccsal és használt neki. A sátán ugyanis Fülöp szent neve hallattára úgy menekült, mint a szentelt víz láttára.

De nemcsak egyes esetekben szolgált tanáccsal, hanem általános szabályokat is állított fel a tisztaság erényének megőrzésére. Ezek közül egyesek mindenkire, mások pedig csak meghatározott korú és állású egyénekre vonatkoztak. A legbiztosabb óvszernek az alázatosságot mondotta. Ezt mindenkinek ajánlotta, mert helyesen szabályozza az önbizalmat s nem engedi Isten fölé kerekedni. Olyan, mint az őrálló katona, fegyveresen áll őrt, távoltartja a salakos elemeket, nehogy kikezdjék e legértékesebb lelki kincset. Az alázatosságot persze nem természetes erejével termeli ki az ember, hanem Isten kegyelmével. Csak ez utóbbira szabad hagyatkoznunk, az előbbire kevésbbé, mert különben $2 \times 2 = 4$ bizonysággal elesünk. Ezt igazolja a sexualisták szomorú statisztikája.

A második fontos segédeszközt a gyónás őszinteségében látta. Ezt más lelki problémánál is hang-

súlyozta. Lelkünket nem szabad beháncsolnunk gyóntatónk előtt, hanem teljes világítással rá kell mutatnunk, különösen e gennyes sebekre, hogy tisztán lássa lényegét, eredetét s megfelelő gyógyszerekről gondoskodhassék.

A kísértések idején cseppet sem szabad haboznunk, még kevésbbé engednünk, hanem tüstént Isten segítségéért kell folyamodnunk, aki nem hagyja magukra a Benne bízókat.

Egyik gyónó gyermeke fiatal korában bűnös barátságban élt egy nővel. Később az isteni sugallat jó útra térítette s már szépen haladt előre. Mikor már azt hitte, hogy elég erős, felkereste bűnös barátnőjét, hogy őt is megtérítse. Azonban mi történt? A nő nem tért meg, de az ifjú elesett. Fülöp ebből azt a gyakorlati tanulságot vonta le, amit már a többi szent is hangsúlyozott, hogy a bűnveszélyeket kerülni kell, mert, aki keresi azokat, el is vész az bennük.

Ezeken kívül óva intette tanítványait mindattól, ami az érzékeket csiklandozza. Az ilyenek legtöbbször a szeretet tógájában jelentkeznek, de fokról-fokra vedlenek s egyszer csak a bűn palástja van rajtuk s ebben áldoznak bujaságuk sápasztó oltárán.

A fiatalabb kor ennek a legmelegebb ágya, azért különösképp őrködött az ifjúság felett. Tanuságát adta már előző fejezetünkben is. Most öt pontot sorolt fel, melynek betartásával legbiztosabban védekezhetik e mérgező kór ellen: 1. kerülni kell a rossz társaságot; 2. a testet nem szabad becézni, hanem inkább sanyargatni; 3. kerülni kell a semmittevést s szeretni a folytonos foglalkozást; 4. az imádság s végül 5. a gyakori szentgyónás, áldozás a legbiztosabb ellenszere ennek a lelket romboló, testet fonnyasztó hatalmas ellenségnek.

P. Ancina Juvenált előljárói hosszabb misszióra küldték Nápolyba. A tapasztalatlan levita, úgy látszik, nem tudta, mihez tartsa magát a gyóntatásban a VI. parancsot illetőleg. Ezért levélben Fülöphöz fordult s tanácsot kért tőle. Szentünk ugyancsak levélben felelt, melynek egyes részletei tanulságosak nemcsak Juvenál, hanem minden gyóntató számára. Mindenekelőtt — hangzott a levél — nem szabad aggályosnak lenni. Gondold meg, hogy amit a gyóntatószékben hallasz, ugyanazt más lelkiatyának is elmondják. Egyforma érdeklődéssel hallgasd a bűnösök különböző osztályait. Nők és férfiak egyaránt szerető lelkiatyát leljenek benned. Ne légy kíváncsi többre, mint amennyi okvetlen szükséges a bűn tisztánlátására. Ne feszegess olyan részleteket, melyek nem szükségesek. Egyetlen szempont vezessen: használni a bűnbánó lelkeknek. Arról sem szabad megfeledkezni, hogy a gyóntató mellett állandóan ott őrködik az Úr Jézus s a legkényesebb kérdésben is útmutatást ad, csak bizalommal kell hozzá fordulni. Levele végén még megemlíti, hogy a gyóntató ne igen forduljon meg lelki leányai lakásán és soha egyedül, mert ez mindig bizonyos bűnveszélyt rejt magában.

Ezen eszközöket ajánlotta másoknak s élt velük önmaga is. El is érte, hogy élete olyan tiszta volt, mint a harmatos rózsa a csendes május reggelén. Illatozott, színt adott, gyönyört nyujtott mindazoknak, kik feléje közeledtek.

Az önmegtagadás hőse.

Fülöp szent akart lenni s azzá is lett. Ez az ő nagyakarásának eredménye. A kezdő- és a végpont között nagy utat kellett megtennie. A szikes és szö-

ges talaj nem egyszer vérezte fel lábát és sajtolt ki belőle véres verejtéket. Mint minden embernél, nála is fellázadt a test a lélek ellen. Nem tetszett, hogy szolgaságra van kárhoztatva. A viszonyt megfordítva szerette volna. Ámde Fülöp tudta, hogy a magasságok felé irányuló célját csak úgy érheti el, ha a lélek lesz az úr, a test pedig a szolga. Ezért ápolta az előbbit s nem kímélte az utóbbit.

Testétől megvont mindent, ami kényelemre, vagy pláne elpuhulásra: a bűn melegágyára vezethetett volna. Szent Benedek nagy elve: „imádkozzál és dolgozzál" volt mindennapi programmja. A régi szerzetesek kisigényűségét követte még az evésben és ivásban is. Nem idegenkedett a bőjttől, hanem, mint a tökéletesedés egyik eszközét szerette a maga ősegyházi szigorúságában. Azt lehet mondani: egész élete violaszínű, bűnbánatos nagybőjt volt, melyben imával, kenyéren és vizen készült halálának napjára s benne lelkének húsvéti boldog feltámadására.

Nem volt kedvenc étele, vagy ha igen, akkor az a darab száraz kenyér, melyet zsebében hordott, hogy egyik részét reggel, a másikat pedig este fogyassza el. Néhány korty hideg víz s ezzel be is fejezte legtöbbször napi táplálkozását. A nagyobb munka idején az ő szervezete is többet kívánt. Ilyenkor egy kis főzelékkel, gyümölccsel, tojással vagy sajttal csillapította éhségét. Társainak sehogy sem tetszett kisétkűsége. Gyakran nógatták, hogy táplálkozzék jobban, de ő tréfásan ütötte el a kedves gondosságot. Azért táplálkozom gyengébben — szokta felelni —, mert nem akarok oly kövér lenni, mint Scarlatti Ferenc barátom, akinek tekintélyes korpulenciája közismert volt Rómában.

A húshoz csak kivételes alkalommal nyult, amikor ezt a szeretet törvénye vagy az orvosi parancs

előírta. Ez utóbbinál már keresett kibúvót. Felpanaszolta, hogy megterheli gyomrát s így még betegebb lesz. A bornak szintén nem volt barátja. Ha már mindenképen innia kellett, oly nagymértékben vegyítette vízzel, hogy teljesen elvesztette bor jellegét. Társai csak nem hagyták nyugton önkéntes bőjtjeiért, de ő mindig kész volt a felelettel. Kedves mosollyal szokta mondani: bocsássatok meg, ma elfelejtettem enni vagy inni. Utolsó betegségében, amikor a halál már öles léptekkel közeledett feléje, szinte erőltették, hogy reggelizzék. Reggeliztem — úgymond a nagy beteg — t. i. Krisztus szent testét és vérét a szentáldozásnál. Orvosai csodálkoztak rajta leginkább. Ki is jelentették, hogy ily gyér táplálék mellett a természet törvényei szerint már rég elpusztult volna, ha az Úr Jézus csodálatosan nem táplálta volna testét is a legméltóságosabb Oltáriszentségben.

Szobáját, ruháját szintén az igazi krisztusi egyszerűség és szigorúság jellemezte. Nem volt ott fény, sem pompa. Sokan ridegnek és pusztának tartották, ő maga hangulatosnak és lakályosnak. Azzá tette az ő derűs lelke s a nemes egyszerűség és tisztaság, ami ott uralkodott. Szent Bernát szavait szokta ismételni: a szegénység mindig tetszik nekem, de a piszkosság sohasem. A „divat" fogalma hiányzott szótárából. Reverendája nem suhogó selyemből, sem drága szövetből készült, hanem közönséges gyapotból. Felöltője szintén. Többi ruhadarabja ugyancsak ezt a nemes egyszerűséget, szegénységet és tisztaságot mutatták. Mikor társai kérve-kérték, hogy enyhítsen valamit szigorán, szent komolysággal válaszolta: a mennyország nem az elpuhultak számára készült.

Földi kincsek után sem vágyódott. Nem tett sze-

génységi fogadalmat, mégis oly szegényen élt, mint a legszigorúbb fogadalmas szerzetes, Grazini Simon firenzei polgár egyszer megemlítette, hogy jó volna, ha utána nézne az Arnó-völgyben fekvő ős-néri birtoknak, mert különben ebek harmincadjára kerül, lassankint illetéktelen személyek teszik rá kezüket. Fülöp nem törődött vele, csak a nincstelenek jó célra használják s imádkozzanak a volt tulajdonosért. S mikor továbbra is háborgatta e kérdéssel, ezzel hárította el magától: nem akarok már hallani róla, hisz nincs szükségem rá. Még szülői örökségrészéről is lemondott nővérei javára. Édesatyja ugyanis halála előtt akként rendelkezett, hogy az egész firenzei vagyon osztatlanul reá szálljon s majd csak az ő halála után örököljék nővérei, Erzsébet és Katalin, illetve ezek családtagjai. Fülöp azonban édesapja jóakaratát még jobbra változtatta. Erzsébet kissé neheztelt is ezért, de megnyugtatta, hogy nem sértette meg vele a nagy halott iránti kegyeletet, amennyiben ő egy másik örökségre vetette szemét, mely ennél jóval értékesebb s ez a mennyország. Nővére belenyugodott, hisz öccse mindig okosan és bölcsen szokott cselekedni.

Szigorú őre volt tehát önmagának, de jóságos atyja övéinek. A szigorú mérték itt már megtágult s előtérbe jutott a mindent megértő szeretet. Ifjú rendjének fiatal hajtásait úgy féltette és ápolta, mint a gondos anya az ő kisded gyermekeit. Persze azért nem szabad ezt az elkényeztetés fogalmával egyenlősítenünk. Erre nem volt kapható. Társainak kiismerte erőpróbáit s ezekhez alkalmaztatta aszkézisüket. Isten előtt a legkedvesebb önmegtagadásnak a szabályok pontos betartását mondotta. Helytelenítette a kilengést akár jobbra, akár balra. Nem szerette tehát, ha fiai többre vállalkoztak, mint

amennyit a szabályok megengedtek vagy erejük elbírt. A túlbuzgóságba néha belekontárkodik a sátán is. Felcsigázza az ember képzelőerejét, újabb és újabb ösztönzéseket ad s mikor súlyos terhével fáradtan eljut a félútig, kinevetve otthagyja s szemébe kacagja tehetetlenségét s erejének hiábavalóságát. Ezért mondotta Fülöp: mindent mértékkel s a szent szabályok értelmében s akkor nem tévedünk! Ő maga alig aludt naponta többet, mint 4—5 órát. Ezt is imamegszakításokkal. Reggel elsőnek kelt, este utolsónak pihent el. Ő kibírta, de mint rendfőnök nem engedte, hogy alattvalói szolgailag átkópiázzák magukra, mert ami megfelel az egyiknek, az nem biztos, hogy a másiknak is. S e mondásában mélyértelmű bölcseség rejlik.

Rendtársainak megadott mindent, amire szükségük volt, de ezenfelül egy jottányit sem. Nem akarta a felesleggel a bírvágyat nevelni. Ennek elfajulását nagyon ostorozta, mert a kapzsiságot a legundokabb bűnök egyikének tartotta. Az ifjú őrizkedjék a testiség, az öreg pedig a kapzsiság vágyától s akkor mind a kettő üdvözül — volt a szavajárása. Egyszer megkérdezte Calvelli Egyed laikus testvért, vajjon szívesen venné-e, ha hirtelen meggazdagodnék? Nem én — volt a válasz —, nem vágyódom utána. No, ha így van — viszonozta Fülöp —, akkor azt kívánom, hogy mi együtt menjünk be a mennyországba. S ez be is fog következni, de csak azon feltétel alatt, ha szívedben sohasem táplálsz vágyat a kapzsiság után.

Ezt a földtől mentes világnézetet szinte belenevelte kongregációjába. Szentül hitte, hogy csak az tud szívvel-lélekkel Istennek szolgálni, aki teljesen szakított a földi bírvággyal. Kissé nehéz, de nem lehetetlen. Ezt példázza a következő eset: Az

evangéliumi gazdag ifjúhoz hasonlóan, egyszer hozzá is ellátogatott egy gazdag joghallgató: Zazzarra Ferenc. Miként az Úr Jézus, ő is szelíden fogadta. Érdeklődött tanulmányai felől, dicsérte szorgalmát s nagy jövőt, hírnevet, dicsőséget s gazdagságot jósolt neki. Az ambiciózus ifjú nagyon megörült a dicséretnek s lelkében még jobban kirajzolódtak a fényes jövő gazdag körvonalai. Ekkor azonban Fülöp közelebb lépett hozzá, átölelte, majd halkan fülébe súgta: És azután mi lesz? És azután mi lesz?... Ez kissé megzavarta gondolatvilágát, sőt láthatólag el is szomorította. Szeretett volna ettől az „és aztán"-tól szabadulni, de nem bírt. Nappal jártában, éjjel álmában csak ez zsongott a fülében: és azután mi lesz? Tanulmányai után ügyvéd, azután híres ember, majd utána gazdag családfő és aztán... azután e rövid élet után meghal és azután eljön a nagy számadás a jó Istennel.

Ez a gondolat jéghidegen futott rajta végig, összerázkódott pár pillanatra, de csakhamar felocsudott. Elkezdett elmélkedni az „és aztán"-okról. Párhuzamot vont az örök mennyei s a kurta gazdag földi élet közt. Szemei valami csodálatos módon megnyiltak, kezdett tisztán látni. Úgy látta, hogy ott túl csupa derű, fény és harmónia fog honolni, míg itt valóban siralomvölgyben vagyunk, ahol még a gazdagság is csak árnnyal, fekete foltokkal, sötét gondokkal váltakozik. Bánata most hirtelen örömre gyult ki. Lemondott a színesen kifestett jövőről. nem lett ügyvéd, sem nábob, hanem alázatos oratóriánus, aki nevét az örök élet könyvében tette híressé és gazdaggá.

Zazzarra könnyen lemondott a hírnévről és kincsről, hiszen csak ábrándvilágában élt s a bizonytalan jövő választotta el. De nehezen megy azoknál, aki-

ket úgy körülszíjazott, hogy hideg csengésében meleget éreznek, színtelen festésében fényt látnak, rozsdamarásában örök életet s nem a pusztulást. Valóban a kapzsiság megfosztja a lelket a józan ítéletétől. Méltán nevezte el Fülöp a lélek igazi pestisének, mely a legnehezebben gyógyítható. Még a bujaság is könnyebben. Az Istennek minden bűn visszatetszik, de főleg e kettő. Szünet nélkül kell tehát kérnünk, hogy egyiknek se essünk áldozatul. Szodoma megmentésére tíz tisztalelkű ember is elég lett volna. Fülöp is ugyanennyit kivánt s mint mondá, megtéríti velük a világot, csak a bujaságtól és kapzsiságtól mentesek legyenek.

Kegyetlenül ostorozta a földi kincsek bűnös hajhászását, mert ezek testi kényelemre s lelki ellankadásra vezetnek. Már pedig a bölcs azt keresi, amik felülről valók (Koloss. 3. 2.), nem pedig, amik az embert leláncolt Prometheus gyanánt földhöz kötik. A keresztény ember útjelzője az ég felé mutat s ide csak lemondás és önmegtagadás árán lehet eljutni. Igy tett szent Fülöp is.

Az alázatos bíborosjelölt.

Amint nem volt barátja a földi kincseknek épúgy a rangnak, a méltóságnak sem. Nem kereste a nagyok barátságát s mégis pápák, bíborosok s hercegek ajándékozták meg vele. Mások iparkodtak volna ezt az előnyös helyzetet minél jobban kihasználni. Ő nem. S mégis ennek ellenére díszes egyházi méltóságokkal akarták megjutalmazni kiváló érdemeiért. Már XIII. Gergely ki akarta nevezni a szent Péter-bazilika kanonokjává, de nem fogadta el. Tréfásan azzal hárította el, hogy nem

ért hozzá, hogyan kell a kanonoki muzzetumot viselni. Valóban a jó Istenért dolgozott s nem földi elismerésekért. Ezzel cáfolatát adta ama vád alaptalanságának is, mellyel korábban meghurcolták, mintha csak azért munkálkodna, hogy földi dicsőséget arasson.

Alázatos lelke megnyerte XIV. Gergely nagyrabecsülését is, aki a világ legdíszesebb testületébe, a bíborosi kollégiumba akarta beválasztani. Alig hogy megkoronázták, magához hivatta s a jelenlevők előtt átölelve saját bíborosi biretumát tette fejére a következő szavak kíséretében: bíbornoki méltóságra emelünk! Szentünket annyira meglepte e nem várt jelenet, hogy szóhoz sem tudott jutni. Minden gondolata összekuszálódott s anélkül, hogy igent vagy nemet mondott volna, elbúcsúzott a Szentatyától s hazatért.

Otthon kezdte rendezgetni gondolatait. Összehasonlította saját kicsiségét a nagyszerű méltósággal, egyszerű fekete reverendáját a ragyogó bíborszínnel s úgy találta, hogy nem méltó rá. Most már kész felelettel várta a pápai követet. Megérkezett. Jött a bíborkalappal s a kinevezési okmánnyal. Szép volt mindkettő, de Fülöpöt nem tudta elkápráztatni. Szerényen megüzente a pápának, ha megjő az ideje, akkor szívesen vállalja e méltóságot, de most még nincs itt. Így hát megmaradt továbbra is egyszerű oratoriánus rektornak.

Azt hitte, hogy most már egyszersmindenkorra végzett s többé nem vesznek róla tudomást. Tévedett. Hátra volt még egy próba. VIII. Kelemen ugyanis megismételte ugyanazt, amit hiába kísérelt meg elődje. Amikor Fülöp ereklyecsókra járult hozzá, szeretetének minden jelével elhalmozta s azután megjegyezte: no most már hiába ellenke-

zel, a bíborosi kalapot el kell fogadnod. Fülöp tréfának vette a dolgot s így ismét sikerült a veszedelemből kiszabadulni, mint mondotta.

A kongregációban igen nagy örömöt keltett, hogy a Szentatya annyira megbecsüli jóságos főnöküket; hiszen ez a megtiszteltetés nem csak őt érte, hanem általa a Rendet is. A tagoknak e nemesen büszke rendi tudatát élénken tárja elénk az egyszerű, de nyilteszű laikus testvérnek, Bernardinónak a felfogása. Mit szólsz hozzá, Bernárdino testvér — kérdezte Fülöp — a Szentatya bíbornokságot szánt nekem? Azt hiszem — felelte — nem volna szabad ezt a méltóságot elszalasztanod! Ha másért nem, legalább, hogy Rendünknek használj vele. Erre a szent égre emelte a tekintetét és így szólt: a paradicsom, a paradicsom s nem a bíborosi kalap! Bocsáss meg, de erre nem gondoltam — esengett a testvér.

Rómában széltében-hosszában beszéltek előléptetéséről. A hirek nem okoztak örömöt, ellenkezőleg fájt neki. Midőn egyik gyónó gyermeke gratulált, így szólt: vegyétek komolyan, amit most kijelentek, szívesebben venném Isten kezéből a halált, minthogy eszembe jutna méltóságok után áhítozni. Mindenesetre örömmel vállalnám a pápák és bíborosok lelkületét, erényeit, de nem a méltóságát. Így hát nem érdemetlenül alkalmazta rá Antal Márk apát szent Jeremosnak Hilárionról szóló megjegyzését: Egyeseknek öröme telhetik a hősi cselekedetben, amit véghez vittek, mások csodálhatják tudományukat, önmegtagadásukat, alázatukat, részemről semmit sem csodálok annyira, mint azt, hogy ő a dicsőséget, hírnevet s a neki járó tiszteletet is meg tudta vetni.

Nemcsak a kívülről jövő méltóságokat utasította

vissza, hanem élete vége felé előljárói tisztjéről is szeretett volna leköszönni. Öregnek érezte magát, rendjében pedig fiatalos vérkeringést akart, no meg, mint mondotta hátralevő egy-két esztendejét önmagának szerette volna szentelni, hogy nyugodtan elkészülhessen a halálra. A közérdek azonban nem engedte távozni, fiai nem fogadták el érveléseit, a rendi tanácson továbbra is őt választották meg. Erre sírva kérte a Szentatyát, hogy ő mentse fel, hisz már öreg s így alkalmatlan is a vezetésre. A Szentatya meghallgatta kérését, de nem azért, mintha meg nem felelt volna, hanem, hogy a nagy munka után tényleg megpihenhessen azon a két esztendőn, ami még itt tartotta a földön.

1593 július 23-án tehát megvált tisztjétől s utódjául Baroniust, az ő legképzettebb s legkedvesebb tanítványát választották meg. A közbizalomnak ez a megnyilatkozása legnagyobb megelégedésével találkozott. Méltóbb utód s atyaibb főnök aligha jöhetett volna utána. Fülöp tehát megnyugvással tette Cézár kezébe az ő legkedvesebb alkotását. A rendi ügyek mindamellett továbbra is érdekelték s minden fontosabb kérdésben hallatta szavát. A nagy munka után a pihenés csak látszólagos volt.

Az úrhatnamságot kiölte magából s nem szerette másokban sem. Nem tudta, mert nem is lehet összeegyeztetni az alázat erényével. Szigorúan korholta azokat a püspököket, akik idejük legnagyobb részét egyházmegyéjük területén kívül töltötték főúri kedvtelésekkel. Helytelenítette ezt még a világiaknál is, még inkább az egyháziaknál, mert bénítólag hat nemcsak az egyházi kormányzatra, hanem rossz példát is szolgáltat az alsópapságnak. Figyelmeztette őket azokra a lelki tulajdonságokra, melyeket már szent Pál is megkívánt tő-

lük. Legyenek vendégszeretők, kegyesek, józanok, igazak, szentek, önmegtagadók (Tit. 1. 8.), egyszóval szelíd és alázatos szívűek.

Rendkívül nagyrabecsülte az alázatosság erényét. Ennek köszönhette, hogy le tudott mondani földi kincsről, gazdagságról, címről, rangról és méltóságról s mégis a maga igénytelenségében oly boldog volt, hogy nem cserélt volna királyokkal és császárokkal. Semmiféle földi varázs nem tudta eltéríteni céljától. Nem találok — úgymond — semmit a világon, ami szívemet le rabláncozhatná s az a legnagyobb boldogságom, hogy nem találok. Ezzel a teljes lelki függetlenséggel tudott csak igazán Istennek élni. A rövidlátók szemével szerencsefia lehetett volna, de ő a szerencse Adományozójának akart gyermeke lenni.

Hogy ily tökéletes értékeléssel mérte e világ dolgait, abban része volt a felülről jövő megismerő kegyelemnek s hogy nem kötötte magát e mulandókhoz, abban pedig mélységes alázatának. Mint már láttuk és látni fogjuk, nemcsak hangoztatott, de megvalósított erénye is volt ez. Azon az úton haladt, melyet végigjárt barna kámzsás ruhájában szent Ferenc. Köztük csak az volt a különbség, hogy az egyik Assisiből, a másik pedig Firenzéből indult s egyező programmjuk összehozta őket a mennyek országában. Abban is megegyeztek, hogy önmagukat a legbűnösebb embernek tartották. Egyszer Fülöpnek elsorolták az egyik gonosztevő bűneit, mikor a végére értek, önkénytelenül elkiáltotta magát: hála Istennek, hogy ezeknél gonoszabbat még én sem követtem el!

Nyilvánvaló volt, hogy a legszentebbül élt s mégis a legrosszabbnak ismerte magát. Egy jámbor asszony szeretett volna tőle valami kis emléket, mert

— mint mondotta — tudom, hogy szent vagy. Erre összehúzva szemöldökét, méltatlanságának tudatában így felelt: távozz tőlem, mert gonosz vagyok s nem szent. Nem színlelés, hanem mélységes átérzés volt az ilyen felkiáltásaiban: Krisztus oldalának szent sebe igen nagy, de én biztos, hogy még nagyobbra vájnám, ha nem volna velem a jó Isten! Uram, biztosan tudom, hogy csak rosszat cselekednék, ha meg nem segítenél! Szentgyónásaiban sírva szokta magát vádolni: az életben még semmi jót sem tettem.

Betegségeit s egyéb csapásait mind onnan vezette le, hogy még mindig nem elég alázatos. Ha alázatos lennék — úgymond —, akkor az Isten nem küldte volna rám e megpróbáltatást. Nem nevezhetjük ezt beteges képzelődésnek, hanem a szentek lélektanának, mely önmagunk semmiségét s az isteni kegyelem nagyságát tanítja. A legkisebb bűnt is mindig a legnagyobb rossznak s a leghősibb erényt is csak elenyészőnek tekinti a mennyország dicsőségéhez képest. Innen van, hogy szent Fülöp is önmaga nagyságát egész a semmiségig fokozta le s csak gyarlóságot, tökéletlenséget látott magában. Lealázta magát, hogy majdan az Úr felmagasztalja. Nem szabad tehát kemény önkritikáját egyéniségének hű jellemzése gyanánt elfogadnunk, hanem alázatossága számlájára kell írnunk. Ő magát a legrosszabbnak ismerte, holott élete, cselekedetei Krisztus tökéletes követőjének mutatják. Egyik tanítványa egyszer azzal kedveskedett neki, hogy nagy életszentsége miatt e világ nem méltó rá. No neki sem kellett több. Tudd meg — szólt rá —, hogy ezzel a gondolattal még foglalkoznod sem szabad, annyira nincs alapja. Vagy, amikor az egyik loretói zarándok ismerőse elújságolta, hogy

a vidéken is mennyire dicsőítik s mily nagyon bíznak imái hathatóságában, fájdalommal sóhajtott fel: Ó, én szerencsétlen nyomorék! Bár csak az Isten adná meg szent kegyelmét, hogy tényleg is azzá lehetnék, aminek az emberek tartanak.

Mély alázata annyira eltörpítette lelki nagyságát, hogy állandóan mások imádságáért esedezett, bűnei bocsánatáért szentmisét mondott és mondatott. Méltatlanságának tudata nem engedte, hogy P. Rektornak avagy P. Superiornak nevezzék, hanem egyszerűen csak Páternek. Éles esze rögtön felismerte, a dolgok lényegét, gyors ítélőképessége is mindig helyesen határozott s mégis minden fontosabb ügyben kikérte mások véleményét is. Intézkedhetett volna önállóan, de nem tette, mert több szem mindig többet lát s alázata sem engedte.

Ez oly tiszteletben állott nála, mint szent Jánosnál a szeretet. A hű tanítvány a szeretetet, szent Fülöp az alázatot hangsúlyozta: Fiacskáim, legyetek alázatosak s tartsátok magatokat a legkisebbeknek! Ez az öntökéletesedés biztos módja. Minden gondolatotok legyen az Isten s akkor nem kell félnetek, mert amit megkíván tőletek, azt kegyelme révén meg is tudjátok cselekedni. Megszerzésére, avagy öregbítésére a következő röpimát ajánlotta: Uram, minden bizalmam Benned van, ne hagyj. magamra, mert elesem! Jeligének pedig a következőt: Spernere mundum, spernere nullum, spernere se ipsum, spernere se sperni! (Megvetni a világot, nem vetni meg senkit, megvetni önmagát, sőt még az önmegvettetést is.)

Fejezetünket s az ő alázatos önjellemzését zárjuk be saját szavaival, melyeket Baroniushoz intézett: Cézár, hidd el nekem, végtelenül fáj, hogy az emberek valaminek tartanak s állandóan kérem a jó

Istent, hogy ne tegyen általam semmit, ami nekik alkalmul szolgálna, hogy annak véljenek, ami tulajdonképen nem vagyok. Elhiheted, hogyha valaki természetfeletti eredményeket ért el, az nem az én érdemem, hanem mások nagy hite által történt. Ismerősen csengenek e kedves szavak. Mi már tudjuk, mit jelentenek. Tudták kortársai is, ezért tartották a legnagyobbnak s ismétlem, tudjuk mi, ezért is övezzük a szentek aureolájával.

A türelem apostola.

Mély alázatának édestestvére volt nagy türelme. Egész élete ennek volt a szakadatlan láncolata. Láttunk már ebből néhány szemet. A fékezhetetlen nyelvűek mindig gondoskodtak, hogy ebben hiány ne legyen. Azzal persze nem törődtek, hogy beretvaélükkel és tűhegyükkel vágtak és szúrtak. Nekik az volt a fontos, hogy ócsároljanak, rágalmazzanak s fájdalmat okozzanak. A leglehetetlenebb vádakat szórták rá. Nem átallották még a tisztátalanság sarával is megdobálni hófehér alakját. Egyik reggel egész Róma azzal volt tele, hogy Fülöpöt egy notórius nővel való bűnözés miatt lecsukták. A hírből, ami természetes, egy szó sem volt igaz. Gonosz rágalmazói ezzel nem törődtek, örültek, hogy nevét sikerült a szennyes köztudatba beledobni. De céljukat mégsem érték el; a valótlanságnak ugyanis nem ült fel senki, őt pedig nem sikerült felbosszantaniok. A türelem iskoláján már átküzdte magát. Keresztjeit csodálatos lelki erővel viselte. Soha nem zúgolódott, mindent megadással tűrt. Tudta, hogy tövis nélkül nincs rózsa, még a lelki élet terén sem, már pedig ő harmatos rózsákat gyüjtögetett a

mennyország számára s ide nagy türelemre volt szüksége.

Ez az erény sem alakult ki benne hirtelen, hanem hosszú önfegyelmezésnek volt fokozatos eredménye. Először is önmagával szemben próbálta ki. Beteges fizikuma bőséges leckét adott neki. S ő türelmesen megtanulta. Sokat betegeskedett, de azért zokszó nem hagyta el ajkát. Négyszer kellett felvennie a szent kenet szentségét, de mindig Isten akaratán megnyugodva tette. A betegszobának alig volt nála türelmesebb lakója. Persze, ha némi javulás mutatkozott, máris tett-vett valamit. Ha orvosai kimondottan el nem tiltották a gyóntatástól, órákszám hallgatta a bűnvallomásokat. S érdekes, arcán sohasem mutatkozott a fáradságokozta rosszkedv, minden vonása a szelidséget, kedvességet s a vidámságot tükrözte.

Aki ennyire tudott uralkodni önakaratán, azt másoknak sem sikerült zavarba hozni. Pedig egyesek minden meg nem engedett eszközt felhasználtak ellene. Kikacagták, exaltált embernek tartották, ő azért nem haragudott rájuk. Erre gyilokjukat még jobban megmérgezték és úgy szúrkálták. Megszólták, rágalmazták, erre is csak szelid mosollyal felelt. Majd eszelősnek híresztelték, aki csak arra jó, hogy mások megvessék. Ennek örült legjobban, hisz így még inkább hasonlított ahhoz a Krisztushoz, akit gúnypalástba öltöztettek, tövissel megkoronáztak s megpökdösve csúfoltak: Üdvözlégy zsidók királya! (Mát. 27. 29.)

Szemléltessük előbbi kijelentéseinket megtörtént példákkal is. A börtönből kiszabadultak első útja az oratoriánus atyákhoz vezetett, akiktől lelki és anyagi támogatást nyertek. Így akarták az eltévelyedetteket jobb útra téríteni. Ilyen járatban került

hozzájuk egy Fülöp nevű is. Kapóra jött ez szent Fülöp ellenségeinek. Nem telett bele egy-két óra s máris készen volt a személyazonosság. Az egész várost telekürtölték, hogy Néri Fülöp gonosztevő s most szabadult ki a börtönből. Mikor ő is meghallotta a szenzációs hírt, nem tudott mást tenni, mint jót kacagott rajta.

Néha a magasabb egyházi körökbe is eljutottak az ilyen újságízű, hamis riportok s ha hitelt találtak, az már jobban fájt neki, bár béketűrésének ekkor is gyönyörű példáját adta. Majd kővé meredt, amikor az egyik bíboros minden előzetes bevezetés nélkül a nyilt utcán elkezdte szidalmazni. Fülöp meg volt győződve, hogy ismét rágalom áldozata s ezért szeliden, minden szemrehányás nélkül felvilágosította a bíborost, hogy alighanem jóhiszeműleg téved. A főpap ezt belátta s átölelve csak ennyit tudott mondani: folytasd utadat tovább s amit megkezdtél, azt fejezd is be szerencsésen!

Még saját fiai között is akadt, aki félreértette. Mint rendjének feje szigorúan ügyelt a belső és külső fegyelemre. Távoltartott mindent, ami az oratoriánusok csendjét megzavarhatta volna. Cenzurázta a postai küldeményeket is. A komoly leveleket kiadta, a csacskáját, mert haszontalanok s így feleslegesek voltak, megsemmisítette. Megnyugodott ebben mindenki, hisz át volt hatva attól a tudattól, hogy előljárója előtt úgy sem lehet titkolnivalója. Csupán egyik társa feledkezett meg magáról, akinek nevét azonban nem jegyezte fel a krónikás. Mikor Fülöp át akarta futni a megérkezett levelet, idegesen kikapta kezéből e szokatlan megjegyzéssel: Felesleges azt elolvasni! Mélyen bántotta ez a méltatlan fellépés, de szívébe zárta bánatát. Csupán Germanikust kérte meg, hogy vegye kezelés alá e

megfeledkezett testvért, neki pedig szeliden meghagyta, hogy durvaságáért a jó Istentől kérjen bocsánatot.

Ha a kongregációban is előfordult ilyen eset, mennyivel inkább kint a világban, a csiszolatlan lelkek közt. Néha bizony véresre karcolódott az ő szíve is, hiszen ember volt, de nem neheztelt, mert naponkint imádkozta a „Miatyánk" e magasztos szakát: és bocsásd meg a mi vétkeinket, miképen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek. S ez mindig új erőt adott neki. Kellett is, mert néha épen akkor nehezedett rá a kereszt, amikor nem várta. 1591-ben megbetegedett az egyik lelki leánya. Mint gyóntatója kötelességének tartotta, hogy meglátogassa s előkészítse a nagy útra. A beteg matróna unokája nem jószemmel nézte Fülöp látogatásait. Azt hitte, hogy a hagyatékára pályázik, azért jár hozzá oly sűrűen. Dehogy is kellett szentünknek, nem fájt neki a vagyon, hanem a beteg halhatatlan lelke. S ezt ki is jelentette. Az ifjú azonban nem akarta elhinni s nyomatékosan tudtára adta, hogy többé meg ne lássa házában.

Szentünk elszánt harcosa volt Krisztusnak s nem ijedt meg a fenyegetéstől, annál kevésbbé, mert egy lélek örök üdvösségéről, illetőleg kárhozatáról volt szó. Tehát ezután is folytatta látogatásait, hogy minél jobban előkészíthesse a nagy számadásra, mellyel az örök Bírónak tartozik. A fiatal házigazdát vérig bosszantotta ez a vakmerőség, mint aminek ő nevezte s most már alkalmazottait is fellázította a galamblelkű pap ellen. Egyben megüzente az oratoriánusoknak is, hogy beszéljék le atyjukat „merész terveiről", mert különben a halál fia lesz.

A dolognak fele sem volt tréfa. Az atyák kérvekérték, hogy hagyjon fel veszedelmesnek igérkező

látogatásaival, de ő nem volt hajlandó. Én — úgymond — azért látogatom a beteget, mivel a lelke üdvösségét akarom s történhetik-e kívánatosabb és kellemesebb dolog, mintha ezért meg kell halnom? Ők azonban továbbra is ellenérveltek, mire megjegyezte: legyetek nyugodtak, nem sokáig fog fenyegetni e férfiú. Az asszony ugyanis, jóllehet, halálos beteg, meggyógyul, de ő legjobb egészsége ellenére is 15 nap mulva meg fog halni. S jóslata beteljesedett. Ime az indokolatlan kapzsiság bűnhődése! Szent Fülöp nem kívánta halálát, de a jó Isten nem engedte, hogy birtokába jusson azoknak a földi javaknak, melyek miatt meg akarta fosztani nagyanyját az utolsó szentségektől s így talán még az örök üdvösségétől is.

Az ilyen esetek valósággal lelki gimnasztikák voltak. Próbakövei az ő nagyakarásának s egyben fokmérői életszentségének. Tapasztalták ezt gáncsolói is s talán ők szolgáltatták a legszebb emberi elégtételt, amikor könnyes szemmel mentek hozzá bocsánatért. Erre mindig kész volt. Lelkébe a harag fullánkja nem tudott belefúródni. Átölelte őket s tekintetét az ég felé emelve adott hálát az édes Üdvözítőnek, hogy méltó lehetett érette szenvedni.

Nem haragudott tehát még ellenségeire sem. Sőt ellenkezőleg szerette őket s Krisztus parancsa szerint imádkozott azokért, akik üldözték s rágalmazták (Mát. 5. 44.) s imádkoztatott értük másokkal is, hogy nyilvános tanuságát adja ellenségszeretetének.

Természetes, hogy néha ezekre az emberi alakban jelentkezett darázs- és dongócsípésekre felszisszent, hisz idegei nem vesztették el érzőképességüket. De szemöldökét csak pillanatra húzta össze s azután ismét mosolygóssá vált, mintha mi

sem történt volna. Haragudni egy percig sem tudott. A megbocsátás és a türelem fokozhatatlan magasságán állt, ahol már csak békésen szenvedni s mindent megbocsátani lehet.

S ezt nem a búskomor lelkek cinizmusával tette. Ezt nem ismerte. Az ő világában örök derű honolt. Azurkék egét nem lehetett befelhőzni, az örök napsütésben kéklett. Örülni tudott mindennek, egy volt, ami elszomorította: a bűn. Egyébként semmi más nem tudta búval bélelni mosolygó életfilozófiáját. Szállóige is lett: Tehetsz Fülöppel, amit akarsz, beszéhetsz, ami jól esik, de sodrából ki nem hozod. Egy alkalommal azzal a kevésbbé hizelgő csemegével szolgáltak neki, hogy az emberek együgyű öregnek tartják. A sértést tudomásul vette, de nem törődött vele. A hírmondó alig végezte szavait, jött a másik, hogy fokozza, akárcsak egykor Jób megpróbáltatásait. „Egyik szerzetes azt állítja rólad, hogy már nagyon gyerekes lettél!" Erre sem haragudott. „Mások eszelősnek néznek!" Örült neki, hisz akit az emberek megaláznak, azt az Isten felmagasztalja. „Nyilvános prédikációkban ócsárolják oratóriumod szervezetét!" Erre sem felelt mást, mint szeliden: legyen meg az Úr akarata!

A béketűrésnek valóban hősies megnyilvánulását adta. Részt kért Krisztus keresztjéből s azt minden bántalmon és gyalázaton át férfias kitartással vitte. Ha súlya alatt el is esett, ismét felkelt, hogy tovább vigye. Szerette Üdvözítőjét s érte mindenre képes volt. Szavajárása volt: a keresztény ember előtt semmi sem lehet dicsőségesebb, mint Krisztusért szenvedni s az istenszerető léleknek semmi sem oly fájdalmas, mint ha nem szenvedhet érette, az Isten szolgájának pedig az a legnagyobb szenvedése, ha már egyáltalán nincs szenvedése. Rosano Ferenc

szerint Fülöp sokat szenvedett Krisztusért, ezért sok dicsőséggel is övezte Megváltója.

Az állhatatosság mindhalálig.

A türelem a lelki élet próbaköve, az állhatatosság pedig koronája. Láttuk már az előbbit, nézzük most az utóbbit.

Tagadhatatlan, hogy a tökéletesedés egyik legnagyobb akadálya az ide-oda való kapkodás, a látszólagos eredménytelenség után az elcsüggedés s azután a lemondás. Mindez biztos jele a kitartás hiányának. Kitartásra pedig minden katholikus léleknek szüksége van, mert ez emeli az embert mind magasabbra, míg végül eljuttatja arra a fokra, mely már ebben az életben is határmesgyéje a földnek s előcsarnoka az égnek. Szent Fülöp feljutott erre a tiszta magaslatra, mert életét nem hangulatok szerint rendezte, vagy ha igen, úgy hangulata örök és változatlan s mindig Istent kereső volt. Ettől nem tért el soha. Rendületlenül ment előre, soha meg nem állt, vissza se tekintett. Életelvvé tette a Szentírás igazságát, hogy az üdvözül, aki kitart és állhatatos lesz mindvégig. (Mát. 24. 13.) Ő az volt.

Az Istent megszerette ifjúságában s nem hagyta el öregségében. Buzgósága sohasem mutatott lefelé haladó hullámvonalat, hanem mindig csak felfelét. Nála hiába keresünk apályt, nem követte ez a dagályt. Óriási akaratereje a kegyelem közrehatásával legyőzte a legszirtesebb s legormótlanabb akadályokat is. Lehetetlent alig ismert, főleg ha Uráról, Istenéről volt szó.

Mint viruló ifjú ment Rómába s innen csak a halál szólította el. Vidéki barátai állandóan ostromol-

ták, hogy tisztelje meg őket látogatásával, de szerényen mindig kitért. Ugyancsak rokonai is kérték, hogy látogasson egyszer már haza. A meghívást szépen megköszönte, de nem ment el, neki már csak egy hazája volt — mint mondotta —, a mennyország. Ide vágyódott és nem máshová. Hatvan esztendőt töltött Rómában, de ezen idő alatt egy eset sem fordult elő, hogy a várost elhagyta volna. Nem unta magát. Isten igéjének hirdetése, a szentségek kiszolgáltatása, kongregációjának ügyei, lelki gyermekeinek vezetése, az irgalmasság testi és lelki cselekedeteinek gyakorlása s az önművelés minden idejét lefoglalták. Nem adódott olyan nap, hogy tünődnie kellett volna, mit csináljon holnap? Mindennap meghozta a maga munkáját s ezt oly lelkesedéssel végezte, mintha csak akkor kezdte volna meg. Gyakran ismételte Plinius mondását: nulla dies sine linea (egy nap sincs vonás, azaz küzdelem, munka nélkül). De nem is volt napja, melyre azt kellett volna felelnie: perdidi diem ismét elvesztettem egy napot! Nem! Ő mindegyiket kitöltötte tartalommal s mindegyikről el tudott számolni a jó Istennek.

Az állhatatosságnak ez volt a gyakorlati része s amit ebből leszűrt, azt tanította elméletben. A nagy számokhoz mindig az egységek által jutunk. A lelki eredményekhez hasonlóképen. Szilárd meggyőződéssel hirdette, hogy az ember csak úgy juthat el nagy dolgokhoz, ha a kicsiségeket nem hanyagolta el, hanem fontos tényezőkként kezelte. Ellensége volt a lelki agyonterhelésnek. Válasszunk ki — úgymond — egy-két áhítatgyakorlatot, de ezt azután híven teljesítsük is. Ha sok mindent megkezdünk, félő, hogy hamar belefáradunk, nem győzzük öntözgetni ájtatosságunk sokféle virágát s

ennek az lesz a következménye, hogy mind kiszárad lelkünkből. A sátán felperzseli. Viszont a kevesebbet hűségesebben tudjuk gondozni s így reményt nyujt a bőségesebb kivirágzásra is. Ez a módja a fokozatos erénygyüjtésnek.

Hasonló módon történik a bűnök kigyomlálása is. Mindjárt keletkezésükben rá kell tenni sarlónkat s nem szabad engednünk felburjánzani. Ha a kis hibák felett könnyedén elsiklunk, a nagyobbakkal szemben erőtlenek leszünk. Ne kacérkodjunk a kísértésekkel, mert könnyen elhatalmasodnak rajtunk s akkor aztán nehéz lesz az ellenállás. Legyenek jó feltételeink s azokat gyakorta újítsuk meg. Az életben sok minden nem az ember szája íze szerint történik, de ez ne vezessen kislelkűségre s kedvvesztésre. Ilyenkor mindig meggondolandó, hogy az Úristen számtalan oly órát adott, melyben kellemesen éreztük magunkat s a folytonos édesség is változat nélkül idővel keserűvé lesz.

A lelki élet terén három fokozatot különböztetett meg. Az első a kezdőké, akik pillangószárnyakkal repdesnek az Isten felé. Életük csupa melegség, kellemes sokszínűség. Ezek tisztán az érzelem alapján állnak s szívükkel fogják fel az eget.

Ettől különbözik a második fok, ahol már az értelem lép előtérbe. A lelkiekben megnyilvánuló édességet csak mellékesnek tartják, ha megadja az Úr, köszönettel veszik, de ha nincs meg, nem esnek kétségbe, mert tudják, hogy a legnagyobb szárazság után is bizton elkövetkezik az üdítő, harmatos eső. Itt az ember már határozottabb programmal küzd az erényért s általa a mennyországért.

Ennél is tökéletesebb a harmadik, melyet angyali foknak nevezett. Ide csak az juthat el, aki áthaladt az első kettőn. Küzdött sokat, a küzdelem-

ben megacélosodott s kitartott a jó mellett, miként az angyalok nagy többsége Luciferrel szemben. Ez volt az ő útja.

Lelki gyermekeinek az elsőt s utána a másodikat ajánlotta, hogy ezek révén ők is eljuthassanak a harmadikra. Az elsőn ugyanis nagy lendülettel indul neki az ember. Szinte érzi az Isten emelő karját. De ez a jóságos kéz lassan-lassan szabadjára engedi, mint az édesanya járni tanuló kis gyermekét. Kitárva csalogatja maga felé egy lépéssel, no még eggyel és így tovább. S ha önerejére hagyva is elég bátran tipeg az örök szépség felé, akkor nyert ügye van. Kitartó ambiciója átviszi az elsőből a másodikba s innen a harmadikba. Ez volt az ő jótanácsa s aki követte nem bánta meg. Fényesen igazolja az egyik kapucinusszerzetes hálálkodása. Atyám — úgymond — nagyon könnyűnek tűnnek fel azok az áhítatgyakorlatok, miket egykor meghagytál, ha most összehasonlítom a szerzet szigorúbb kívánalmaival. De bizton állítom, hogy semmiképp sem lennék képes az utóbbiakra, ha meg nem előzték volna az előbbiek.

Ez az állandó fokozatosság a jóban eredményezi az állhatatosságot. Nagy súlyt helyezett rá, hiszen a lelki életnek az ad szilárd bázist, melyre nyugodtan lehet építeni, mert kőszikla erősségű. Szakadhat azután az eső, hömpölyöghet az árvíz, tombolhat a szélvihar, mindez mit sem árt, mert erős az alap.

Ami már most a megszerzés és megőrzés eszközét illeti, abban az okosságnak juttatott nagy szerepet. Mindent, de okvetlenül többet ésszel, mint erővel. Nem szerette a bohó meggondolatlanságot, mely a fiatal darvak nekilendülésével s a tapasztalt öregek mellőzésével egyszerre akart a szentség

magaslatára eljutni. Mindent lassan és fokozatosan, ez az eredmény titka. Egyik-másik ifjú tanítványát nagyon dícsérték, hogy rövid időn belül micsoda nagy haladást tettek. No-no, ne siessünk az ítélettel — lassította őket —, várjunk csak, míg szabad szárnyra kelnek s ha akkor is ilyen tempóban röpülnek az Isten felé, dícséretreméltók lesznek. Kitünő eszköznek ajánlotta az Oltáriszentség gyakori vételét s a jó társaságot. Az előbbiben benső erőt nyerünk, az utóbbiban pedig a jó példa által nyomatékos ösztönzést. Végelemzésben, minthogy az állhatatosság is az Isten ajándéka, ezért gyakran kell érte imádkoznunk. S ez volt a negyedik módja. Lelki gyermekeinek szívére kötötte, hogy lefekvés előtt s felkelés után forrón kérjék az Úr e nagy kegyelmét. Kongregációjában naponkint külön könyörgést rendelt el öt Miatyánkkal és Üdvözléggyel, hogy növelje bennük az Isten az állhatatosság kegyelmét.

Ezek voltak a pozitiv teendők. Negative a következő jótanácsokat adta. Ötletszerűen és indokolatlanul ne váltogassuk a jót a jobbal épen a jóban való kitartás veszélyeztetése miatt. Ha rátettük kezünket az ekeszarvára, vissza ne tekintgessünk. Rossz jel, ha valaki a szerzetből állandóan hazafelé kandikál. Rendtársainak is korlátozta az otthoni vakációzást. Erre a tapasztalat tanította meg. Az otthoni környezet ugyanis legtöbbször kiszakítja az embert megszokott napirendjéből. Felhagy ezzel is, azzal is s a végén alig marad valami. Ha azután visszatér, nehezen talál rá a rendes kerékvágásra. Amit hazamenetele előt rendkívül könnyűnek talált, most szinte elviselhetetlennek. Innen származik azután az elkedvetlenedés, amely nem egyszer a rendtől való végleges búcsúval végződik.

A rendi felvételre egyszer egy igen szép tehetségekkel megáldott ifjú jelentkezett. Kiváló tulajdonságai arra engedtek következtetni, hogy derék szerzetes lesz belőle. Történt azonban, hogy megbetegedett s orvosai levegőváltozást ajánlottak. Erre a legalkalmasabbnak a szülői otthon kínálkozott. Fülöp aggályosan egyezett bele, hogy hazamenjen. De mégis elengedte. Kísérőtársat is adott melléje s azután lemondólag elbúcsúzott. Ketten mentek el — úgymond —, de csak egy jön vissza. Így is történt. Az otthon szeretete győzedelmeskedett az ifjú jobb meggyőződésén s nem tért többé vissza.

Erre Fülöp levelet írt neki s a többek közt a következőt: Szeretném remélni, hogy nem hagytál el bennünket végleg s a test és a vér köteléke nem marasztal otthon. Veled kapcsolatban eszembe jut szent Márk és Marcellián példája. Mindketten hősi lélekkel sokat szenvedtek Krisztusért, de azután hűtlenek lettek hozzá s már-már azon a ponton voltak, hogy megtagadják. S megtették volna, ha szent Sebestyén nem figyelmezteti őket végzetes lépésükre. S mindezt az otthon rendetlen szeretete okozta. Én is figyelmeztetlek. Azonban rajtad a választás, hogy határozz. Jöjj, ha akarsz, de ha nem, maradj, mert kényszerített emberre nincs szükségünk.

Ugyanígy járt Luccia Antal is. Fülöp mindenáron le akarta beszélni, de ő nagyon erősködött, hogy nem kell félni, vele van a Szentlélek. Az eredmény azonban mégis csak az volt, hogy hiába várták vissza. Az ilyen esetek indították Fülöpöt arra, hogy korlátozza a hazameneteleket.

Ezekkel mozdította elő a hivatás és a kitartás kegyelmét. Minden eszközzel rajta volt, hogy gyer-

mekei megszerezzék és öregbítsék magukban, mert nem az nyeri el a pálmát, aki jól kezdte, hanem, aki a jókezdés után jól is folytatta s még jobban befejezte.

A jótanács atyja.

Szent Fülöp életének külső kerete nagyon egyszerű volt. Ám ez az egyszerűség mégis a XVI. század egyik legnagyobb alakját zárta magába, akinek lelkisége Isten csodálatos fényforrásából nyerte világító erejét. Nem dicsekedhetett hadvezéri bojttal, diplomáciai karierrel, írói tollal s művészi ecsettel, neve mégis dicsőbb és maradandóbb, mint azoké, kik országokat hódítottak, Divina Comedia-kat írtak, Mózes-szobrokat faragtak, Madonnákat festettek s felhőkarcolókat alkottak. Az egyetemek sem dekorálták a szellemi nagyságok doktori címével, cellája mégis valóságos orákulum volt, ahol nem egy nehéz kérdés jutott megoldásra.

Az Úristen kivételes kegyelmekkel ruházta fel. Ismerő ereje nemcsak önmaga, hanem környezete világát is átfogta. Ismerte korát erényeivel és hibáival együtt. Látta a közszellem durvulását, a lélek fogyatékosságát, mely miatt oly gyászosan festett a XVI. század történelmének térképe. Ő e fekete színek eltávolításán dolgozott. S ehhez megvolt akarata s istenadta tehetsége is. Az intézőkörök éltek is vele. XIV. Gergely minden fontosabb egyházi ügyben kikérte véleményét s eszerint döntött jobbra vagy balra. VIII. Kelemennek is hűséges tanácsadója volt. Bölcseségének köszönhető, hogy 1595-ben létrejött a béke közte s IV. Henrik (1589—1610.) francia király közt. XI. Leó már bíboros korában is gyakran felkereste. Ilyenkor a leg-

súlyosabb témákról tárgyaltak. Csodálattal szokott beszélni szent Fülöp tehetségéről. Rendkívül tetszett neki az egész ember, de mégis, mint mondotta, főleg okosságával vonta magára figyelmét. Borromei szent Károly szintén szívesen volt vele együtt. Mint jóbarátjának elpanaszolta bajait, meghányta-vetette érseksége ügyeit s mindig bizonyos többlettel távozott tőle. Ugyanezt mondhatjuk Aquaviva Kolosról, a jezsuiták Loyola-szellemű generálisáról is.

De nemcsak az egyházi előkelőségek keresték fel, hanem a világiak is. Műveltebb és egyszerűbb lelkek mind bizalommal mentek hozzá, ha valami nyomta lelküket, bántotta szívüket. S ezeket is époly szeretettel fogadta, mint amazokat. Végighallgatta mondókáikat s azután orvosolta panaszaikat. Feleleteiben épolyan keresetlen és közvetlen volt, akárcsak megjelenésében. Sokan alig akartak hinni jóságos szavainak, annyira egyszerűen hangzottak. De a bekövetkezett események mindig őt igazolták. Jól járt, ki ráhallgatott, pórul, ki okosabb akart lenni nála.

Az ifjúságnak nem volt megértőbb barátja, mint ő. Sereglettek is hozzá. Nemcsak Rómából keresték fel, hanem messze vidékekről is, mert a hír szárnya nevét szerte vitte bércen-völgyön át mindenhová. Mindenki az Isten szándékára volt kíváncsi s ő megfelelt. Ezt tegyétek — szokta mondani —, mert ez az Isten akarata. Nem egyet visszatartott a papi és a szerzetesi élettől, mert úgy látta, hogy az Úr nem hívta oda. Ezért félre is értették egyesek s ráfogták a régi sokratesi vádat, hogy nem neveli, hanem megrontja az ifjúságot. Nem törődött velük. Ment a maga útján, mindig csak előre. Isten terveit kutatta s ha megtalálta, nem habozott

kimondani, ha látszólag egyesekre kellemetlenül is hatottak.

Baronius nagyon szeretett volna kapucinusszerzetes lenni, de ő ellenmondott, mert előre látta, azt a nagy hivatást, mely rá másutt várakozott. Ugyanilyen tervvel foglalkozott a lelkes ifjú, Puccius Ferenc is. Eljött tehát Praenestéből, hogy meghallja Fülöp tanácsát. Szentül meg volt győződve, hogy ő is ajánlani fogja ezt a tökéletesebb élethivatást. Azonban nagyot csalódott, amikor igen helyett nemet hallott. Maradj te csak Praenestében — vigasztalta szentünk —, ott ugyanis sokkal több hasznot hajtasz mind magadnak, mind pedig másoknak. Keserű vigasz volt, el is szorult szíve. Az egész világ forgott vele, úgy zúgott a feje e nem várt válaszra. Azt sem tudta, hogy búcsúzott el kegyetlennek látszó tanácsadójától. Lelke úgy sírt, mint a bánatosan búgó templomi orgona. Életének legszebb reményére mondták ki a halálos ítéletet. Ebben nem tudott megnyugodni!

Vérző szívét tehát ismét elvitte a Szenthez. Elmondta, hogy fogadalma is köti, engedje tehát a kapucinusok szerzetébe. Mélységes vágy szólott belőle, szánta is Fülöp, de Isten akaratát nem állt módjában megváltoztatni. Engedte tehát útjára, úgyis tudta, hogy onnan vissza fog térni. Ha oly erős és eltökélt a szándékod, hát csak eredj, de ismétlem, nem fogsz ott megmaradni. Az ifjú szent elhatározással rá akart cáfolni. Útnak indult a kolostor felé s lélekzetfojtva kopogott az ódon kapun felvételért. Megtörtént. Képzelhető öröme s fiatalos rátartisága, hogy mégis csak neki volt igaza. Kár volt örülnie, mert korai volt.

Előljárói Viterbóba küldték, hogy megkezdje a noviciátusi évét. Megnyilt tehát előtte assisi szent

Ferencnek földiekben szegény, égiekben gazdag szelleme. Szomjas lélekkel szívta magába a kolostor csendes boldogságát. De nem sokáig, mert az Úristen, aki a szíveket és veséket nem pillanatnyi elhatározásaiban vizsgálja, másként intézkedett. Fülöp jóslata végzetszerűen kezdett beteljesedni. Ép lelkét ugyanis gyenge test hordozta s az kezdett megroppanni a ferences regula alatt. Beteg lett. Gyenge fizikuma nem bírta a kolostor szigorát s ezért ott kellett hagyni. Végleg még most sem mondott le. Úgy gondolta, hogy kis időre hazamegy Praenestébe, összeszedi magát s azután nemcsak ép lélekkel, hanem ép testtel is folytatja azt, amit most félbeszakított. Úgyis tett. Alighogy felgyógyult, máris sietett vissza elhagyott helyére. Hiába korholta Fülöp: Isten legyen neked irgalmas, hát nem megmondottam, hogy nem neked való a szerzetesi élet? Nagyobb eredménnyel működhetsz otthon Praenestében! Az ismert szavak vaspőrölyként érintették szívét. Nagyon fájt neki ezt hallani, de mintha valami azt suttogta volna neki: Fülöp szava Isten szava! Kezdett mélyebben gondolkodni. Őszinte lelkét feltárta a kapucinusgenerális atyának is, ő szintén Fülöp álláspontját helyeselte. Így aztán teljesen megérlelődött benne, hogy Isten más utat jelölt ki számára. Könnyes szemmel lemondott tervéről, hazament s mint praenestei főesperes áldásos tevékenységet fejtett ki földiei között.

Ismerünk más példát is, hol szintén a vesék redőiből olvasta ki az igazságot. Crescentius János szent Domonkos fehér ruháját szerette volna magára ölteni. Édesatyja ellenezte. Ő azonban szilárdan kitartott elhatározása mellett. Végül is az atya az utolsó, de legjobb megoldáshoz fordult. El-

küldte fiát Fülöphöz s tőle tette függővé pályaválasztását. Ha a szent igenlőleg válaszol, nem gördít akadályt, de ha nem találja alkalmasnak a dominikánuséletre, akkor ne erőszakoskodjék. Így is történt. Szentünk az ő mélytűzű szemével a jelölt lelkébe nézett s azután barátságosan elbeszélgetett vele. Megdícsérte szép szándékát, de a kivitelt nem ajánlotta, mert lángja szalmatűznek volt fényes kilobbanása. Ez pedig muló és nem kitartó.

A történelem kevés oly lélekbuvárt mutathat fel, aki oly biztosan ismerte volna az embereket, mint ő. Nem is magyarázható meg ez tisztán természetes módon. Ide a Szentlélek pünkösdi ajándéka kellett. S rá valóban lezúgott az égből az az ismerő erő, mely tévedés nélkül szolgáltatja az igazságot. Lelkének kis mécseséből hatalmas tűzoszlop gyulladt ki, mely a maga megkülönböztető fényével világította meg az igazságot a tévedéstől. 1558-ban történt vele a következő eset. Volt neki két tanítványa: az olasz származású Guidó s a francia Alajos. Társai az előbbit sokkal jobban szerették, mert jóval buzgóbb volt Alajosnál. Egyszer kíváncsiak voltak az ő értékelésére is, épen azért megkérdezték, mi a véleménye a két ifjúról? Kis gondolkodás után így felelt: Guidó, jóllehet a lelkiek terén sokkal szorgosabb, mégsem fog kitartani a megkezdett úton, viszont Alajos, bár most nehézkesebb, mégis állhatatos lesz mindvégig. Az atyák elcsodálkoztak e válaszon s a jövő igazolta kijelentését. Helyesen ítélt, mert ítélete a Mindentudó intuiciójában fogant s nem téves emberi szemszögben.

A legjobb lelki vezér volt, aki után bátran és nyugodtan lehetett menni. Tévedés nélkül vezette az embereket az örök élet kapuja felé. Boldog volt, aki reá hagyatkozott, szerencsétlen, ki tőle elpár-

tolt s külön úton kereste boldogságát. Végtelenül sajnálta azokat, kik az Istentől nyert talentumukat a földbe ásták. Valóságos legendákat beszéltek korának egyik fiatal üstököséről, Lusitánusról, aki kezdetben szintén tanítványa volt. Még csak 17 éves volt s máris közfeltünést keltett erényes életével s hihetetlenül nagy tudásával. Mindenki megbámulta s nagy jövőt jósolt neki. Ő azonban lemondva a világ örömeiről, a kolostorba vágyott, hiszen a XVI. században is még mindig a kolostorok voltak az életszentség és a tudomány gócpontjai. Elhatározása nagyon vegyes érzelmeket keltett. Az örök kritikusok az indokok egész tömegét tálalták fel. Voltak, akik örültek, mások azonban sajnálták. Közéjük tartozott Fülöp is. Ő igazán szíve mélyéből sajnálta Lusitánusát. Finom lelke megérezte, hogy a kolostorban elfonnyad, csak Szaharát fog találni, de nem oázist, kóró lesz és nem Isten illatos virága. Ezért mindenáron rajta volt, hogy keresztülhúzza tervét. Nehezen ment, hiszen az egész város komolyabb közvéleményével kellett szembeszállnia. Harcolt, mindaddig, míg harca meddőnek nem mutatkozott, ekkor azonban a dolognak szabad folyást engedett. Meg volt győződve, hogyha most nem is, de a végén ismét neki adnak igazat. Az eseményeknek tehát néma szemlélője lett.

Elkövetkezett a beöltözés napja. A templom zsúfolásig megtelt néző közönséggel. Még azok is eljöttek, akik csak hírből ismerték a fiatal szerzetesjelöltet. Ott volt Fülöp is Taurisiussal. Nem akart távollétével tüntetni. Kezdetét vette az ünnepélyes szertartás. Szent és ünnepélyes hangulat uralkodott a lelkeken. Ott térdelt a fiú atyja a szerzet előljárója előtt, aki olvasta e magasztos szavakat: Exuat te Dominus veterem hominem ... Induat te

Dominus novam creaturam ...[1] Az emberek szeme könnytől csillogott, de főleg Fülöpé. Azonban az ő könnye a fájdalomé volt. Félrevonult a templom egyik zugába, hogy senki se lássa. Hűséges követője, Taurisius vele ment s gyengéd szeretettel kérdé, hogy miért sír oly keservesen? Siratom — úgymond — ennek az ifjúnak az erényeit! Nem értette e mondatot, de azért nem firtatta értelmét. Megfejtette az idő. A 17 éves erényes fiúból ugyanis botrányos férfiú fejlődött. Valami hihetetlenül gonosz metamorfózison ment át. Elfeledte az Istent, magasztos hivatását. Sutba dobta a szerzet szabályait az emberi szenvedélyek megzabolázóját. Ott hagyta a kolostort s kicsapongó életével beszennyezte nevét, ruháját s botránykövé lett azoknak, kik 17 éves korában még tisztelettel ejtették ki nagyrabecsült nevét. Ezt előre látta szentünk, meg akarta akadályozni s mikor nem sikerült, keservesen siratta.

Nem ismert fáradságot, ha arról volt szó, hogy Krisztus Urunk aklát meg kell óvni a farkasoktól. Ezeket megismerte még akkor is, ha ösztönük egészen a szelid simulásig volt lefojtva. Viszont Jézus bárányait a jópásztor szeretetével terelgette. Néha kissé keményebb volt, tán fájt is ez, de mindig üdvükre vált. Rómának ebben az időben egyik legünnepeltebb szónoka Lupus Alfonz volt. Beszédét senki sem unta s mindenki szívesen hallgatta. Tudta ezt Fülöp is. Kíváncsi volt, hogy szónoki gyöngyeiben vajjon az Istent keresi-e, avagy inkább önmagát? Ezért próbára tette. Egy alkalommal szintén prédikációra készült s önmagába merülve sétál-

[1] Vetkőztessen ki az Úr a régi emberből... öltöztessen fel az Úr új teremtménnyé...

gatott fel és alá. Mit sem sejtve, egyszer csak ezt a nem épen barátságos kijelentést kellett hallania: Te vagy az a híres Lupus szónok, aki a világ tapsát és tetszését annyira hajhássza? Aki többre értékeli magát, mint amennyit ér s beteges ambicióval dicsekszik, hogy már a keresztény világ első szónokai közé került? Vagy talán azt hiszed, hogy Itália nem is termelt nálad szentebb és nagyobb szónokokat?

Ahány szó, annyi csapás volt, hátranézett s tagjai még jobban megdermedtek, hiszen az igazságtalan támadóban Fülöpöt ismerte fel. Szinte szokatlanul hangzottak e gorombaságok az ő szelid ajkáról. Lupus azt sem tudta, hova legyen ijedtében. Nem volt ő sem büszke, se beképzelt, sem pedig elkapatott, hanem az Úr szelid és alázatos szolgája. Hirtelen meglepetésében térdre roskadt, átkulcsolta Fülöp lábait s Magdolnaként könnyeivel áztatta. zokogó ajka csak ennyit kérdezett: Minő igazságokat mondasz nekem, atyám? Tovább is akarta folytatni, de nem tehette, mert Fülöp átölelte, megcsókolta s így engesztelte: Folytasd csak tovább, hirdesd a népnek Krisztus evangéliumát s imádkozzál érettem is az Úrnál!

Az ilyen módszert ritkán alkalmazta. Egyéniségének nem felelt meg, hiszen szelid modorával homlokegyenest ellenkezett. A kemény szavak ugyanis neki jobban fájtak, mint akihez intézte. No meg ritkán is voltak célravezetők. Az ő lelkének gazdag arzenáljában szelidebb és biztosabb fegyverek is voltak, melyekkel jobban meg tudta nyerni az embereket Isten országának.

A lelkek mestere.

Lássuk már most kissé élesebb megvilágításban az ő eljárását, mint nevelt a tökéletesebb krisztusi életre. Pedagógiája igen egyszerű volt, de kipróbált és bevált. A nevelést a legnagyobb nevelőtől, magától az Úr Jézustól tanulta. Teljesen úgy tett, mint isteni mestere. A jó Pásztor szeretetével kereste a lelkeket s ezek jöttek, hallgatták és követték tanítását. Az eredmény, mint már láttuk, csodálatos volt. A hitetlenből alázatos hívő lett. Már nem imbolygott céltalanul az élet útjain, ismét rátalált az Istenre. Hatása alatt a bűnös is megundorodott az élvezetek gyöngyöző poharától, nem a bűnben, a mámorban, a borgőzben látta az élet értelmét, hanem szent Pál szerint azokat kereste, amik felülről valók. (Koloss. 3. 1.) S a nagy eredményeket nem rendkívüli eszközökkel érte el. Hatásának titka abban rejlett, hogy Isten igazságait és parancsolatait nemcsak hirdette, hanem át is élte. Meggyőződéssel és nem pózzal tanított. Lelkiismeretességet és pontosságot követelt azokban az egyszerű és mindennapos dolgokban, melyeket a felületes emberek aprólékosságnak szeretnek nevezni s könnyelműen átsiklanak rajtuk. Pedig szerinte — nagyon helyesen — a lélek első teherpróbáját épen az ilyenek teszik. Nagy súlyt fektetett tehát rájuk, mert tudta, hogy e szürke kicsiségekből sarjadzanak ki a nagy és szent eredmények.

Az egész lelki élet gócpontja az egységes és helyes vezetésben van megadva. Ez a lelkiatya feladata. Nélküle tehát lelki életet élni lehetetlen, váltogatásával pedig alig lehetséges. Lelkünknek ő az orvosa. Gyakran van szüksége diagnosztikára, ezt

azonban csak úgy tudja megállapítani s a megállapítás után úgy tud helyesen kezelni, ha mindig bizalommal vagyunk hozzá. Szerinte egészen fel kell tárni lényünket, hogy lássa, kik és mik vagyunk? Nem szabad fátyolt borítani magunkra, hogy csak a szépet és a jót vehesse észre, az üszköt, a sebet pedig ne. Ez céltalan és értelmetlen eljárás lenne. Isten azért adta, hogy védőnk, támogatónk s útmutatónk legyen az ég felé. Miként tehát a futórózsa átfonja karóját, azonkép ragaszkodjunk mi is hozzá, mert különben csak a felszínen maradunk, porban, sárban heverünk s végül is az élet agyontapos s elveszünk a mennyország számára.

Nagyrabecsülte a lelki beszélgetéseket, a gyakori szentgyónást. Ezek az igazi lendítőerők a tökéletesedés felé, de persze csak akkor, ha komolyan megválasztott gyóntatónk előtt végezzük, nem pedig ma itt s holnap ott. Ezt különösen fontosnak tartotta s azért gyakran hangsúlyozta is hallgatósága előtt. Kedvesen emlékszik meg erről egyik önvallomásában Altobelli Peregrin, szent Márk templomának a kanonokja. Egész Róma visszhangzott — úgymond — Fülöp nagy szentségének hírétől. Kíváncsi voltam rá én is. Nagyon vágyódtam lelki barátságára. Eddigi gyóntatóm Bordini Ferenc volt, akinek azonban most Lengyelországba kellett kísérni Aldobrandi Ipoly bíborost, a későbbi Kelemen pápát. Gyóntató nélkül nem maradhattam, ezért Fülöpöt választottam lelkiatyámnak. Szentgyónásaimat nagyon szívesen hallgatta meg, de csak akkor, ha Bordini távol volt Rómától. Nagyon megszerettem s ezért felkerestem akkor is, ha gyóntatóm otthon időzött. Egy iyen alkalommal a szent szeliden végigmért s azután megkérdezte: Nem láttad-e lelkiatyádat? Nem én! — volt a válaszom. —

Pedig itthon van — felelé ő. — Ezért menj szépen vissza hozzá. — Bármennyire kértem, hogy hallgassa meg gyónásomat, nem volt hajlandó. S nekem újra vissza kellett térnem előbbi lelkivezetőmhöz.

Nagyon helyeselte azt is, ha a férj és feleség közmegegyezéssel, a legkisebb kényszer nélkül egy és ugyanazt a lelkiatyát választják. Ebből rendkívül sok haszon eredhet. Az ő papi bölcsesége ugyanis hatványozottan tudja rájuk lehelni a gyóntatószék rácsán át a krisztusi boldogság alapját: a családi békét és egyetértést.

Különösebb esetekben nemcsak megengedte, hanem melegen ajánlotta is a rendkívüli gyóntatót. Főleg a finomabb lelkűeknek, az angyali fokon állóknak s akkor, ha történetesen nagyobbat botlottak, mélyebbre zuhantak a magasból. Ilyenkor legjobb egy igazán 13 próbás lelkivezérhez fordulni, aki ismét heyreállítja a megbomlott egyensúlyt, hogy azután újra előre törtethessen a megtalált úton. Szigorúan tiltotta az egyéni kezdeményezéseket még akkor is, ha azok oly ideálisaknak és szenteknek látszottak. Szavajárása volt: Mindent a lelkiatya akaratával és semmit ellene. Erre az élet tanította meg. Hosszú gyakorlata arról győzte meg, hogy azok, akik önállóan csináltak maguknak programmot, csak kevés ideig bírták, hamar ráuntak, azután abbahagyták s nem egyszer épen az ellenkező végletbe estek. Lelki tragikumuk az volt, hogy nem hallgatva lelkiatyjukra, erejük egyensúlyát maguk akarták kiszámítani s ez rosszul sikerült.

Ellene volt a könnyelmű, szalmalobbanású fogadalmaknak is. Jelszava volt: Sokkal jobb nem fogadni, mint a fogadás után a fogadalmat meg nem tartani. Rosszalta, ha az emberek pályájukat állan-

dóan változtatták. „Mindenki maradjon meg azon a helyen, ahová az Úristen állította s ne váltogassa azt önkényesen. A világi életben is meg lehet felelni a keresztény tökéletességnek. Az egyes iparágak épúgy nem akadályai az Isten szolgálatának, mint a kereskedés vagy bárminő más munkakör." Bár lelki gyermekei közül nagyon sokat vitt a különböző szerzetekbe, ezen a téren mégis nagyon óvatos volt. Láttuk Puccius és Lusitanus esetét. Azt szokta mondani: Nincs szüksége tanácsra annak, aki a rossz útról tér át a jóra. Aki azonban a jó helyett a jobbat akarja, annak már időre, megfontolásra és Isten-kérésre van szüksége. Mert ami önmagában jobb, nem mindenki számára jobb. Igy hát, jóllehet, a szerzetesek életmódja föltétlen a jobbik, mégsem mindenkinek való. Ezért válogatta és rostálta meg azokat, akik hivatást éreztek magukban a tökéletesebb élet után, nehogy a félúton szemlesütve visszatérjenek, vagy pedig — ami még rosszabb — önmeghasonlott életet éljenek a zárda falain belül.

Mint kiváló lelkivezérben, nagyon finom szociális érzék fejlődött ki. Szíve magába ölelte az egész emberi társadalmat. Tanítása kiterjedt minden rétegére. Megkülönböztetett osztály nem volt nála. Ha külön is foglalkozott egyesekkel, de egyforma szeretettel mindenkivel. Egész kis kátéja volt a fejedelmekről s az uralkodókról: Az ember legfőbb vágya a béke s az egyetértés. Ezt elősegíteni mindenkinek hazafias és szent kötelessége. S ennek legfőbb őre maga a népek és országok uralkodója. Nem szabad túlkritikusnak lennie, alattvalói hibáit Krisztus megbocsátó szeretetével kell javítania. Viszont a gyóntatónak is oly bölcsen kell bánni a fejedelmekkel, mint Náthán próféta Dávid királlyal. Tévedései felett nem szabad szemet húnyni, de

azért nem is durván, hanem kellő tapintattal kell azokat javítani. Az alattvalóknak kerülniök kell a túlérzékenységet, bocsássák meg a jogtalan sérelmeket, mert így mindig több eredményt érnek el, mintha rosszért rosszat fizetnek.

Az asszonyokat az apostol szavaival arra intette, hogy az otthonnak legyenek angyali őrei s ne a nyilvános élet után szaladgáljanak. Példaként Spoletina Mártát, korának egyik legtiszteseb asszonyát állította a római nők elé. Egyeseknek vissza is tetszett, hogy annyira dícsérte, de erre is megfelelt. Dícsérendő — úgymond —, mert vásznat sző. Ezzel a Szentírás dícséretét alkalmazta rá, midőn a Példabeszédek könyvében ekkép nyilatkozik a nőről: Kezét erős dolgokra teszi s újjai az orsót fogják. (Péld.-b. 31. 19.)

Szentünk valóban a lelki élet művésze vagy ha úgy tetszik, mestere volt. Tisztában volt annak minden problémájával. Oly élettapasztalat beszélt belőle, mely tisztán a kegyelmek jegyében szűrődött le. Bátran mehetett hozzá a fáradt és a csüggeteg, a kétségbeesett és a hajótörött, az öt- és a kéttalentumos, mindegyiknek ki tudta elégíteni lelki igényét. A szívekbe beleimádkozta Isten békéjét, azt a békét, mely pénzért meg nem vásárolható, sem a világ lármás fórumán meg nem kapható. A templom misztikus csendje, a lélek magánya s benne a szív tiszta muzsikája szükséges. Ez volt meg Fülöpben, ezért szállott hozzá az Úr s általa másokhoz is.

A titkok látnoka.

Angyali zenéje, mely imádságos lelkéből fel-feltört, nagyon tetszett az Úrnak. Rá is lehelte az ő istenségének erejét. Ha szabad magunkat így kifejezni: istenült lélek volt, akiből emberfeletti energiák sugároztak ki, új meglátások születtek meg s messze perspektivák bontakoztak ki. Az ószövetségi próféták biztosságával szólott arról, ami különben titok és rejtély a halandó előtt.

Belelátott a szívek és vesék mélyébe. Kiolvasta az emberekből életük legvégső határát s figyelmeztette, hogy készüljenek az utolsó nagy útra. 1570 nagycsütörtökén így szólt az erős és egészséges Kribellius rendtársához: Légy résen, fiam, mert az Isten valami nagyot kíván tőled! Amit jónak lát szent akarata, tegye meg. Mindent szívesen veszek szent kezéből — felelte a halálra szánt. És ha valami nagyon súlyos dolgot mér rád, azt is szívesen fogadod tőle? — kérdezte szentünk. Az ő kegyelmével a legszívesebben! Hát akkor készülj, fiam, mert az Úr húsvétnapján magához fog szólítani.

Kribellius szót fogadott. Meggyónt szépen, lelkét felöltöztette a kegyelem hófehér ruhájába s így várta halála napját, amely Urunk feltámadásának ünnepe volt. Elkövetkezett. Az oratoriánus atyák eggyel megkevesbedtek, Kribellius itt hagyta őket, elköltözött az örökkévalóság honába. Fülöp jóslata pontosan beteljesedett.

Megérezte másoknál is a halál közeledő hideg kezét. Jóbarátja, Cordella Jeromos 1591-ben megbetegedett. Felesége kétségbeesetten üzent Fülöphöz, hogy imádkozzék beteg férjéért. A hírnök még

jóformán el sem kezdte mondókáját, amikor Fülöp így kiáltott fel: Szegény Cordella, elérkezett utolsó órája, most haldoklik!

Karitativ tevékenységével általánosan tisztelt nevet szerzett magának Columna Orinthia. A szent Jakab-kórház valóságos ápoló angyalát tisztelte benne. A betegek a rajongásig szerették önfeláldozásáért, az orvosok nagyra becsülték. Egyszer azonban az ápolónak is ápoló kellett, mert beteg lett. Orvosai ugyan nem igen aggódtak, mert betegségét könnyű lefolyásúnak tartották. Csupán Fülöp homlokát ülte meg a sötét gond. Lelke megsejtette a közelgő halál ólálkodását s ezért elkészítette Orinthiát a nagy útra. Az orvosok nem tudták, hogy mire véljék ezt a lelki szorgosságot, de Fülöp felvilágosította őket. Nem akarták elhinni, hogy Orinthiát ezt a betegség megölje. Hiába erősítgette szentünk, ők csak mosolyogtak, még jobban, mikor a halál napját és óráját is előre bejelentette. Csak akkor hittek a szomorú valónak, amikor a mondott órában csakugyan letarolta a halál. Árván maradtak a kórház betegei, a jóságos kezek nem simították többé a lázas homlokokat, kihültek a föld számára s már csak a mennyei trónusnál kulcsolódtak imára a kedves betegekért.

Boromei szent Károly mindig készen várta a halált. Nem lepte meg tehát jóbarátja, amikor egy hónappal előbb megmondotta, hogy napjai és órái meg vannak számlálva. Vidám lélekkel várta a halált, mely nem is késett, pontosan eljött abban az órában, melyet szent Fülöp megjövendölt. Mosolygós ajakkal hunyta be szemét, hogy azután magához ölelje az édes Üdvözítő, akit életében annyira szeretett. Milanó elvesztette érsekét, de megnyerte égi védőjét.

A rosszindulat azzal ellenérvelhetnè, hogy nem volt szükség különösebb égi adományra egyesek halálát előre bejelenteni, főleg, ha azok betegek vagy öregek voltak. A közönséges emberi életben a halál idejét megsejthetik az emberek, kisebb-nagyobb tévedéssel el is találhatják, de biztosan és előre megmondani, nem tudják. Szent Fülöp pedig matematikai pontossággal határozta meg. De nemcsak a halált tudta egyeseknél, hanem másoknál a felgyógyulást is.

Sfortia Ferenc bíborost már a szent útravalóval is ellátták. Édesanyja sírva ment Fülöphöz halotti gyertyáért s kérte, hogy imádkozzék a bíborosért. Szentünk megígérte s egyben meg is vigasztalta, hogy fia nem hal meg. Amint mondotta, úgyis történt.

Ugyanilyen eset is ismétlődött meg 1582 októberében Mercato Mihály jónevű orvosnál is. Atyja már elvesztette minden reményét. Hiába vigasztalta Fülöp: Ne essél kétségbe, fiad nem hal meg, élni fog. Ő azonban Márta kétkedésével felelte: Igen, élni fog, de már csak az emberek emlékezetében. Hát tudd meg — erősítette szentünk —, hogy az Isten még nem fogja elszólítani tőlünk, még meghagyja bizonyos ideig. S ez be is következett. Meggyógyult s még 11 évig élt, miközben az a megtiszteltetés érte, hogy VIII. Kelemen házi orvosa is lehetett.

Cincia Faustina is annyira odáig volt, hogy már minden reményt feladtak. Csak szentünk bizott még. Fejére tette imára kulcsolt kezeit s úgy kérte az Isten segítségét. Majd így szólt: Ne félj, még nem halsz meg. Rólam ez már elhatároztatott — felelte a nagy beteg. De csak légy türelemmel — erősítette Fülöp — nem fogsz még most meghalni. S igé-

rete valóra vált, mert Faustina néhány nap mulva tényleg visszanyerte egészségét.

Tudnánk még több esetet is említeni, de a kép teljességéhez nem szükséges. Ezek is eléggé bizonyítják, hogy itt Isten szentjével állunk szemben s csak az ő különös malasztjával érezhette meg egyesek halálát s mások felgyógyulását. De nemcsak az életnek és a halálnak volt biztos jósa, hanem belelátott az élet legkülönbözőbb távlataiba is. Isten terveit közölte az emberekkel. Mint egykor Gábor főangyal Zakariást, úgy vigasztalta ő is Columna Fabriciust, hogy felesége, Borromei Anna, a szent bíboros nővére, nem lesz magtalan, két figyermekkel fogja megáldani az Isten. Megérezte az 1576. évi milanói pestist is. Azért hazahivatta kongregációjának ott időző négy tagját, nehogy áldozatul essenek e fekete betegségnek. Mint láttuk, sokakat útbairányított a pályaválasztás nehéz kérdésében is. Egy alkalommal is két ifjú ment hozzá: Morelli Péter és Minerbetti Tamás. Az előbbi bejelentette, hogy szerzetes szeretne lenni. És te — kérdezte Tamást? — Én pedig elhatároztam, hogy tanulok és pap leszek. Nem leszel te pap, sem pedig Péter szerzetes. Úgyis lőn, amennyiben Péter szerzetes helyett pappá lett, mig Tamás a világi életben helyezkedett el.

Aldobrandi Péternek már gyermekkorában megjósolta, hogy bíboros lesz belőle. Nem volt előtte titok V. Pius, XIII. és XIV. Gergely, VIII. Kelemen s XI. Leó megválasztása sem. Az interregnum idején előre megmondta, hogy ki fogja majd elfoglalni az árván maradt szent Péter trónt. Látnoki ereje a titokzatos jövőt átlátszó jelenné tudta leegyszerűsíteni. Az ember is nyitott könyv volt előtte. Senki sem tudta oly mélyre zárni titkát,

hogy meg ne látta volna. Lelki gyermekei között el is terjedt e tréfás mondás: vigyázz magadra, mert Fülöp lefülel!

Ragyogó szemének sugarai tehát rávilágítottak olyan területekre is, hová halandók már csak Isten különös privilégiumával hatolhatnak be. Tekintetének mélységes gyémánttüze fényt vetett az idők nagy távlatába, a gondolatok ismeretlen birodalmába s a tervek jövőjébe. Megfejtette a láthatatlant, az előre nem sejtettet, mert Isten volt vele, aki az ő korlátot nem ismerő hatalmának egy kis szikrácskáját gyujtotta fel benne.

A csoda ajándéka.

Ez az isteni szikra váltotta ki belőle azokat az erőket és eredményeket is, melyeket a hivalkodó racionalista nagy büszkén csak különlegességnek magyaráz, míg a hívő katholikus az Anyaszentegyház után csodának ismer el. Fülöpben megvolt ennek az adománya is. Első lelkesült írói százával hozzák elő csodatetteit. S ha nem is födi ezek mindegyike annak fogalmát, mégis sok van életében és halálában, amit az Egyház is elismert, a többit pedig legalább is csodálatosnak kell tartani, melyekben szintén felismerhetők Isten nyomai.

Nyilvános működése ha nem is enged teljes párhuzamot vonni az édes Üdvözítővel, mégis sokban emlékeztet rá. Mint hajdan ő Judeában és Galileában, épen úgy gyógyította Fülöp is Rómában a XVI. század szerencsétleneit és betegeit. A gonosz lélek ekkor sem nyughatott. Otthagyta tüzes láncait s eljött, hogy kínozza, marcangolja az embereket. Sok volt az ördögtől megszállott Az ördöngös-

ség különböző formákban jelentkezett. Az egyiket a földre teperte úgy, hogy kínjában szája habzott, ajka vonaglott s arca rángott. A másik meg értelmét veszítette el. Sírt, mikor nem kellett volna, kacagott, ha nem volt rá ok. Szemeinek vizenyős és zavart tekintete, megtört fénye eléggé mutatta, hogy nem ura eszének, más kormányozza akaratát. Valóságos vitustánc volt az ilyen élete. Tagadhatatlan, hogy akadt köztük idegbeteg, fantaszta is, aki csak képzeletét csigázta bele az ördöngösségbe. De ezeket Fülöp is felismerte. Isten segítségét csak ott kérte; ahol valóban szükség volt rá, tőle nyert hatalmát pedig ott gyakorolta, ahol szükségességét tisztán látta s nem hallucinációkat s illuziókat gyógyított vele.

Cotta Lukréciára a legnagyobb rosszakarat sem foghatta rá, hogy talán színleli a betegségét. Nyolc esztendőn át ugyanis a legborzasztóbb kínokat szenvedte. Rémes volt rátekinteni. Enni-inni alig bírt. Teste csak kiszáradt porhüvelye volt beteg lelkének, csupa csont és bőr. Szeme sandán elfordult s ijesztően meredt fehérségével az emberre. A látópálcikák annyira elgyengültek, hogy az ingereket jóformán fel sem tudták venni. Színek és formák egyforma szürkeségbe olvadtak. Ehhez járult még a szív nagyfokú rendellenessége. Oly hevesen vert, hogy az egész test idegsokkosan rángott ide s tova. Sőt még az is megtörtént, hogy feldobta a levegőbe, majd ismét a földhöz vágta. Nem egyszer segítségére kellett jönni, hogy lefogják. De ez sem sikerült mindig, oly erővel hányta-vetette magát. Valóságos élőhalott volt. Orvosi beavatkozás meddőnek bizonyult, itt csak Isten segíthetett. Elhozták tehát Fülöphöz, hogy kérje s közvetítse valamiként az ő nagy irgalmát.

Szentünk, amikor meglátta e szerencsétlen teremtést, valósággal megrendült lelkében. Letérdeltette s egyik kezét a beteg szemére, a másikat pedig szívére helyezte. Igy imádkozott félórán át. Esdve kérte e nyavalyák isteni Orvosát, hogy mutassa meg kegyelmét s gyógyítsa meg szolgálóleányát. Amint így imádkozott, a testen hirtelen elváltozások jelentkeztek. A szív verése kezdett gyengülni, az ütemek rendszeressé és ritmikussá válni s bizonyos, eddig nem tapasztalt nyugodtság ömlött el egész testén. A körülállók szeméből kicsillant az öröm fénysugara. Mindenki érezte, hogy itt csoda történt. Imádságos lélekkel vártak tovább. A beteg szeme még mindig zavaros volt, de már ez sem tartott soká. Vigasztalta is Fülöp: ne félj, leányom, ettől a bajtól is meg akarlak szabadítani. S kézföltéttel tovább ostromolta az Eget. A kegyelemnek újabb harmatja szállt a betegre. Most hirtelen úgy érezte, hogy az egész világ elsötétült előtte, azért jajveszékelve így kiáltott fel: Jaj, atyám, te egészen megvakítottál! Szentünk azonban mosolyogva nyugtatta meg: Ne kételkedj, mert nem fogsz megvakulni! S csakugyan! Egy óra mulva, mintha sötét hályog hullott volna le szeméről, visszanyerte szemevilágát, tiszta látását és ép egészségét. Leírhatatlan boldogsággal magasztalta az Urat, hogy letekintett rá s ily nagy jót tett vele az ő alázatos szolgája által.

Fülöp szintén boldog volt. Örült, ha segíthetett máson, bár nem szerette, ha hangos szóval hirdetik. Mindent Isten nagyobb dicsőségéért tett és nem reklámért. Az ünnepeltetés távol állott tőle. Azonban minél rejtettebb akart lenni, a hír annál messzebbre vitte alázatos nevét. Ismerték idegen országokban is, mértföldekről jöttek, hogy lássák s

közbejárását kérjék. Németországnak egyik igen előkelő asszonyát, kinek nevét a krónikás nem jegyezte fel, rokonai 1591-ben szintén Rómába hozták, hogy az őt gyötrő gonosz lélektől megszabaduljon. Először a Jeruzsálemről nevezett szent Kereszt templomába vitték, hogy Truchses Ottó bíboros kezébe letegye a kath. hitvallást. A bíboros magához kérette szentünket is, mert valami azt sugallta neki, hogy szükség lesz rá. Kezdetét vette az egyházi tényked és. Megmutatták a betegnek a szent keresztfát s a templom többi ereklyéit. Bágyadt tekintettel nézett rájuk, de mit sem használt. Ellenkezőleg még hevesebb fájdalom vett rajta erőt. Most tehát Fülöphöz fordultak, az utolsó mentsvárhoz. A szerencsétlen asszonyhoz lépett s így szólt a jelenlevőkhöz: Tudjátok meg, hogy egyiktek hitetlensége miatt nem tud most megszabadulni. Várni kellett néhány napig s csak azután hagyta el a gonosz lélek a vértanukról nevezett Mária-templomban.

Történeti tények ezek s nem a régmultnak patinázott legendái, mint ahogy a hitetlenek szeretik beállítani. Megtörtént csodák, melyek nem a szuggesztiónak voltak eredményei, vagy ha annak akarjuk nevezni, akkor az isteni erő szuggesztiójának kell mondanunk, mely szentünkben oly hathatós módon működött.

Nem célunk itt összes csodatetteit felsorolni; nagyon hosszadalmas volna. Csodatevő ereje főleg a betegekre terjedt ki s annyi módon nyilatkozott meg, mint amennyi válfaját vitték hozzá. Gyógyított a szent kereszt jelével, kézfeltétellel és imádsággal. De nemcsak a betegeknek adta vissza egészségét, kiragadta a halál torkából a haldoklókat, sőt még az elköltözötteket is visszaimádkozta a túlvilág

birodalmából, ha a jóságos Isten szent akaratával nem ellenkezett. Egy-két példát leírunk, hogy lássunk és lelkesedjünk, higyjünk és csodáljuk az Isten végtelen hatalmát, mely néri szolgájában oly láthatólag megnyilvánult.

Halálos ágyán feküdt Victricius Péter, XIII. Gergely rokona. Felgyógyulásában senki sem bízott. Mindenki számlálgatta már napjait. Az isteni Gondviselés azonban másként határozott. Elküldte hozzá Fülöpöt az örömhírrel, hogy meggyógyul és nem hal meg. S tényleg pár napra betegsége szünőfélben volt, meggyógyult s magas kort, 90 esztendőt ért meg. Persze nem szünt meg újságolni, hogy életét és üdvösségét kizárólag Fülöpnek köszönheti. Ettől kezdve ugyanis lelkével is többet törődött, hetenkint háromszor meggyónt, hogy a halál bármikor kopogtat, készen találja a számadásra.

Még súlyosabb volt Anerius Móric esete. Ő már beszédképességét is elvesztette, ütőere kezdte a szolgálatot felmondani. A lélek tehát válni készült. A beteg lelkiatyja Fülöp volt. Mindig gondját viselte, most sem hagyta el. Eljött meglátogatni. Valami belső sugallat azt suttogta neki, hogy imádkozzék gyónó gyermekéért. Megtette. Ugyanerre hívta fel a zokogó hozzátartozókat is: Folyamodjunk az Úrhoz, mert nem akarom, hogy a beteg meghaljon, hanem hogy éljen. S csodák csodája, meggyógyult.

Még közelebb állt a sírhoz Manzoli János, akit Fülöp térített meg fiatalon. 1591 június elején vérhányás fogta el a 70 esztendős aggastyánt. Szervezetének ellenállóképessége napról-napra csökkent. Nyilvánvaló volt, hogy a gyilkos kórt nem tudja leküzdeni. Az élettel tehát leszámolt, szeme előtt csak az örökkévalóság lebegett. A halál tünetei egy-

másután jelentkeztek. Ajka szederjesedni kezdett, füle elvesztette hallását, szeme üvegesedett. Minden a közeli véget hirdette. Már összefüggő mondatra sem igen volt képes, csak mormolta a hangokat. Végakaratát szerette volna közölni. Nagynehezen megértették végső kívánságát, mely az volt, hogy lelkét Istennek, testét pedig az anyaföldnek Fülöp adja át. Kísérje őt az Úr elé az Egyház legmeghatóbb imájával, a „Proficiscere anima christiana de hoc mundo in nomine Patris omnipotentis . . .“[1]

Mindezt közölték Fülöppel, aki kétkedve hitte el. Azért el is küldte egyik hű emberét, hogy saját szemével győződjék meg a valóságról. Maffei Mátyás elment s az orvosok kijelentették, hogy a betegnek legfeljebb még csak egy rövid órája van hátra. Ennek alapján a háznál minden előkészületet megtettek, sőt még a temetésről is gondoskodtak. Ilyen értelemben számolt be Maffei. Másnap reggel Montes Zazarra és mások megvitték a szomorú hírt, hogy Manzoli meghalt. Fülöp nem hitte el. Manzoli — úgymond — nem halt meg, sőt nem is fog e betegségben meghalni. Ismét kihallgatta Maffeit is, aki a következőkben számolt be: Ma reggel ismét meglátogattam a beteget, azonban már halva találtam. Dehogy is — ellenkezett a szent —, Manzoli él! Menj vissza s győződj meg saját szemeiddel. S valóban az történt, ami hajdan Jairus leányával: feltámadt és élt.

Nem hinném, hogy ezt is rá lehetne húzni a tetszhalottak mindent megfejtő schémájára, hisz a beteg nagyon koros volt, no meg vérhányása biztos halállal járt. S ha mégis ezek ellenére is oly hirte-

[1] „Indulj, keresztény lélek, a világból a mindenható Atya nevében . . .“

len meggyógyult, nem történhetett ez másként, mint csodálatos módon.

Felgyógyulván, jó kedélye is visszatért. Gyakran tréfálkozott Fülöppel, hogy a második utolsó útjára feltétlen elkísérje. Nem tehetem — mondá —, mert a halálban meg foglak előzni. S tényleg Manzoli könnyezett Fülöp koporsójánál és nem megfordítva. Néhány évig túl is élte jóbarátját.

Jellegzetes eset a következő is. Maximus Fabricius családi örömnek nézett elébe. Felesége, Lavinia közel volt a szüléshez. Elment tehát Fülöphöz s kérte, hogy imádkozzék feleségéért nehéz perceiben. Megígérte. Majd kissé eltünődve így szólt: E hatodik gyermek nem lesz leány, hanem fiú. Szeretném, ha nevet én adhatnék neki. A legnagyobb örömmel járult hozzá Fabricius. Így hát Pál legyen a neve, jelentette ki Fülöp.

Az atya boldogan tért haza, hogy elújságolja feleségének a történteket. De erre már nem került rá a sor. A félúton ugyanis eléje jött egyik szolgája és sugárzó arccal beszélte, hogy az úrnő egészséges figyermeknek adott életet. Nagy gonddal nevelték a kisdedet. Korán szívébe hintették az erények magvait, hogy majdan becsületére váljék önmagának, büszkesége legyen a családnak. A gondos anya azonban csak 14 éves koráig figyelhette kis fiacskájának testi-lelki fejlődését. A kegyetlen halál ugyanis 1575 októberében kiszólította az élők sorából. A gyászbaborult atya most már csak Pálban, a család kis Benjaminában találta minden vigaszát. Féltő gonddal óvta és ápolta, nehogy őt is még virágfakadásban letarolja a kiméletlen halál. Talán atyai szíve megérezte, hogy kis fiának égő gyertyácskája is kialvófélben van. Ezért vigyázott rá éjjel-nappal. De mindhiába, halál ellen nincs or-

vosság! Kis Palikáját nem tudta megmenteni az élet számára, bármint szerette volna is.

1583-ban ugyanis ágynak dőlt s többet fel sem kelt. Hatvan napos forró láza kioltotta életét. Betegségét az ifjú szentek türelmével viselte. Fülöp és társai nap-nap után meglátogatták kis kedvencüket. Egy ilyen alkalommal, amikor a gyötrő láz nagyon is elöntötte testét s arcocskája piros rózsákban gyult ki, Germanikus megkérdezte tőle, vajjon betegségét felcserélné-e örök üdvösségével? Ó, nem — felelé. — Betegségemet nagyon szívesen viselem a jó Istenért. Szegénykének már nem kellett sokáig viselnie. Bármennyire is aggódtak érte, a halál nem törődött vele, öles léptekkel jött. Fülöp szintén szomorúan látta, hogy kis betege útban van. Elbúcsúzott tőle, de atyjának meghagyta, ha agonizálni találna, tüstént küldjenek érte. Nem kellett sokáig várni, a küldönc jött, de — sajnos — Fülöpöt nem találta otthon. A szent Jeremos otthonában misézett. S tán a második mementónál időzött, mikor Pál már halott volt. Az ő szentmiséjének áldásával repült tiszta lelke az ég felé, hogy az angyalok kara eggyel gyarapodjék.

Fekete zászló lengett a Maximus-házon, gyászosan hirdette a nagy űrt, amit a kis halott maga után hagyott. Kihült teste élettelenül feküdt a ravatalon. Fénytelen szemecskéjét édesatyja csukta be. A pap most végezte be a halotti imát. Fülöp is megérkezett. A kétségbeesett apa alig bizta kidadogni e fájdalmas mondatot: Pál fiam meghalt. Hát miért nem küldtetek előbb értem — szakgatta szentünk is szavait? Hiszen hivattunk, azonban épen szentmisédet mutattad be az Úrnak. Elhallgattak, csak szemük sűrű könnye beszélt. Letérdeltek a halottas ágy mellé és imádkoztak. Fülöp meghintette szen-

telt vízzel, majd ajkához érintve s kezét a hideg homlokra téve fátyolos hangon szólította: Pálom, Pálom! A szeretet áttörte az élők és halottak közti korlátot s visszhangra talált. A halott felébredt nyugodtan szép álmából. Ajka megnyilt s hasonló szeretettel felelt: Atyám! Majd kisvártatva így folytatta: szeretnék valamit mondani. Erre a bentlevők kimentek, nehogy zavarják az égnek és a földnek e két szentjét. Meghitt társalgásba fogtak; hogy miről beszéltek, nem tudni, csak sejteni lehet, hogy az égről. Az egész nem tartott soká, úgyhogy hamarosan ismét bejöhettek. Az öröm leírhatatlan volt, amikor az atya elveszett fiával szót válthatott. Körülbelül félóráig beszélgettek. Szóba került a jó feleség és anya: az elhunyt Lavinia, úgyszintén egyik leánya is. A beszélgetés rendkívül kedves és vidám volt, az ifjú oly eleven és friss, mintha nem a halál érintette volna meg fagyos kezével, hanem a jótékony álom csókolta volna pirosra az imént még élettelen és kialudt arcocskáját.

E találkozás az örömnek és a bánatnak volt jólcső vegyüléke, hiszen elsiratott fiúk feltámadt. Még nem sejtették, hogy e feltámadás csak röpke lesz, csupán az ég angyalának rövid látogatása. Mikor már mindenről szó volt, Fülöp megkérdezte: Vajjon szívesen halna-e meg újra? Nagyon szívesen — volt a nem várt válasz — annál is inkább, hogy édesanyámat s nővéremet viszontláthassam a Paradicsomban. Erre megáldotta és ismét útnak bocsátotta. Távozz békével — búcsúzott tőle — s imádkozzál érettem is az Úrnál. A kis Pali újra elszenderült az örök álomba, melyből már csak fönt ébredt fel az Úr Jézus országában.

A megható s könnyfakasztó jelenetnek szem- és fültanuja volt szentünkön kívül Fabricius, az édes-

apa, két leánya s ezek mostohaanyja. Mindnyájan örültek, mikor viszontláthatták családjuk kis szembogarát s elszorult szívük, mikor most másodszor is el kellett tőle válniok. De megnyugodtak, mert Isten akaratát látták benne. Fülöp keltette fel s ő is altatta el s ez boldogító tudat volt számukra. Nem érezték magukat árváknak, hiszen most már három családtag imádkozott fent a boldog viszontlátásért.

Fülöp szintén ilyen érzelemmel búcsúzott el, mondhatnánk, az ő keresztfiától. Nem sajnálta, hiszen ő is oda sietett, hová Pál fia már megtért. Számára tehát nem volt elveszett, hanem célt ért; felcserélte e siralomvölgyet az örök boldogság Jozafát-völgyével. S ebben megelőzte az ifjú az öreget. De már neki sem kellett soká a vártán állni. A jól kezdett harc kezdett befejeződni, hogy aztán ő is elvegye az égi bért.

Az élet alkonya.

A pálmaágból, amit az Ég termelt Fülöp földi erényeiből, már csak egy-két levelecske volt hátra, de ennek is gyorsan kellett kizöldelni, mert a rügyfakasztó tavaszt s az érlelő nyarat gyors egymásutánban fenyegette a halálthozó ősz. Fülöp életének beköszöntött a novembere. De csak külsőleg, az évek számában, bensőleg fönségesen szép napnyugta volt. Aranysugarait bíborosan szórta vissza, hogy az emberek még egyszer megcsodálják, mielőtt végleg búcsút vennének tőle.

A történelem az emberiség oromzatára 1590-et írt ekkor s ebbe véződött bele szentünk 75 aranyos esztendeje. Öreg lett, de csak testben. Ezt ugyanis

felőrölte a nagy idő derekas munkája, de lelke nem változott. Az még mindig fiatalos csengésű, ezüstösen tiszta volt. Még a betegség sem tudott rajta csorbát ejteni. Pedig súlyos beteg volt. Csak kevesen tudták, mert magából csupán a mosolyt mutatta, míg a fájdalmat megtartotta önmagának. A „mater dolorosa" panasztalanságával járt-kelt az emberek között s ha nagyon elnehezedett, hát ő is átkulcsolta a szent keresztfát s Krisztus ismét rája csókolta a megnyugvás és a türelem békéjét. Megértette, hogy már nincs sok idő hátra s ezért tudott beteg testtel is oly boldogsággal várni.

Kedves öregsége az agg Simeonok megható Jézus-várása volt. A föld már nem igen érdekelte, mindene az ég volt. A fáradt hajós ebbe a kikötőbe vágyott s ide összpontosult minden gondolat-, érzés- és akaratvilága. Hajója csendesen és biztosan ringott e révpart felé. S minél közelebb volt hozzá, annál jobban érezte Annak melegét, akit oly hűséggel szolgált s azok ölelését, kiket annyira tisztelt. Látomásaiban gyakran megnyílt az ég s látta az Atyát, jobbján a Fiút s fölöttük a Szentlelket. Megjelent neki a legjobb anya, Mária s megmutatta azt a ragyogó glóriát, amit Isten azok számára készített, akik őt a földön őszintén szerették.

Ilyenkor érezte csak, hogy mily fönséges lehet a paradicsom boldogsága s mily kicsi ehhez képest a bíborosi kalap méltósága. Az ártatlan gyermek tiszta örömével ujjongott s szeretett volna szállni és szárnyalni a magasságok felé, hogy mielőbb elénekelhesse azt a liliomos himnuszt, melyet csak azok énekelhetnek, akik követik a Bárányt, bárhová megy. (Apok. 14. 4.) Ez a jézusi vágya néha oly erővel jelentkezett, hogy egész testében fel-

emelkedett, ott lebegett a föld felett, melytől szeretett volna tüstént elszakadni, hogy azután örökre és elválaszthatatlanul egyesülhessen Jézusával.

A mennyország tehát már e földön megnyílt számára, hogy betekinthessen abba a dicsőséges birodalomba, melynek ő is egyik várományosa volt. Különösen szentmiséiben ragyogta be az örök boldogság földre verődő sugara. A szentségi Jézus ilyenkor magával ragadta s úgy látszott, mintha nem is az Úr halandó papja, hanem az ég megdicsőültje mutatná be a legszentebb áldozatot. Arca fénytől ragyogott, miként Mózesé az Úrral való beszélgetés után. Rá se mertek tekinteni. Csodálattal leborultak s úgy imádták az Istent, hogy ily nagy férfiút támasztott közéjük. Ez a nagy Isten-átélés majdnem minden szentmiséjében megismétlődött. Az Úr jutalmazta vele öreg szolgáját. Nem is igen mert már nyilvánosan misézni. Ezért XIV. Gergely, az ő atyai jóbarátja megengedte, hogy szentmiséjét szobájának tőszomszédságában levő magánkápolnájában mutathassa be. E kegy számára igen nagyértékű volt, hiszen most még nyugodtabban varázsolhatta le imádságos lelke a menny minden boldogságát. Nem zavart senkit. teljesen átadhatta magát az Isten-szeretetnek.

Ezen a szentmiséin csak közvetlen környezete vehetett részt. De „Domine non sum dignus" után mindenki elhagyta az oltárt, még minisztránsa is. Az Úr-jövetnél egyedül maradt. Lelke csupa fehér séggel s izzó vággyal fogadta a királyok Királyát. Két órát imádkozott s csak utána zárta szívébe isteni Megváltóját. Hogy minek a színhelyévé vált most a kápolna, azt semmiféle művészi toll leírni nem tudja. Csak sejteni lehet, hiszen az égi fény még a falakat is áttörte, végigömlött az egész há-

zon, hogy hirdesse a fönséges Vendég jelenlétét. A krisztusi szeretet oly mélységesen rálehelődött, hogy eltörpült benne az ember, szinte megnövekedett s kerubként állott társai előtt.

Mindenki boldog volt Vallicella kolostorában, csupán egy gondolat bántotta őket: szent atyjuk öregsége, betegeskedése s netáni elvesztése. Ez az aggodalom állandóan ott leskelődött s volt rá ok, hiszen az aggkornak gyengesége s a betegség mind gyakrabban jelentkeztek, mintha csak azt akarták volna mondani: legyetek készen, mert atyátok pályafutásának végén áll. Szentünk ugyanis még 1562-ben megsérült jobbkarján, ezt követte a hirtelen láz, mely eltartott egész haláláig. Néha oly makacsul elővette, hogy ágynak kellett dőlnie. Ettől félt legjobban, mert bár ő szívesen szolgált másokat, de nem kívánta, hogy mások szolgálják őt. XIV. Gergely látván a jóakaratot, de a megfogyatkozott erőt, felmentette a papi zsolozsma mondásának kötelezettségétől s ezt a szentolvasó elmondásával váltatta fel. Fülöp ritkán élt e kiváltsággal; csakis akkor, ha betegsége annyira súlyosodott, hogy emberileg lehetetlen volt a zsolozsmázás. Nagyon fájt neki ez, mert az Egyház közös imáját mindennél többre becsülte. De nem kevésbbé hasogatta szívét, ha a szentmisét sem tudta elmondani. Ilyenkor egyetlen vigaszát a szentáldozásban találta. Magához vette forrón szeretett Üdvözítőjét s a szempillák alól előtörő könnypatakzás sejttette, hogy mily harmatos szeretettel ölelkezik isteni Mesterével.

Övéi lesték minden gondolatát. Hiába tiltakozott ellene, csupa figyelem és odaadás volt az egész ház. Szerettek volna bele új erőt önteni, hogy még sokáig élhessen közöttük. A halál gondolatát, mint

valami sötét rémet hessegették maguktól. Pedig közelebb ólálkodott, mintsem hinni szerették volna. 1594 májusában ismét lázroham fogta el. A szokottnál is hevesebb volt. Komplikálta a bajt a vesék rendellenes működése. Huszonöt napon át oly borzasztó kínokat szenvedett, hogy senki sem bízott felgyógyulásában. Szinte élettelenül feküdt betegágyában. Ott virrasztottak mellette leghűségesebbjei, Alluminatus Sándor, Zazarra Ferenc s első életírója, Galloni Antal. Tehetetlenül konziliumoztak orvosai, Angelli Viktor és Silvester Rudolf is. Minden emberi lehetőséget megpróbáltak, de hasztalan volt. Feladtak minden reményt, úgy gondolták, hogy még csak néhány órája van hátra s azután megszünt élni. Fiai könnyzáporban térdeltek s úgy kérték a betegek igazi orvosát, hogy ő gyógyítsa meg.

Imájuk meghallgatást nyert. A nagybeteg hangja, mely már napok óta elhalkult, most ismét megszólalt. Mintha az Isten üzenetét hozta volna a villámló és mennydörgő Sinai-hegyről, oly erővel hirdette: Aki mást kíván, mint Isten, az keservesen csalódik s aki mást szeret, mint Istent, az utálatosan vész el. Intelem volt ez a hiteszakadt XVI. századnak, mely Isten törvényeit és parancsolatait a maga ösztönös képére és hasonlatosságára akarta átalakítani. A betegszoba csupa misztikum volt. Fiai lélekzetfojtva figyelték minden szavát, hogy tovább adják majd nagy igazságát. Megismételte ezt másodszor, sőt még harmadszor is. Ezután hangja ellágyult; arca kiszelidült, miként a nyári ég a mennydörgés után; könnyei oly jótékonyan peregtek arcán, mint a kívánt eső a rekkenő hőségben. Ez volt Fülöp igazi arculata. Mindenki csodálkozott, hisz ereje visszatért, ágyából fel-

emelkedett, két karját kinyujtotta, hogy magához ölelje azt a valakit, akit a többiek nem láttak. Szavai titokzatosságot mondottak: Ó, édes Szűzanyám! Hát te jöttél hozzám, hogy szenvedéseimtől megszabadíts! Ó, szépséges Szűz, gyönyörűséged és dicsőséged szétárad és ki vagyok én, hogy kitüntettél jelenléteddel? Méltatlan vagyok ily nagy kegyelemre, nincs semmi bennem, amivel ki tudnám érdemelni a te nagy szeretetedet, teljesen méltatlan vagyok látogatásodra! Ó, jóságos és édes Szűz, hát mivel érdemeltem meg, hogy eljöttél hozzám, legkisebb szolgádhoz? A sötétség kezdett oszlani, a szavak kezdtek értelmet nyerni a jelenlevőknél is s a levegő erős hullámzásából, a szellem lebegéséből megértették, hogy a betegek gyógyító anyja látogatta meg őt.

A jelenés még nem ért véget, mert Fülöp tovább üdvözölte a boldogságos szűz Máriát: Ó, szentséges Isten Anyja, minden teremtménynek legjobb s legékesebb Anyja..., majd ágyából a levegőbe emelkedve: Ó, szentséges Szűz, ó, Istennek édes Anyja, hát mivel értem el, hogy hozzám jöttél? Karjaidba, oltalmadba menekülök, ó, édes Szűz, aki ma meglátogattál s mi akadályozhat meg, hogy ezt cselekedjem?

A fiúi szeretetnek s az elragadtatásnak voltak ezek spontán megnyilatkozásai. Utána úgy érezte magát, mintha egy varázslatosan csodás álomból ébredt volna fel. Tündérországban járt, szemeit törölgetni kezdte, mert a könnyek még mindig ott csillogtak rajta. Tünődött s körülnézett, most látta csak, hogy betegágyban fekszik, környezve szeretteitől. Nem akart hinni e valóságnak s tekintete jobbra és balra keresett valakit. Nem találta, hiszen visszaszállt a magas mennyországba. Most

magához tért s figyelte önmagát. Érverése egyenletesebb lett, láza szünőben volt, karját felemelte, úgy látszott, ereje visszatért. Látták ezt a reménytelenek is, ezért ajkukról önkéntelenül felszakadt a „Te Deum laudamus", mert atyjuk beteg volt, de ismét meggyógyult.

Örömmámorban úszott az oratoriánus kongregáció, de vele örült egész Róma is. Bár a szent nagyon kérte a jelenvoltakat, hogy a történtekről ne szóljanak senkinek, megállni mégsem tudták; hiszen ha ajkuk el is némult volna, örömük kiáltotta volna szerte e csodás gyógyulást. Igy is történt. Futótűzként terjedt el a városban, hogy Róma legnagyobbja nem halt meg, meggyógyult és él. Valóságos zarándoklásban keresték fel az emberek. A kilincset kézről-kézre adták. A szentatya, VIII. Kelemen, őszinte örömmel üdvözölte Fülöpöt felgyógyulása alkalmával. Szeretettel sietett hozzá két jóbarátja, Borromei Frigyes és Cusani Ágoston bíboros is. A város apraja-nagyja mind szót akart vele váltani. Fülöp szívesen elbeszélgetett gyermekeivel. Arca sugárzott s szinte entuziázmussal beszélt a boldogságos Szűzanyáról: Tudjátok meg, gyermekeim s higyjétek el nekem igazán, hogy az isteni jóság elnyerésére semmi sem oly hatásos és eredményes, mint az Isten Anyjának segítsége. Hozzá kell menekülnünk minden ügyünkben s kérnünk őt: Szűz Mária, Isten Anyja, könyörögj érettünk Jézusnál.

Áhítattal hallgatták a szent aggastyánt, mert valami titkos érzés azt sugta nekik, hogy úgysem hallgathatják soká. A Szűzanya most még visszakönyörögte a földre, de azután eljön az óra s talán nemsokára, amikor az Ég nem enged jogából.

Betegsége és halála.

Ez a nem kívánt idő el is következett. Róma boldogsága nem tartott soká. A kiméletlen kaszás most már visszavonhatatlanul jött, hogy elvágja az örökváros szívének lüktető erét. 1595 április elején ismét lázba esett. A hideg úgy kirázta, hogy minden tagja remegett, fogai pedig vacogtak. Szenvedését csodás türelemmel viselte. Lázas ajka folyton csak ezt ismételgette: növeld, Uram, szenvedésemet, de növeld türelmemet is. A láz kerek egy hónapig tartott s néha oly magasra szökött, hogy még beszélni sem tudott. Ez történt vele, amikor meglátogatta a veronai bíboros-püspök. Hiába kérdezte, feleletet nem kapott. Az élő szó helyett beszélt a forróság, mely lávaként ömlött a beteg testéből.

Április vége felé mintha kissé jobban lett volna. Mindenki azt hitte, hogy a krizis elmult s Fülöp ismét meggyógyul. Több jel is erre mutatott. Május 1-én, nevenapján elhagyta ágyát; felkelt, megmisézett s övéit megáldoztatta. Utolsó boldog névnapja volt ez. Társai névnapi ajándékul az eucharisztikus Krisztust ajánlották fel neki, őt magát viszont a szentségi Jézusnak. A jobblét Isten ajándéka volt s úgy látszik, csak nevenapjára szólt, mert utána ismét rosszabbul lett. Az oltárhoz többé már nem tudott elmenni, az édes Jézusnak kellett beteg szolgájához jönni.

Május 12-én újabb fordulat állott be, amennyiben a beteg elkezdett vért hányni. A végnek volt ez a kezdete. Most már világosan látták, hogy menthetetlen. Bármilyen fájdalmas is volt, de meg kellett barátkozni az elválás gondolatával. Fiai elkészítették atyjukat a nagy útra. Baronius, az ő

leghűségesebb gyermeke még aznap feladta neki a szent kenet szentségét. Erre bizonyos könnyebbülést érzett; visszanyerte az imént elvesztett eszméletét is. Minden perc drága volt. Borromei bíboros gyorsan elsietett a kápolnába s elhozta a szent útravalót. Mikor az ajtó küszöbét átlépte, a beteg kinyitotta szempilláját s látta, hogy jön hozzá az ő legfölségesebb Ura. Összeszedte végső erejét s úgy imádta Istenét. Megható látvány lehetett, amint feledve fájdalmát, könnyes szemmel üdvözölte Üdvözítőjét: Ime itt az én szerelmesem! Itt az én szerelmem! Ó, adjátok ide szerelmemet! Ó, Jézusom, ó, Istenem jöjj hozzám!

Szem nem maradt ott száraz, mindenki sírt a nagy beteg szenttel együtt. A bíboros csak fuldokolva tudta mondani: az „Uram, nem vagyok méltó..." imát. Utána a haldokló: Igen, Uram, nem vagyok méltó és sohasem voltam méltó, de azért jöjj hozzám, ó, jöjj hozzám, Uram s szívének legnagyobb áhítatával vette magához a szent útieledelt. Most már megnyertem — folytatta imáját — lelkem igaz orvosát. Hiúságok hiúsága s minden csak hiúság az Isten szeretetén kívül. (Példb. 1. 2.) A haldokló szent arca mennyei boldogságtól sugárzott, mert érezte, hogy az ég legnagyobb ajándékát, magát az Úr Jézust vette magához.

A nap hátralevő részét nyugodtan töltötte. Este kétszer-háromszor megismétlődött a vérömlés. Ezt is felajánlotta az édes Jézusnak. Hála Istennek — úgymond —, hogy véremet onthatom azért, aki vérét ontotta énérettem. Ezt követte az erős köhögés. Fiai azt hitték, hogy elérkezett a halál órája. Ő maga is így szólt: Úgy érzem, meghalok! Ezek voltak a legfájóbb szavak, amiket fiainak hallani kellett. Szívettépő zokogásban törtek ki. A legnagyobb

csapást minden áron szerették volna elkerülni. Meg is próbáltak minden lehetőt, de élete így is csak napok kérdése volt.

Orvosai szintén nap-nap után látogatták. A nagybeteg az ő állandó jókedvével fogadta őket. Május 13-án így szólt hozzájuk: menjetek a ti orvosszereitekkel, mert az enyém sokkal jobb és hatásosabb. Ma korán reggel ugyanis alamizsnát küldettem a különböző szerzetes rendházakba, hogy mutassanak be szentmisét s imádkozzanak érettem. Azóta vérzésem sem oly erős, a mellem sem liheg annyira s minden bajom szünőben van.

Az élet szikrája még egyszer és utoljára fellobbant benne. Mécsesének világa mind gyérebb és halványabb lett, hogy aztán egy szomorú májusi napon végkép kialudjék. Nagyon jól tudta ezt ő. Az utóbbi napokban rendkívül sokat foglalkozott a halállal. Matematikai pontossággal megmondta a napot, órát és annak minden körülményét.

Május 16-án magához hivatta az egyik laikus testvért, Guerra Jánost s megkérdezte, hogy hány nap mulott el a folyó hóból? Tizenöt — felelte ő. Adj a maihoz még tizet s azután elköltözünk innen. Másnap Zazarrának is ugyanígy nyilatkozott. Germanikus is sejtette, hogy nagyon közel lehet ez a fájdalmas dátum, azért nem szívesen indult Carboniumba, hová elöljárósága küldte. De az engedelmesség parancsa kötelezte. Mielőtt azonban útra kelt volna, szokásához híven bement Fülöphöz, hogy atyai áldását kérje. Könnyes szemmel mondotta: Nem szívesen utazom el, hacsak meg nem ígéred, hogy visszatérésem után még itt talállak! Meddig időzöl Carboniumban? Egy hétig, volt a válasz. Úrnapjának vigiliáján ismét itt akarok lenni Rómában! Fülöp kissé elgondolkozott, majd

így folytatta: Hát csak eredj, azonban a jelzett napon légy itt!

Így hát nyugodtabb lélekkel távozott. Bár feladatának pontosan és lelkiismeretesen felelt meg, lelkének másik fele mégis állandóan otthon volt s Fülöppel foglalkozott. A mondott nap előtti éjtszakán szokatlan nyugtalanság vett rajta erőt. Látomásában megjelent előtte Fülöp és így szólt: Germanikusom, meghalok! Neki sem kellett több. A világ minden kincséért sem lehetett tovább ott marasztalni. Összecsomagolt s hazaindult. Este ért Rómába. Alig lépte át a portát, máris Fülöp felől érdeklődött. Első útja is hozzávezette. A gyermek őszinte szeretetével üdvözölte s megcsókolta jóságos kezét. A szent áldólag nézett rá s boldogan mondotta: épen jókor jöttél, mert ha később érkeztél volna meg, már halva találtál volna.

Másnap, május 25-én Úrnapja volt. A legméltóságosabb Oltáriszentség diadalünnepe. E napon maga köré gyüjtötte gyermekeit s mint egykor Jákob, megáldotta őket. Lelkükre kötötte, hogy mindazt, amire egy életen át oktatta őket, halála után is tartsák meg. Áldás lesz az életük, ha gyakran élnek a szentségekkel, ellenkezőleg olyan lesz, mint az evangéliumi fügefa: elszárad s gyümölcsöt nem terem. Legyenek szorgosak az Isten igéjének hirdetésében és hallgatásában. Tanulmányozzák a szentek életét, kövessék erényeiket, hogy az ő jutalmuk is az Isten legyen. A legszebb és legértékesebb végrendelet, amit ember adhat övéinek. Szentül megfogadták, hogy amit atyjuk meghagyott, azt hűven teljesítik is. Ezután meggyóntatta őket s arra kérte, hogy halála után imádkozzanak érte egy rózsafüzért. Ez a lelkiatya feladott penitenciája s a halni készülő utolsó kérése volt.

Úrnapja tehát az ő diadalmas halálának vigiliája volt, ragyogó befejezése az ő eucharisztikus életének. Aki Krisztusért élt, Krisztussal is halt meg. Úrnapjának eucharisztikus fénye ragyogta be azt az utat, melyet másnap az ég felé tett meg. A szentmise kegyelmei, az officium áldásai fehér virággal hintették be ezt az utat, hogy mint az élet diadalmas győzője vonuljon be a mennyei dicsőségbe. Arca nem a haldoklók félelmét szederjezte, hanem a szentek fényét s a boldogok megdicsőülését sugározta. Nem őt kellett vigasztalni, hanem neki másokat. Tisztelői hasogatott szívekkel jöttek hozzá búcsúzni s ő a boldog viszontlátás reményében vált meg tőlük. Mindegyikhez volt nyájas szava, pedig sokan keresték fel, hogy istenhozzádot mondjanak neki.

Délután eljöttek Borromei és Cusani bíborosok, Pamphili Jeremos, a Rota auditora és Spinelli püspök. Mindegyik imáját kérte majd az égben. Megigérte. Ezután közösen megkezdték a zsolozsmát. Felolvastatta magának szienai szent Bernardin halálát, hogy az ő bátorságával és szépségével halhasson meg.

Este ismét együtt voltak fiai. Ott virrasztottak mellette az utolsó éjszakán. Oly szomorúan szépek voltak ezek a végső órák. Kora hajnalban megkérdezte az órát. Épen három volt. No, még három — mondotta — s azután elmegyek. Ezt a három órát teljes csendben az Istennek szentelte. Hat óra felé az atyák és a testvérek újólag körülállták. Atyai kegyességgel nézte kisded seregét s könny csillant meg a szemében. A válás könnye volt ez. Az utolsó óra ütött. Társai körültérdelték s zokogó imával ajánlották lelkét Istennek. A szív dobogása kezdett lassulni, az ér üteme elcsendesült, a szem

fénye megtörött. Baronius még egyszer szerette volna szavát hallani s fájdalmasan így kiáltott: Atyánk, hát elmész anélkül, hogy szólnál hozzánk? Erősíts meg bennünket még egyszer utolsó atyai áldásoddal! Fülöp ajka már elnémult, csak felemelt és keresztet vető jobbja mutatta, hogy az Atya, Fiú és Szentlélek nevében megáldotta fiait. A kar azután lehanyatlott, az arc elfehérült, a tagok megmerevedtek s a XVI. század egyik leg nagyobb alakja megszünt élni, csendesen elszenderült az Úrban. Földi fiai siratták a legjobb atyát, az ég angyalai mennyei himnusszal köszöntötték az Úr hűséges és jó szolgáját.

1595 május 26-ika nemcsak Rómának volt gyásza, hanem az egész keresztény katholikus egyháznak is. Fülöpben elvesztették az árvák atyjukat, a szegények gyámolítójukat, az elesettek felkarolójukat, a bűnösök megmentőjüket, a kételkedők tanácsadójukat, a reménytelenek megmentő horgonyukat. A római ifjaknak már nem volt megértő barátjuk, a papoknak nem ragyogott többé az ő világossága, de legnagyobb veszteség mégis az oratoriánus kongregációt érte. Nemcsak az alapítót gyászolták benne, hanem a Rend állandóan őrködő géniuszát is.

Leáldozott tehát a XVI. századnak ez a tüneményesen szép napja, aki csak meleget árasztott, sötétséget oszlatott, derűt keltett, mosolyt fakasztott, könnyet szárított s szenvedést enyhített.

Megdicsőülése.

A halál híre villámgyorsan terjedt el a városban. Sietni kellett a holttest rendbehozatalával és felravatalozásával. Egy óra mulva csak úgy hul-

lámoztak az emberek, hogy lássák nagy halottjukat. Hét órakor már valóságos népözön árasztotta el a templom környékét. Az ajtókat ki kellett nyitni. A templom pár perc mulva megtelt s hangos lett a sírástól, de Fülöp némán hallgatta a keserves zokogást. Ajka már nem szólt, legfeljebb arcvonásai beszéltek a maguk fönséges hangtalanságukban. Mert fönséges halott volt. Úgy feküdt ravatalán, mintha nem a meghaltak, hanem az igazak nyugalmas álmát aludná. Színe szép fehéren halovány volt, de nem elfakult. Vonásai sem torzultak el; épen olyan szelídek és őszinték, kedvesek és hivogatóak voltak, mint életében. Mindenki csodálkozott rajta és sírt érte. Siratta benne a veszteséget, ami általa a katholicizmust érte. A fájdalom és a gyász osztatlan volt. Egyháziak és világiak, egyszerűek és előkelőek, bíborosok és hercegek mind ott könnyeztek ravatalánál. Eljött tiszteletét leróni még Spanyolország királynéja, Erzsébet is.

A szent test valósággal a tisztelet és kegyelet tárgya volt. Aki tehette, kezét, lábát, sőt még ruhája szegélyét is csókolgatta. Senki sem akart addig távozni, míg legalább kezével meg ne érintette. A legboldogabb az volt, aki valami kis ereklyét tudott tőle vinni. Az őröknek sasszemmel kellett éberkedni, mert különben szétszedték volna a katafalkot, csakhogy mindenkinek jusson valami a szentből. De nemcsak vinni akartak, hanem hoztak is. A legtöbbnek kezében ott szomorodott egy virágszál; ezt rakosgatták le hálájuk jeléül s ez úgy illett az ő szelíd lelkületéhez.

Oratoriánus testvérei állandóan mellette térdeltek. Könnyük nem akart kiapadni; már egész pirosra sírták ki szemeiket. Most felkeltek. A moraj-

lás hirtelen elhalkult, csak a gyertyák egyhangú sercegése s a visszafojthatatlan zokogás hallatszott. Az atyák kinyitották imakönyvüket, hogy megkezdjék a halottak ünnepi zsolozsmáját. Baronius azt sem tudta, hogyan kezdjék? Úgy érezte, hogy Fülöp csak számukra halt meg, különben pedig él. Felnyitotta tehát a Breviáriumot s a könyv a 79. zsoltár 15. versszakánál nyilott ki: „Tekints le az égből, nézd és látogasd meg e szőlőt, melyet a te jobbod ültetett". Valóban találó bevezetés, ezzel kezdték tehát az officiumot.

Velük együtt imádkoztak mások is. S a nagy halott, amint életében nem utasított el magától senkit, úgy most is meghallgatta a könyörgéseket s elvitte Isten zsámolyához. Szent teteménél a beteg csodásan visszanyerte egészségét, az üldözött békességét, a szerencsétlen üdvösségét. Ezt látván, az emberekből, mint egyetlen akaratból tör ki e felkiáltás: Fülöpöt haladéktalanul a szentek közé kell iktatni, hogy kellőleg tisztelhessük a földön, amint hitünk szerint az égben is megkoronázták a szentek fénykörével.

Három napig feküdt a ravatalon, de a nézők mindennap egyformán tódultak hozzá. Közvetlen az eltemetés előtt az orvosok felvágták mellét s amint metszették, takarólag felemelte kezét. Angelli Victor meg is jegyezte: Amilyen liliomtiszta volt életében, olyan maradt még halálában is. A felnyitás után megmagyarázódott mellének ökölnyi domborulata is. A baloldalon ugyanis a 4. és az 5. borda ki volt törve. Ezt teljesen isteni beavatkozásnak minősítették. Véleményük szerint e két borda hiánya azért vált szükségessé, hogy a szív nagyobb és akadálytalanabb teret nyerjen, amikor

az isteni szeretet lángjától megnagyobbodik s hevesebben működik.

Fülöp közvetlen halála előtt készült el a templom alatti új kripta. Boldogan újságolta neki ezt Guerra. A szent megkérdezte: Lesz-e ott számomra is hely? — Már hogyne lenne! — volt a válasz. — A te helyed a főoltár alatt van kijelölve! — De úgy sem hagytok ott. — Már hogyne hagynánk! — Igaz, oda temettek el, de nem hagytok soká ott pihenni. — Erre már igazán nem tudott mit felelni a testvér. Pedig amit Fülöp mondott, az úgy is lett. Szent tetemét ugyanis fakoporsóba helyezték s a jelzett helyre temették. De csak három napig maradt ott, mert Boromei és Medici bíborosok határozott kívánságára külön díszes kősírboltba helyezték. Szívét szintén kivették és egy kazettában melléje tették. A halott ekkor már egyhetes volt, de még mindig nem indult oszlásnak. Teste kellemes illatot árasztott, mely a jelenlevőket mind csodálattal töltötte el.

Ezután nyolc hónapig nem háborgatták, de 1596 január 28-án Cusani vezetésével ismét felnyitották a kazettát. A szív is sértetlen maradt. Olyan üde és friss volt, mintha csak aznap szűnt volna meg dobogni. A nagy szeretet, mely fellángolt belőle, megóvta az enyészettől. Nem lehetett tovább elrejteni; a nyilvánosságra kellett hozni, hogy ott őrködjék az emberek között. Az oratoriánusok szerették volna az egészet maguknak megtartani, de Róma különböző templomai is részt kértek belőle. Így kénytelenek voltak megelégedni csak az egyik felével, melyet díszes ezüstszelencébe helyeztek, míg a másik felét a különböző templomoknak ajándékozták a legszentebb ereklye gyanánt.

Fülöp az emberek emlékezetéből nem röppent el az idők folyásával, hanem valami csodálatos módon megnövekedett. Alakját a szentek nimbuszával övezték már akkor, mielőtt az Egyház még hivatalosan állást foglalt volna mellette. Minden jel ugyanis arra vallott, hogy szentté lett. 1599-ben ismét megnézték. S csodálatos, az enyészet csak koporsóját kezdte ki, testét sértetlenül hagyta. Ezért egy gyönyörűséges új ciprusfa-koporsóval cserélték ki a régit, halotti ruháját pedig új ornátussal. Feladták rá azt a miseruhát, melyben utoljára misézett, újjára Medici bíboros saját zafirgyűrűjét húzta, mellére pedig főpapi keresztet tűztek. Aki életében megmaradt egyszerű papnak, halálában nem tudta megtiltani a kegyeletnek, hogy ne úgy tiszteljék, mint legméltóbb főpapjukat.

Különösen Niger Nerus volt rajongó tisztelője. A nériek hármas csillagát beleszövette családi címerébe, őt magát pedig patronussá választotta. De ez még nem volt elég. Most azon gondolkodott, miképen tudná gyermeki tiszteletét méltóképen kifejezni. Először arra gondolt, hogy ezüst sírboltot emeltett neki. De ezt a gondolatát még üdvösebbre változtatta. Elhatározta, hogy Fülöp tiszteletére kápolnát emeltett. Miután az egyházi főhatóságtól megkapta az engedélyt, 1600-ban, a jubileumi évben letétette az alapkövet. Rá egy ólomlemezt helyeztetett e felírással: Sacellum hoc in honorem beati Philippi Nerii Florentini, Congregationis Oratorii Fundatoris, Nerus de Nigris Nobilis Florentinus, ob singularem in beatum Virum pietatem, a fundamentis suis sumptibus magnificentissime extruendum curavit anno Jubilei millesimo sexcentesimo mense Julio, die octava festi Ss. Apostolorum Petri et Pauli, Clemente octavo Pontifice, Pon-

tificatus anno nono.[1] Ugyanekkor érmeket is veretett tiszteletére e körirattal: Beatus Philippus Nerius Florentinus Congregationis Oratorii Fundator obiit Romae anno millesimo quinquentesimo nonagesimo quinto.[2]

A kápolna 1602-ben már készen is állott. Felszentelték s a szent halálának évfordulóján szent testét számos bíboros, püspök és főpap jelenlétében ünnepi pompával át is szállították.

Fülöpnek tehát ismét külön cellája lett. S ez époly kevéssé volt üres, mint az a másik életében. Az emberek számára nem halt meg, csak ajka némult el. S ezért tömegesen jöttek most is hozzá, hogy kérésükkel ostromolják. S a néma halott meghallgatta azokat. Bizonysága ennek a sok hálálkodó táblácska, mellyel sírját ellepték. A sok közül kiragadunk egyet. Maffa apáté. A pestises betegségből gyógyította meg őt Fülöp. Halljuk csak az érctáblácska dedikálását:

I. C. R.
B. Philippo Liberatori suo
M. Ant. Maffa, Presbyter Salernitanus
Nonis Augusti MDXCV.[3]

Halála évében kelt. Mellette sorakoztak a töb-

[1] Ezt a kápolnát kiváló tisztelete jeléül az oratoriánus kongregáció megalapítója, a boldog emlékű firenzei Neri Fülöp tiszteletére építtette bőkezű költségén Niger Nerus firenzei nemes a jubileumi évben, 1600 július havában, szent Péter és Pál apostolok nyolcadán, VIII. Kelemen pápasága alatt, uralkodása kilencedik évében.

[2] Boldog emlékű firenzei Neri Fülöp, az oratoriánus kongregáció megalapítója, meghalt Rómában 1595-ben.

[3] Boldog emlékű Fülöpnek, az ő megszabadítójának! Maffa M. Antal salernói áldozópap, 1595 aug. 5.

biek is. Mind beszédes tanui a nagy tiszteletnek, mellyel övezték. S ez a tisztelet lassankint egész folyammá dagadt. Sírja valóságos zarándokhely lett, hova egyszerűek és fejedelmi sarjak egyaránt ellátogattak megkönnyebbülést szerezni. A kegyelet Maffa személyében örök lámpát is gyujtott tiszteletére. Nemes példáját követte Miksa bajor fejedelem, aki szintén gyönyörű, súlyos ezüstlámpát ajándékozott azzal a meghagyással, hogy éjjel-nappal égjen sírjánál. Kitett magáért Róma hivatalos közege, a „Senatus Populusque Romanus" is. Egyik gyűlésen elhatározta, hogy minden évben a halál évfordulóján egy ezüstkelyhet és négy gyertyát helyez sírjára. Cusani bíboros pedig szépséges selyembrokáttal ékesítette nagy barátjának nyugvóhelyét.

Fülöp tehát közkinccsé lett. Mindenki a magáénak vallotta. Alig volt ház Rómában, ahol ne lett volna meg arcképe. Szeretettel őrizte dolgozószobájában maga VIII. Kelemen pápa is. Gipszmintát is vettek róla. De bárhogy is sokszorosították, sohasem volt elég, mert az emberek mindig elkapkodták. Aki életében csak szeretetet vetett a lelkekbe, most halála után csak hálát arathatott mindenütt. Legjobban persze az oratoriánusok becsülték, hisz legközelebbről ők ismerték. Hiányát pótolhatatlanul érezték. Nem akadt mása, aki oly erővel bírta volna a híveket Isten házába hívni, mint ő. A találékony szeretet azonban kieszelt valamit. Kedvesen hivogató alakját lefesttették az otthon bejárata fölé s ha rápillantottak a járó-kelők, lehetetlen volt, hogy legalább egy Ave Mariára be ne térjenek a templomba. A kép alá a következőt íratták: Beato Philippo Nerio Florentino, ut ubi triginta tres annos eximiae sanctitatis

et miraculorum laude clarueret, innumerisque ad Christi obsequium traductis, prima Congregationis fundamenta jecerat, ibi aliquod eius rei monimentum extaret, templi huius ac Sacerdotum deputatus annuente piissima Congregatione Caritatis, Parenti in spiritu optimo, benemerenti posuit Kal. Sept. MDCV.[1]

Életéről és erényeiről valóságos panegiriseket írtak. Paleotti Gábor bíboros a „De bono Senectutis" c. munkájában állított neki ércnél is maradandóbb emléket. Már négy hónapja — úgymond —, hogy halva látták szemeink, de még mindig él. Él az örök élet birodalmában, amint ezt dicső és jámbor cselekedetei után reméljük. De él itt e földön is, a jó és istenfélő emberek emlékezetében. Különöskép él Róma városában, hol nagyszámban hagyta árván a különböző rendű és rangú lelki gyermekeit, kiket ő maga szerzett Krisztusnak. S halhatatlanul él, mint édes szülő az ő kedves fiai közt az általa alapított, féltő gonddal nevelt s a szent szabályokkal megerősített kongregációban... Majd tovább szőve fejtegetéseit, mint az emberi élet ideálját, de főkép a szent öregség kristályos mintaképét állította elénk. Ugyanilyen nagy elismeréssel szólt róla Bandini bíboros is. Borromei Frigyes pedig így írt Cusaninak: Tudod, hogy mily nagy tisztelettel és szeretettel öveztem ezt a férfiút! S ez nem csökkent bennem halála után sem, sőt a legnagyobb mértékben nö-

[1] B. firenzei Neri Fülöpnek, hogy ott, ahol 33 esztendőn át csodálatos életszentségben ékeskedett, sokakat Krisztus követésének megnyert, lerakta a kongregáció első alapjait, némi emléke legyen, e templom és papság képviselője a Szeretet jámbor társulatának hozzájárulásával emelte a legjobb s legérdemesebb lelkiatyának! 1595 szept 1.

vekedett. Ha szükséges volna, emlékéért még véremet is szívesen ontanám. Igen — válaszolt Cusani — az Úrnak úgy tetszett, hogy elszólítsa az ő kedves családjából, melyben szerencsésen megérte a 80. évét, felékesítve a legszebb keresztény erényekkel. Ráillenek az Irás szavai: Az értelmesek pedig tündökölni fognak, mint az égboltozat fénye és akik az igazságra oktatnak sokakat, mint a csillagok örökkön-örökké. (Böl. 3. 7.) S Dávid király mondása: Betöltöm őt hosszú élettel és megmutatom neki az én szabadításomat. (Zsolt. 90. 16.) S Pamphili bíboros szerint is igazgyöngyök csillogtak benne, melyek értékét nem a mulandósággal, hanem az örökkévalósággal fizette meg az Úr.

Mindenfelé tehát az ő dicsőségét zengették. A hivatalos Egyház sem maradt hálátlan nagy fiával szemben. Ő is sietett, hogy letegye a szentek babérkoszorúját sírjára, őt pedig felemelje oltárára. Még halála évében megindította a boldoggáavatási pert. VIII. Kelemen pápához ugyanis mind többen és többen járultak s kérték, hogy indítsa meg ezt az eljárást. Szívesen, hisz — úgymond — úgyis szentnek tartjuk. Szerette volna ő boldoggáavatni, de nem tehette, mert a halál megakasztotta ebben. A feladat utódjára, V. Pál pápára várt.

Ő tehát elődjének nagy szeretetével látott hozzá. Az előmunkálatokkal megbízta jegyzőjét, Maggiotti Pétert, aki szintén nagy ügybuzgalommal végezte e feladatát. Mindenekelőtt megalakított egy bizottságot a tanuk kihallgatására. Összesen 360-at hallgattak ki. Köztük szerepelt számos bíboros, püspök és világi főúr. Ezzel 1605 októberében már készen is voltak. Ekkor azonban mintha az egész kérdés nyugvópontra jutott volna. Három évig ugyanis mi sem történt.

Újabb lendületet Gonzaga Károly adott neki 1608-ban. A Szentatyát arra kérte, hogy engedje meg az oratoriánusoknak az officiumozást Fülöpről s rendeljen tiszteletére szentmisét. A pápa nem zárkózott el a kérelem elől, ezért 1609 április 13-án kiadta a Szertartások Kongregációjának véleményezés végett. A kongregáció prefektusa, Pinelli Domonkos többi bíborostársával úgy határozott, hogy a vizsgálatot meg kell ejteni. Ezenközben mind többen sürgették a boldoggáavatást. Köztük volt XIII. Lajos, Franciaország legkatholikusabb királya és édesanyja, Medici Mária, majd I. Ferdinánd, Toscana nagyhercege, a római kormány s az oratoriánusok.

A Szentatya 1610 július 7-én újból leírt a Szertartások Kongregációjához s Pamphili Jeremost kérte fel, hogy *általánosságban* indítson vizsgálatot. Megtörtént. Az eredményt felülvizsgálta Bellarmin s helyeslése után Pinelli az egész ügyet felterjesztette a Szentatyának, aki örömmel vette tudomásul, hogy Fülöp életszentsége általánosságban beigazolást nyert.

Most következett a *részleges* vizsgálat. Ezt Penia Ferenc, a Rota dékánja, Lancelotti Horatius, Ludovisio Sándor, a későbbi XV. Gergely pápa és Marquemont Dénes bíborosok vezették. A per 1615 április 14-én fejeződött be. Itt is kiderült nagy szentsége. Meggyőződtek hitéről, reményéről, szeretetéről, szűzies életéről és más erényeiről, nemkülönben Isten különös adományairól, mint a jövendölés és a csodatett hatalma. Minden kellék megvolt tehát s ezért V. Pál 1615 május 25-én a titkos konzisztóriumban a bíborosok előtt a boldogok sorába iktatta s megengedte, hogy a Rómában élő oratoriánusok zsolozsmát és szentmisét

mondhassanak róla. Ezt a kedvezményt a következő évben kiterjesztette a Román kívül élő összes oratoriánusokra is.

A közóhaj tehát teljesedett, hisz Fülöp elnyerte a boldogok pálmáját, most már csak a szentek koronája volt hátra. Ez sem késett soká. Siettette maga a szentatya, XV. Gergely (1621—1623), aki szintén nagy tisztelője volt Fülöpnek. A szenttéavatási per szintúgy nagy körültekintéssel, lelkiismeretességgel folyt le. Az egésznek a lelke a tudós és istenfélő Bellarmin bíboros volt, aki fáradhatatlanul dolgozott s elévülhetetlen érdemeket szerzett a szenttéavatás körül. A tárgyalást lefolytatták s eredménye az lett, hogy Fülöpöt szenttéavatták. Ez a fönséges aktus 1622 március 12-én, nagy szent Gergely napján ment végbe. XV. Gergely számos bíboros, patriárka, érsek és püspök jelenlétében hirdette ki. Növelte az örömöt, hogy Fülöppel ugyanaznap még az Anyaszentegyháznak négy kiváló gyermeke került a szentek sorába s ezek: Izidor, Loyola Ignác, Xaveri Ferenc és Jézusról nevezett Terézia.

A pápai bulla örömmel hirdette Urbi et Orbi, hogy Firenze nagy szülötte, Róma őrangyala, Néri Fülöp szent Fülöp lett. Bekerült tehát a szentek halhatatlan Pantheonjába, hogy onnan esdje ki az Isten áldását a rászoruló emberiségre. A szent Szűzzel énekelhette ő is: Magasztalja az én lelkem az Urat és örvendezz én lelkem az én Üdvözítő Istenemben, mert megtekintette szolgálójának alázatosságát; ime mostantól boldognak hirdet engem minden nemzedék. (Luk. I. 47—48.) Igen, mindenki áldotta érte az Urat. Neve ismertté vált napkelettől napnyugatig. Tisztelete elterjedt mindenüvé, ahol a katholikus hit gyökeret vert. Szám-

talan falu és város védőszentjévé fogadta, hogy annál hathatósabban érezze közbenjárását; az emberek, ifjak és aggok oltalmába ajánlották magukat, hogy védnöksége alatt munkálhassák ideig és örökkétartó üdvösségüket. Megszólaltatták tiszteletére a művészet különböző ágait. Templomok és oltárok, szobrok és festmények egyaránt hirdetik szentségét és nagyságát.

Alakja elvesztette exkluzivitását; megdicsőülése után még inkább mindenkinek mindene lett, mint azelőtt. Az olasz époly szeretettel tiszteli az ő római templomában, mint a spanyol a művészi madridi szobra előtt. Hódol előtte a francia épúgy, mint az angol, a magyar, illetőleg bármely más nemzet fia. S ő mindenkit szívesen fogad kivétel nélkül. Fennszóval hirdeti az embereknek időtlen-időkig a szent Pál apostol szavait, az ő nagy életprogrammját: Legyetek követőim, mint én is Krisztusé. (I. Kor. 11. 1.)

Befejezés.

Szent Fülöp élete, mint láttuk, egy nagy ívelésű emberi élet csodás művészete volt. Mozaikszínes kép, melyre ráragyogott az Isten napja; pompás, száz színben játszott és mégis egységes harmóniába olvadt. Tündöklöttek a részek s gyönyörködtetett az egész, mert Isten letagadhatatlan nyomait ismertük fel benne. Egyéniségén a Krisztus-követők cizellált vonásai verődtek ki. Csupa arány és stílus volt minden. Feje ragyogott a szentek glóriájától, mert homlokát megérintette az Úr Jézus misztikus tűzes csókja. Lelke megpihent a földöntúli édes békességben, mert élete keresztjét csendes mosollyal és szelíd megnyugvással viselte.

Azt mondják: „Minden nagy időnek vannak nagy emberei, akik a kor szellemének áramlatában mint vezetők és irányítók, mint apostolok és próféták szerepelnek, mint hősök harcolnak és a dicsőség pálmájával győzelmesen kerülnek ki a küzdelemből, vagy a mártirság koszorújával vérzenek el". Ilyen apostol és próféta volt szent Fülöp is. A maga nagyszerű egyszerűségében is fényes reflektora volt korának. Ennek a reformációtól inficiált beteg XVI. századnak megbomlott lelki egyensúlyát igazgatta helyre. Rómából, az örökvárosból mutatta az irányt, amerre a beteg emberiségnek haladnia kell, ha ismét békességet, megnyugvást és krisztusi harmóniát akar. Az emberfeletti emberek energiájával acélossá tüzesítette a lelkekben a katholicizmust. Munkája nem volt meddő. Oly erős lett a hit, hogy azt semmiféle forradalom sem tudta lerombolni. Rátaláltak az igazi, a hazavezető útra, melyen az Üdvözítő lábnyomai mutatták a biztos ösvényt s Fülöp fénylő lelke világított, hogy el ne tévedjenek.

S az emberek követték őt, mert Isten küldöttét látták benne, aki visszatükrözte az ő végtelen jóságát és szeretetét. A jóság embere volt; azé a jóságé, amely tele van szívvel, amely buzdít és ösztökél, örömöt osztogat, ellenséget nem ismer, a bántalom felett mosolyog s ki kővel dobja meg, leporolja helyét és szótlanul tovább megy. S a szeretet képviselője volt; azé a szereteté, mely az apostol szerint tűrő és kegyes; nem irigykedik, nem cselekszik rosszul, nem fuvalkodik fel, nem nagyravágyó, nem keresi a magáét, nem gerjed haragra, nem gondol rosszat, nem örül a hamisságon, hanem az igazságon örvend, mindent remél s mindent elszenved. (I. Kor. 13. 5—8.) Ezek az ő igazi

értékmeghatározói, melyekből kicseng az ő teljes tökéletessége. Lelki nagysága nemcsak korát bűvölte el, hanem áttörte annak korlátait, hogy beleáradjon a későbbi századokba is, sötétséget oszlasson, világosságot gyujtson és helyes isteni életprogrammot adjon az emberiségnek.

Alakja mindenkor egyformán becses és értékes, megkapó és vonzó. Erre tanubizonyságot tesz a németek egyik legnagyobb költője, a protestáns Goethe. A látni- és a tudnivágyás elvitte őt is a tudomány és a művészet klasszikus hazájába, Itáliába. Bebarangolta a pogány Róma monumentális maradványait s megcsodálta a pogány lélek alkotásait. Hódolatot parancsolt neki a katakombák nehéz levegője; szinte látta párologni a mártiroknak piros vérét. Zászlaját meghajtotta az őskeresztény hősök előtt. Bámulattal telt el a katholikus Egyház ereje iránt az építészet, szobrászat és festészet terén. A tökéletes formákban és színekben csak itt lehetett igazán gyönyörködni. Ferrarában elébe vitték Rafaelnek szent Ágotha képét. Önkéntelenül is a saját Iphigéniája jutott eszébe. Párhuzamot vont a kettő között s úgy találta, hogy az eszményi nő nem az ő Iphigéniája, hanem Rafael Ágothája.

Most a tökéletes férfi ideált kereste. Nem kellett soká, hiszen Róma katholikus talaja bőven termelte őket. Megcsodálta mindnyáját, de szívébe csak a meghalt „Filippo-nerio" élő lelke markolt. Benne fedezte fel azokat a vonásokat, melyek a tökéletes férfiúhoz szükségesek. S ezek nem a hívő legendái, sem pedig az idő patinái voltak, hanem szent Fülöp meghamisítatlan mása. S ez tetszett neki.

A XVI. századnak ez az élő szelleme tehát nem

halt meg, nem tudott feledésbe menni. A fiúk az apáktól örökölték, a generációk egymástól. Történelmi naggyá lett, aki előtt nemcsak a hívő keresztény hódolt, hanem még a hitetlen Goethe is. Ha szerencsének nevezhetjük, hát ő elég szerencsés volt, hogy még e protestáns költő is emléket állított neki az „Italienische Reise"-jében.

Élete az örökkévalóság jegyében folyik. Nincs neki tegnapja, nem lesz holnapja, hanem csak mája van. Missziójának sincs vége. Az örök hazából épen olyan lágyan zsongó szózattal hivogatja az embereket, mint hajdan itt e földön. Kövess engem! (Mát. 99.) Az Úr Jézusnak e mondása omlik szentséges ajkáról. Meleg szívvel hív bennünket rideg, önző, szívtelen világból abba a magasságos régióba, ahol a szeretet, az önzetlenség, az önfeláldozás s a boldogság uralkodik s ez: Jézus országa.

FELHASZNÁLT IRODALOM.

1. Acta Sanctorum Maii Tom VI.:
   a) *Galloni Antal:* Vita I. s. Philippi Nerii. 459. pag.
   b) *Bernabaeus Jeromos:* Vita II. s. Philippi Nerii. 519. pag.
   c) *Thomassin J. Fülöp:* De sudore imaginis s. Philippi. 642. pag.
2. *Baronius Caesar:* Annales Ecclesiastici tom. 12. Romae. 1588/1607.
3. *Capecelatro Alf.:* La vita di s. Fil. Neri. libri 3. 2-a ediz. Milano, 1884. (Németre lefordította *Lager:* Das Leben des heiligen Philipp Neri. Freiburg, 1886.)
4. *Ebner:* Seidenbusch und die Kongregation des Philipp Neri. Köln, 1891.
5. *Faber W. Frid.:* Grundsätze und Aussprüche des heiligen Philipp Neri. Regensburg, 1859.
6. *Goethe:* Italienische Reise, III. k. 186. l. Weimar, 1906. (Goethes Werke.)
7. Kirchenlexikon, IX. k. 2014 l.
8. *Marx:* Lehrbuch der Kirchengeschichte, 682. l. Trier, 1913.
9. *Paleotti G.:* De bono senectutis.
10. *Pastor:* Charakterbilder Katholischer Reformatoren des XVI. Jahrhunderts. 1924.
11. *Rapaics:* Egyetemes Egyháztörténelem, 3 k. Eger, 1886.
12. *Reiching K.:* Das Leben des heiligen Philipp Neri. Regensburg, 1859.
13. *Reviczky A.:* Mindennapi lelki kenyér, 16. l. Budapest, 1910.
14. *Várkonyi F.:* 1622 márc. 12—1922 márc. 12. (Egyh. Lapok, 1922. III. sz.)
15. *Vogl M.:* Szentek élete, II. k. 136. l. Budapest, 1909.
16. *Wiseman:* Panegyric of St. Philipp Neri. London, 1856.
17. *Zalka J.:* Szentek élete, II. k. 228. l. Eger, 1860.

TARTALOM.

	Oldal
Bevezetés. A történelmi háttér	3
Néri szent Fülöp születése és gyermekkora... ...	12
A szülői otthon elhagyása	16
Az örökvárosban	19
Róma anachorétája	23
A bűnösök megmentője	27
Az Úr felszentelt szolgája	35
A hittérítő	43
Az Annales története	52
Az Oratórium	57
Az oratoriánus kongregáció	66
A tökéletesség útja	76
Az Isten és a szentek barátja	85
A nagy emberbarát	94
A tisztaság angyala	105
Az önmegtagadás hőse	110
Az alázatos bíborosjelölt	116
A türelem apostola	123
Az állhatatosság mindhalálig	129
A jótanács atyja	135
A lelkek mestere	143
A titkok látnoka...	148
A csoda ajándéka	152
Az élet alkonya	161
Betegsége s halála	168
Megdicsőülése	173
Befejezés	184
Felhasznált irodalom...	188

SZENTEK ORSZÁGA SOROZATÁBAN

EDDIG MEGJELENT KÖTETEK:

1. BABURA L. dr.: Szent Ágoston élete. 150 lap.
2. BALANYI GY. dr.: Calasanzi szent József élete. 127 lap.
3. DUNARICH K.: Szent Domonkos élete. 288 lap.
4. DOMBI M.: Szent Gábor passzionista szerzetesnövendék élete. 44 lap.
5. LEPOLD A. dr.: Szalézi szent Ferenc válogatott levelei a szent életrajzával. 124 lap.
6. STOLCZ A.: Magyarországi szent Erzsébet élete. 304 lap.
7. REGNIER A.: Szent Márton élete. 198 lap.
8. KARÁCSONYI J. dr.: Szent Gellért csanádi püspök és vértanu élete. 172 lap.
9. BABURA L. dr.: Szent Ambrus élete. 153 lap.
10. LACZIKA F.: Boldog Vianney János arsi plébános élete. 1786—1859. 172 lap.
11. BALANYI GY. dr.: Assisi szent Ferenc élete. 176 lap.
12. SAMASSA DÉSY ANNIE: Barat szent Magdolna Zsófiának élete. 96 lap.
13. BÖLCSKEY Ő.: Capistranói szent János élete. 220 l.
14. BABURA L. dr.: Szent Jeromos élete. 144 lap.
15. KARÁCSONYI J. dr.: Szent László király élete. 152 lap.
16. MESZLÉNYI A. dr.: Néri szent Fülöp élete. 192 lap.
17. BARNA L. dr.: Nagy szent I. Gergely pápa. 590—604. 276 lap.

Kaphatók a Szent István-Társulat könyvkereskedéseiben: Budapest, Szeged, Pécs, Cegléd, Balassagyarmat, valamint minden más könyvkereskedésben.